

Sborník vybraných příspěvků z 9. výroční studentské konference bezpečnostního výzkumu

Editor: doc. Mgr. Oldřich Bureš, Ph.D., M.A.

Sborník vybraných příspěvků ze studentské konference pořádané v Brně 21. dubna 2017 na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity Oddělením pro Bezpečnostní a strategická studia Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity a Centrem bezpečnostních studií Metropolitní univerzity Praha.

Recenzenti: Mgr. Kateřina Krulišová, Ph.D., PhDr. Radana Makariusová, Ph.D.,
prof. PhDr. JUDr. Miroslav Mareš, Ph.D., Dagmar Rychnovská, Ph.D., LL.M. M.A.,
a Mgr. et Mgr. Petra Vejvodová, Ph.D.

Praha 2017

Předmluva

Tento sborník obsahuje písemnou podobu šesti vybraných příspěvků, které byly ústně předneseny na 9. výroční studentské konferenci bezpečnostního výzkumu, kterou v Brně 21. dubna 2017 společně uspořádalo Oddělení pro Bezpečnostní a strategická studia Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a Centrum bezpečnostních studií Metropolitní univerzity Praha. Jako v předchozích letech bylo hlavním cílem konference dát studentům českých vysokých škol příležitost pro prezentaci svého výzkumu na aktuální bezpečnostní témata. Velmi nás proto coby organizátory potěšilo, že o konferenci projevil opět zájem vysoký počet studentů z celé České republiky i ze zahraničí – celkem bylo ústně předneseno 14 příspěvků ve třech panelech. Kompletní program celé konference je archivován na stránkách <http://c4ss.cz/minule-studentske-konference/>.

Pracovní či studijní povinnosti letos nedovolily mnoha prezentujícím převést svůj ústní příspěvek do písemné formy. Přesto však příspěvky v tomto sborníku obsažené představují reprezentativní vzorek různých „studentských“ pohledů a názorů na aktuální bezpečnostní témata. První příspěvek Zuzany Buroňové se zabývá charakterem a strukturálními projevy rasismu v 21. století. Druhý příspěvek od Ivety Hloučové nabízí kritickou analýzu rozsahu, šíře a charakteru využití potenciálu České republiky v kontextu protipovstaleckých kampaní. Silvie Janičatová se ve třetím příspěvku zabývá dopady Brexitu na britskou obrannou politiku. Ve čtvrtém příspěvku se Jan Smetana věnuje symptomům pravicového extremismu v Ukrajině. Proměny rolí dětských vojáků v propagandě Islámského státu zkoumá pátý příspěvek Patricie Sušovské. Sborník uzavírá Alexandra Smídová šestým příspěvkem zabývajícím se problematikou privatizace bezpečnosti na Ukrajině.

Vzhledem k tomu, že v České republice doposud studenti neměli, a bohužel ani nadále nemají, mnoho příležitostí pro prezentaci výsledků svého výzkumu v bezpečnostní problematice, představuje tato publikace ojedinělý vhled do myšlenek, názorů a formujících se postojů nastupující generace české bezpečnostní komunity. Některé příspěvky sice zatím nedosahují kvalit vědeckých statí publikovaných v odborných časopisech, nicméně každý vědec někde začínal a začátky jsou vždy nelehké. S mnohými z názorů prezentovaných ve výše uvedených příspěvcích lze proto polemizovat, což je však opět důležitým cílem našich výročních studentských konferencí. Doufám proto, že si sborník z letošní konference nejen získá čtenáře z řad odborné a širší veřejnosti, ale že opět bude i inspirací pro další mladé badatele bezpečnostní problematiky.

Oldřich Bureš
V Praze, 1. července 2017

Obsah

<i>Zuzana Buroňová</i> Rasismus v 21. století – nikoli vymýcená praktika	4
<i>Iveta Hlouchová</i> Český přístup k protipovstaleckým operacím: Nesoulad mezi očekáváními a reálnými schopnostmi?	17
<i>Silvie Janičatová</i> Dopady Brexitu na britskou obrannou politiku	28
<i>Jan Smetana</i> Vybrané symptomy pravicového extremismu na soudobé Ukrajině: Poznatky z terénního výzkumu	38
<i>Patricie Sušovská</i> Děští vojáci v propagandě Islámského státu – proměny v čase	48
<i>Alexandra Šmídová</i> Privatizace bezpečnosti na Ukrajině	58
O autorech	69

Rasismus v 21. století – nikoli vymýcená praktika

Zuzana Buroňová

Abstrakt

Článek se zabývá charakterem rasismu v 21. století. Příspěvek nejprve zkoumá strukturální projevy rasismu a rasismus na více obecné úrovni – například skryté projevy rasismu ve filmech či médiích, dále rasistické skupiny fungující na území USA a Evropské unie – skupiny jako Ku Klux Klan či neonacisté, konspirační teorii bílé genocidy, která ukazuje, jaké se rasismus těší podpoře mezi lidmi na internetu, násilné rasově motivované činy a nakonec rasismus v České republice, který je ukázán na případu s nenávisnými projevy vůči obchodnímu řetězci Lidl kvůli modelovi afrického původu. Příspěvek se zabývá rasismem v poměrně úzkém vymezení a nezahrnuje například útoky na muslimy. Článek ukazuje na to, že rasismus se stále vyskytuje v různých formách, ať už se jedná o aktivity na internetu, či činnost rasově motivovaných skupin, či prezentování jednotlivých ras ve filmech.

Abstract

This Article examines the character of racism in the 21st century. This article first study structural racism and racism more generally – for example hidden racism in movies or media coverage. Next, the article study racist groups in US and European Union – such as Ku Klux Klan or neo-Nazi groups, white genocide conspiracy theory that is trying to show the amount of support for racism on internet, violent racist attacks and, at the end, the racism in the Czech Republic that is shown on the case of Lidl chain that was verbally attacked for presenting model of African descent on their leaflet. The article discusses racism in quite narrow definition and does not include, for example, attacks on Muslims. It shows that racism still exists in many forms – not only racist propaganda on the internet but also activity of racist motivated groups in the real life or different presentation of different races in movies.

Prohlášení

Ráda bych na tomto místě objasnila, že přesto, že tento příspěvek představuje některé rasisticky zaměřené skupiny a analyzuje konspirační teorii zaměřenou na bílou genocidu, práce nemá v žádném případě účel propagace žádné z těchto teorií/skupin. Autorka se nehlásí k žádné zde představené skupině ani teorii a tato práce má plnit pouze účel analýzy charakteru rasismu v 21. století, což, jak autorka doufá, povede k uvědomění si aktuálnosti této hrozby a jejímu efektivnějšímu řešení.

Úvod

V současné době se stále můžeme setkat s projevy rasismu, například na internetu, kde jsou rasistické názory propagovány. V prosinci minulého roku, 2016, jsem se zabývala výzkumem rasisticky zaměřené konspirační teorie bílé genocidy na internetu (především na sociální síti Twitter). Když jsem se na tyto profily podívala znovu letos v dubnu, většina z profilů byla stále aktivní a pokračovala v propagaci rasistických názorů. Na rozdíl od profilů teroristů, s kterými se v současné době bojuje (Yadron 2016), profily propagující rasově zaměřené nenávislé názory smazány nebyly. To mě donutilo zamyslet se nad problémem rasismu v dnešní době. V této práci se zaměřuji na analýzu charakteru rasismu v 21. století. Chtěla bych zjistit, v jaké formě se rasismus vyskytuje v 21. století, zda se jedná pouze o propagaci na internetu, či se promítá i do dalších oblastí našich životů. V práci se zaměřuji na rasismus v Evropské unii (příčemž Velká Británie je v práci také stále zahrnuta jako součást EU) a USA, tedy zeměmi s většinou obyvatelstva příslušícími k bílé rase, kde jsou projevy rasismu poměrně snadno odhalitelné. Informace čerpám především z odborných článků zabývajících se rasismem, z médií, a také ze sociálních médií – konkrétně zkoumám příspěvky na Twitteru – a stránek samotných rasistických skupin.

Nejprve se věnuji problematice rasismu obecně, kde zkoumám rasismus spíše na úrovni strukturálního násilí. V další části se přesunu k rasistickým skupinám a jejich aktivitě v současné době. Ve třetí části mého příspěvku zkoumám konspirační teorii bílé genocidy, která bezesporu k této problematice patří,

především propagandu této teorie na internetu a projevy lidí, kteří tuto teorii podporují, na Twitteru. Ve čtvrté části se věnuji násilným útokem s rasistickým podnětem a v páté části uvedu příklad rasismu v České republice. V závěru poté shrnu má zjištění, přičemž poukážu na to, že rasismus se stále vyskytuje a to ve více podobách než jen propagace na internetu.

Než přejdu k první části, nejprve definuji rasismus, jak ho chápu v této práci. Příspěvek pracuje s pojmem rasismus jako s projevem nenávisti, či pocitu nadřazenosti vůči lidem jiné rasy (právě na základě jejich rasové příslušnosti), nikoliv na základě etnické příslušnosti – tedy pouze mezi lidmi asijské, bílé a africké rasy, nikoli nenávist vůči lidem arabského či například hispánského nebo romského původu. Příspěvek pracuje pouze s rasistickými projevy lidí bílé rasy oproti jiným rasám. To samozřejmě neznamená, že mezi obyvatelstvem afrického či asijského původu neexistují lidé s rasově zaměřenými názory, to ovšem není předmětem tohoto příspěvku, který zkoumá rasistické projevy ze strany obyvatel bílé rasy.

Z důvodu jednoty označení jednotlivých ras označují lidé rasy, která je oficiálně označená jako Europoidní, jako lidi bílé rasy – z důvodu využívání tohoto označení v anglických textech, které byly součástí mého výzkumu a také z důvodu jednotného označení – „bílá rasa“ se často vyskytuje u konspirační teorie bílé genocidy. Další dvě rasy poté označují podle místa jejich původu a sice – lidé afrického a lidé asijského původu.

Rasismus v 21. století

V této části, jak již bylo zmíněno v úvodu, budu zkoumat především strukturální projevy rasismu v 21. století. Nejprve bych ráda zmínila rasovou gramatiku, zmíněnou v článku Eduarda Bonilla-Silva. Rasová gramatika je podle autora znatelná v mnoha oblastech našeho života a mnohdy si jí nejsme ani vědomi. Jedná se například o způsob prezentování událostí v médiích. Například v případě zmizení nebo vraždy ženy bílé rasy, je tato žena obvykle popisována jako „krásná,“ zatímco v případech zmizení nebo násilných činech spáchaných na ženách jiných ras, se takový popis nepoužívá. Takové případy jsou dokonce i méně často prezentovány v médiích než v případě žen bílé rasy (Bonilla-Silva 2012: 177).

Stejný způsob prezentování v médiích se netýká pouze násilí na ženách, ale i zneužívání a zmizení dětí. Případy zmizelých dětí bílé rasy jsou zveřejňovány daleko častěji, zatímco u dětí jiných ras se předpokládá, že utekly z domu. Ernie Allen, který se zabývá případy zmizelých dětí, se domnívá, že to je z důvodu, aby se diváci mohli identifikovat s daným případem, což je pro ně snadnější v případě zmizení dítěte bílé rasy (Bonilla-Silva 2012: 181–182).

Další případ prezentování násilných činů v médiích rozdílným způsobem pro různé rasy, jsou případy střelby na školách. V případě střelby v „bílé škole“, jsou zprávy prezentovány tak, aby v lidech vzbudily lítost a sympatie s oběťmi, zatímco případy střelby v urbanistických školách jsou prezentovány jako důkaz násilí v daných oblastech (Bonilla-Silva 2012: 183).

Případy rasové gramatiky se nevztahují pouze na zprávy o násilných činech, ale například také na běžné filmy a televizní show. Autor kritizuje, že ve filmech jsou stále ve většině lidé bílé rasy a lidé ostatních ras jsou zastoupeni (pokud vůbec) tak v menšině a jsou často představováni velice stereotypně (zloději, agresivní lidé atp.). Bonilla-Silva uvádí, že i ve filmu, který je natočen podle knihy ve které vystupují hlavně lidé asijského původu, a i hlavní hrdina je asijského původu, stále vystupují převážně herci bílé rasy (film *21*, natočen podle knihy *Bringing Down the House*). Kniha byla založena na skutečném příběhu, který rovněž zahrnoval převážně mladé lidi asijského původu, což by podle autora, nebylo příliš zajímavé pro diváky, kteří jsou stále z většiny lidé bílé rasy (Bonilla Silva 2012: 179).

Co je ve filmech poměrně časté a považováno za úspěšné je „partáctví“ mezi mužem bílé rasy a mužem afrického původu. Údajně to přitahuje publikum bílé rasy, aby ze sebe mohlo mít dobrý pocit. Herci, jiné, než bílé rasy jsou ve filmech stále obsazováni v menšině, filmy s většinou herců afrického či asijského původu se nezdají být tolik úspěšné u publika, které je stále z většiny tvořeno lidmi bílé rasy. Dokonce ani ve filmech pojednávajících o boji proti kolonialismu, se podle autora, lidé jiných ras neosvobozují sami, ale pomáhá jim někdo bílé rasy, kdo dokáže vyřešit situaci (Bonilla-Silva 2012: 179).

Problém nastává i v případě univerzit, které jsou často zaměřeny na studenty bílé rasy. Zatímco existují i historicky univerzity s převahou studentů afrického původu, ty s převahou studentů bílé rasy jsou považovány za univerzální. Můžeme v nich spatřit obrazy a sochy lidí bílé rasy mnohdy s problematickou historií (autor uvádí, že při studiu na Texas A&M musel chodit kolem sochy Sul Rosse, který bojoval

v občanské válce za vojska Konfederace), zatímco historie lidí ostatních ras není prakticky zmiňována (Bonilla-Silva 2012: 183)

Jako další příklad rasové gramatiky uvedu sociologický výzkum. Bonilla-Silva, sám jakožto muž příslušící k jiné rase, uvádí, že se často setkal s případy, kdy byl obviněn ostatními výzkumníky, že používá předpojatá data, nebo že nebere vážně respondenty bílé rasy. Zde uvádí pouze své zkušenosti, jelikož jich je ovšem několik, uvádím to zde rovněž jako příklad (Bonilla-Silva 2012: 185).

Tento výzkum ukazuje na to, že „bílé“ příběhy, stejně jako standardy typické pro lidi bílé rasy jsou používány jako univerzální. To dokazuje například i výpočet ideální váhy v programech na hubnutí, který pracuje pouze s tělesnou stavbou běžného člověka bílé rasy a nebere v úvahu tělesné proporce lidí jiných ras (Bonilla-Silva 2012: 175, 177).

Od rasové gramatiky se nyní přesunu k výzkumu Pearsona Heatha, který se zabýval tím, jak je rasa pojímána (jak je tento koncept tvořen) v městečku Huntington, kde je 97,6 % obyvatel bílé rasy. Autor zde zmiňuje jeden případ rasismu, kde si dotyčný ani neuvědomoval, že se jedná o rasismus. Jako bílá většina si často ani neuvědomujeme, jaké činy mohou někoho urazit. Jednalo se o muže jménem Travis, který rozšířil svou restauraci a novou místnost pojmenoval „The Milligan Room,“ po právníkovi Lambodian P. Milliganovi, který v minulosti uvěznil otroky na útěku. Travis po něm pojmenoval místnost ne z rasistických důvodů, ale protože uznával Milliganovi právnícké úspěchy (sám byl z právnícké rodiny). Uznával tedy jen tuto část historie a tu další nepokládal za příliš důležitou. Až poté co si s ním promluvil jeden z jeho zákazníků afrického původu a vysvětlil mu jak mu je toto pojmenování nepříjemné, že do restaurace přestane chodit, Travis po čase název místnosti sundal. Jako záminku použil opravu klimatizace, cedule se však již na své místo nevrátila (Pearson 2015: 52–54).

Pearson ve svém článku rovněž vysvětluje pojem „Black exceptionalism,“ který poukazuje na chování lidí bílé rasy, kteří místo toho, aby se zamysleli nad stereotypy užívanými vůči lidem afrického původu obecně, raději považují lidi afrického původu, kteří se jim zdají být „normální“ za něco výjimečného. To pak doprovází komentáře typu „on je jiný než ti ostatní“ apod. Většinou je to však jediný člověk afrického původu, se kterým mluvili (Pearson 2015: 51).

Pearson neuvádí žádné násilné střety motivované rasovou příslušností, raději uvádí incidenty podobného typu. Například uvádí, že lidi většinou zírají na lidi afrického původu a považují je za něco zvláštního, což dotyčné nutí cítit se nepříjemně. Sám autor uváděl nepříjemný pocit v restauraci, kde byl spolu s člověkem afrického původu (Pearson 2015: 47). I když zírání samo nelze považovat za projev rasismu, stále to naznačuje, jak lidé ve městě považují lidi afrického původu za něco jiného, zvláštního, ne za lidské bytosti, které jsou jim naprosto rovné a jejichž přítomnost je tedy naprosto normální.

Tito lidé si rasismus ani příliš neuvědomují, což dokazuje již případ s pojmenováním místnosti po právníkovi, který držel otroky v zajetí. Další příklad takového případu je fotbalový turnaj střední školy, kdy místní tým hrál proti týmu, ve kterém hráli i někteří studenti afrického původu. Místní hráči (a nejen ti) údajně pokřikovali na své protihráče rasistické poznámky, a to jak na hřišti, tak mimo hřiště. Poté, co trenér týmu z North Side uvedl daný incident na internet, lidé z Huntingtonu této události nevěřili a tvrdili, že místní děti jsou hodné a nic takového, jako křičet rasistické poznámky na své protihráče, by nikdy neudělaly. Sám autor se ale ptá, jak se mohly děti bílé rasy v městě s 97,6 % obyvatel bílé rasy, navštěvující školu s převahou studentů bílé rasy naučit diverzitu a respektování lidí jiných ras? (Pearson 2015: 48).

Alexander Gray Kevin ve svém článku zmiňuje současnou situaci v Jižní Karolíně. Uvádí problematiku toho, že se zde lidé nedokáží odpoutat od negativní historie, o které vlastně nikdo nechce ani slyšet, a například ulice, mosty či budovy jsou stále pojmenovány podle Konfederace. Poukazuje na privilegia lidí bílé rasy, příkladem, že policie zachází jinak se zadrženými bílé rasy a afrického původu. Kevin vyzývá, aby lidé mluvili o rasových problémech, což by mohlo vést k jejich vyřešení. (Kevin 2015: 48–49). Fakt, že považuje za nutné v roce 2015 vydat článek, který k tomu vyzývá, nám může o situaci také něco napovědět.

Rasová předpojatost se projevuje také ve vzdělávacím systému. David Gillborn hovoří o této problematice ve školství Spojeného království. I přesto, že jeho data zasahují i do minulého století, které není předmětem tohoto příspěvku, porovnává je s daty z roku 2004, které ukazují na to, že situace se nezlepšila. Uvádí, že studenti afrického původu mají větší šanci, že budou vyhozeni ze školy a některé školy se pokusily snížit jejich počet tím, že je ani nepřijímají (Gillborn 2005: 495). Studenti bílé rasy jsou i učitelé (rovněž bílé rasy) často považováni za chytřejší (Gillborn 2005: 496). Autor uvádí, že některé minority (uvádí příklad studentů asijského původu) jsou vyzdvihovány jako velice úspěšné, někdy i více

než studenti bílé rasy, aby ukázali na to, že nedochází k žádné diskriminaci studentů, což podle něj ale více škodí – jednak tím ubližují této vyzdvihované skupině, protože odvádí pozornost od jiných problémů, které se jich dotýkají, jako je problém najít si zaměstnání a také se tím snaží poukázat, že studenti afrického původu si mohou za své problémy sami a k jejich diskriminaci na školách nedochází (Gillborn 2005: 495).

Tímto bych ukončila tuto část, věnující se rasismu na strukturální úrovni, která ukazuje, že rasová předpojatost je v naší, západní společnosti, zakořeněná natolik, že si kolikrát ani neuvědomujeme, že k němu dochází a nalézá se i ve věcech a činnostech, které nám přijdou normální – jako například filmy, zprávy, nebo názvy ulic či vzdělávací systém. Nyní se přesunu k rasistickým skupinám, které v současné době stále působí jak na území Evropské unie, tak ve Spojených státech.

Rasově zaměřené skupiny

První skupinou, kterou zde uvedu, je velice známý Ku Klux Klan, který má již 150 let dlouhou historii. Ku Klux Klan v současné době nepůsobí jako jedna skupina, ale mnoho, na sobě poměrně nezávislých, skupin. Například v roce 2010 působilo ve Spojených státech 29 různých organizací Ku Klux Klanu, což je celkem asi 221 různých skupin. Kromě Spojených států skupina Klan působí také v Německu, Belgii či Velké Británii a dalších zemích (Selepak et al. 2012: 75–76).

Ku Klux Klan se snaží působit více jako mainstreamová skupina, aby tak přilákal širší okruh lidí. Snaží se klást důraz na křesťanské hodnoty a vystupovat především jako křesťanská skupina. Kromě toho také klade důraz na odpor vůči imigraci a zachování bílé kultury – bojí se o její přežití a jsou proti míšení ras nebo i smíšeným školám a komunitám. Ku Klux Klan i nadále obhajuje segregaci, kvůli svému mainstreamovému zaměření už ovšem nehovoří o nadřazenosti bílé rasy, své motivy se snaží obhájit křesťanstvím – rasy byly vytvořeny Bohem a neměly by se mísit (Selepak et al. 2012: 81–82). Ku Klux Klan věří, že v současné době již nedochází k diskriminaci ostatních ras, kdo je diskriminován, je naopak bílá rasa, protože lidé bílé rasy jsou nuceni cítit se provinile kvůli lásce ke své vlastní kultuře (Selepak et al. 2012: 84).

Podle Southern Poverty Law Center, organizaci, která se zaměřuje na monitoring hate crimes, je nyní ve Spojených státech aktivních asi 130 skupin, což je mírný pokles od roku 2015, kdy bylo aktivních 190 skupin (Southern Poverty Law Center a).

Další aktivní skupinou je neo-Konfederace, která působí ve Spojených státech. Tato skupina rovněž podporuje segregaci a hlásá nadřazenost bílé rasy. V současné době působí ve Spojených státech asi 101 skupin, což je nárůst od roku 2015, kdy jich bylo pouze 35. Kromě rasistického zaměření, je skupina zaměřená také proti demokracii, homosexualitě a vyznává například tradiční rozdělení rolí žen a mužů. (South Poverty Law Center b).

Další skupinou je Křesťanská Identita, která má v současné době ve Spojených státech asi 21 skupin, od roku 2011 (kdy měla asi 55 skupin) je pomalu na úpadku, i když rok 2016 zaznamenal oproti roku 2015 nárůst o dvě skupiny. Křesťanská Identita je rasistická a antisemitistická skupina. (South Poverty Law Center c).

Nacionalistická strana Ameriky, je další rasisticky orientovaná skupina, která se snaží angažovat v politice. Její představitel Billy Roper, chtěl v roce 2012 kandidovat na prezidenta a předtím, v roce 2010, kandidoval na guvernéra Arkansasu. Roper, rovněž založil neonacistickou stranu – Bílá revoluce, která měla v roce 2010 přibližně 1100 členů. Lidé, kteří se chtěli stát členy, museli být bílé rasy, které museli být věrní a také nesměli mít žádné problémy se zákonem (Dentice 2011: 107).

Nyní se zaměřím na několik dalších neonacistických skupin. Národně demokratická strana Německa, jak je již z názvu patrné, působí v Německu. Strana je zaměřená rasisticky (ostatní rasy považuje za podřadné vůči bílé rase), dále proti Islámu, a je rovněž založená antisemitisticky. Strana má přibližně 5 900 členů (Counter Extremism Project). V Británii působila neonacistická skupina Národní Akce, která byla v roce 2016 pro své nenávistné, rasistické, antisemitistické a homofobní zaměření zakázána, na základě protiteroristického zákona (Reuters 2016). Další neonacistická strana, která působila také v Británii je Rasová Dobrovolnická Fronta, která byla založená v roce 2003. Několik jejích členů bylo v roce 2005 zatčeno za rozdávání časopisu, který šířil rasovou nenávist a také prezentoval podrobný návod k sestrojení výbušnin (The Guardian 2005). Ve Švédsku například působí neonacistická skupina the Nordické hnutí odporu, která v současné době rapidně rozšiřuje své řady (The Local 2016).

Poslední organizace, kterou zde zmíním je opět americká, a nese název Árijské Bratrstvo. Jedná se o vězeňský gang založený v roce 1964, v současné době má okolo 20 000 členů jak ve vězeních, tak na svobodě. Skupina je opět rasisticky orientovaná, není to ovšem její primární zaměření. Kromě rasově motivovaných útoků se podílí také například na pašování drog nebo nájemných vraždách (Southern Poverty Law Center d).

Tento seznam samozřejmě není vyčerpávající a jak v Evropské Unii, tak i ve Spojených státech, a tam především, působí mnoho dalších skupin hlásajících nadřazenost bílé rasy. Věřím, že pro účely tohoto příspěvku, tedy zjistit charakter rasismu v 21. století, je tento výčet dostačující.

Konspirační teorie – Bílá genocida

V této části budu zkoumat konspirační teorii o bílé genocidě. Považuji za důležité ji zmínit, protože, minimálně na internetu, je tato teorie stále součástí rasisticky motivované propagandy. Z mého pohledu, by mohla v budoucnosti, při pocitu větší síly a podpory ze strany obyvatel, vést k růstu násilných akcí.

Co je tedy teorie bílé genocidy? Tato konspirační teorie věří, že lidé bílé rasy jsou pomalu vyhlazováni. Podle lidí spojených s touto teorií, se nejedná o násilné vyhlazování, ale o pomalé politické taktiky – jako například přistěhovalectví a nucení původních, bílých obyvatel k přijetí této diversity. Například White Genocide Project dokonce prezentuje definici genocidy podle OSN a snaží se s její pomocí dokázat, že k bílé genocidě skutečně dochází. Ve své propagaci dokonce používají Dalai Lamu a jeho pohled na situaci k Tibetu, kterou přirovnávají k bílé genocidě (White Genocide Project). Další stránka propagující bílou genocidu je Fight White Genocide, která tvrdí, že „antirasistický“ je označení pro „anti-bílý“ a „diverzita“ je označení pro „bílou genocidu“ (Fight White Genocide). Obě tyto stránky jsou poměrně aktivní ve své propagandě.

Jelikož se jedná o teorii šířenou často na internetu, mnohdy prostřednictvím sociálních médií, budu zkoumat projevy lidí podporující tuto konspiraci na Twitteru. Použiji k tomu analytický program NodeXL¹. Jelikož jsem tato data již zkoumala v prosinci, kdy jsem se problematikou této konspirační teorie zabývala kvůli školní esej, rozhodla jsem se zde porovnat data nalezená v prosinci 2016 a letos v dubnu. Nejprve uvedu obecná data a poté se budu věnovat čtyřem konkrétním profilům, které se propagováním této teorie zabývají. Školní esej samozřejmě není nikde zveřejněna, nebudu tu na ni tedy odkazovat nijak jinak než na „esej.“ V příloze poté připojím několik obrázků k ilustraci těchto příspěvků, všechny z nich jsou ovšem v anglickém jazyce.

Data na esej byla shromážděna 25. prosince 2016, data pro tento příspěvek poté 13. dubna 2017. V prosinci jsem získala 855 příspěvků a odpovědí zmiňujících hashtag #whitegenocide, zatímco v dubnu již pouze 89. Tento zdánlivě rapidní pokles se může zpočátku jevit jako pokles zájmu o tuto teorii, jak ovšem ukazuje bližší pohled na některé z profilů, není tomu tak. Takto nízké číslo může být vysvětleno různými důvody, které v následujících dnech nemusí být relevantní a počet příspěvků může znovu narůst, neodvážuji si zde spekulovat, co k tomuto číslu vedlo. Jen zmíním, že hashtag #antiwhite, používaný ve stejném kontextu, má 346 výsledků, zde bohužel nemám data z prosince pro srovnání.

Nyní přistoupím k analýze jednotlivých profilů, které ukazují na to, že zájem o teorii bílé genocidy bohužel nepoklesl. Jako první profil uvádím profil s názvem George (Twitter, @547 George), který je na twitteru aktivní od března 2015. Zatímco v prosinci zveřejnil celkově 67,8 tisíc příspěvků a měl 12,8 tisíc sledujících, v březnu 97 tisíc příspěvků a 18,4 tisíc sledujících. Zájem o jeho příspěvky tedy narostl za přibližně za čtyři měsíce o 5,6 tisíc uživatelů, což rozhodně neukazuje na pokles. George je tedy stále aktivní a jeho příspěvky jsou stále zaměřeny na rasovou problematiku. V příloze uvádím příklady některých z těchto příspěvků.

Další profil je WHITE GENOCIDE INFO (Twitter, @wginfonetorg). Tady se zřejmě nejedná pouze o jednoho člověka, ale o skupinu, která má profil zaměřený přímo na tuto konspirační teorii. I u tohoto profilu je patrný nárůst zájmu. Zatímco v prosinci 2016, měli na svém profilu 15,3 tisíc příspěvků a 4982

¹ Tento program umožňuje analýzu dat na internetu. V současné době stále používám pouze základní verzi tohoto programu, která mi umožní pracovat s daty, které byly za posledních sedm dní zveřejněny na Twitteru. Příspěvky vyhledávám za pomoci hashtagu, což mi ukáže, kolikrát a v jakých příspěvcích bylo jednotlivé téma zmíněno. Pro toto zkoumání jsem si vybrala hashtag #whitegenocide. Jelikož mohu nalézt hashtagy zveřejněné pouze v posledních sedmi dnech, jsou tyto výsledky poněkud omezené a počet výskytu může být ovlivněn nějakou nedávnou událostí, která může ovlivnit počet výsledků, který bych dostala v jakýkoliv jiný čas.

sledujících, od dubna 2014, kdy je profil aktivní; v dubnu 2017 měli již 23,6 tisíc příspěvků a 6724 sledujících, což je také nezanedbatelný nárůst.

Poslední profil, který chci porovnat se svými daty z prosince 2016, je profil Jess Lynn (Twitter, @WhitestRabbit_). Tento profil měl od října 2012 33 tisíc příspěvků a 17,8 sledujících, profil byl však nejspíš smazán a znovu obnoven, protože v dubnu 2017 nebyl na profilu žádný příspěvek a počet sledujících je pouze 57. Profil je také aktivní od ledna 2017.

Jeden profil, který nezmiňuji k porovnání v rámci aktivity, ale jako nový, je profil Jess (Twitter, @PunishedRabbit1). Tento profil je aktivní od března 2017, zveřejnil 809 příspěvků a má 1949 sledujících. Profil zmiňuji z toho důvodu, že se zdá být velmi podobný smazanému profilu Jess Lynn podobný charakter příspěvků, profil patřící zjevně mladé atraktivní dívce, jméno je také prakticky shodné. Je tedy možné, že tyto podobné profily jsou záměrně vytvořeny někým jiným, než se jeví podle profilových obrázků a jsou vedeny jedním člověkem.

Tímto bych ukončila část o konspirační teorii zabývající se bílou genocidou, jejímž záměrem bylo ukázat jaký je rozsah podpory pro rasistické myšlení, které skutečně věří, že bílá rasa je v ohrožení. Nyní se přesunu k další části, která pojednává o násilných rasově motivovaných útocích.

Násilné rasově motivované útoky

Najít statistiky zaměřené výhradně na rasově motivované útoky je poměrně složité. Většinou zahrnují i jiné zločiny z nenávisli, jako útoky na muslimy, homosexuály nebo etnické menšiny. Jak jsem již několikrát zmínila, cílem této práce je zkoumat charakter rasismu v 21. století. Místo statistik zde tedy uvedu několik rasisticky motivovaných násilných útoků z nedávné doby, což by mělo tomuto účelu dobře posloužit.

První příklad je Zack Davies, který zavraždil zubaře asijského původu. Tento čin byl částečně politicky motivovaný, jelikož se jednalo o odplatu za vraždu vojáka Lee Rigbyho, který byl usmrčen islamistickými extremisty. Vražda byla motivovaná ovšem také rasově. Davies při útoku křičel „bílá síla“ a v jeho bytě byly nalezeny neonacistické materiály a svastika. Policie tento čin považuje za rasově motivovaný. (Morris 2015).

Druhý případ je již jednoznačně rasově motivovaný. James H. Jackson zavraždil muže afrického původu, kterého si náhodně vybral právě na základě jeho rasy. Údajně plánoval zavraždit další muže afrického původu, protože byl rozhořčen nad míšenými páry mužů afrického původu s ženami bílé rasy. Útok provedl v New Yorku, údajně právě proto, že je ve městě mnoho médií a on chtěl tímto činem učinit prohlášení (Berman 2017).

Další útok je spojen s volbou amerického prezidenta v minulém roce, 2016, kdy útočníci zapálili kostel v Mississippi. Tento kostel byl tradičně navštěvován věřícími afrického původu. Po vítězství Donalda Trumpa v prezidentských volbách se počet incidentů zaměřených proti menšinám a často právě rasově motivovaných rozšířil. Například 187 incidentů bylo namířeno právě proti obyvatelstvu afrického původu. Tyto další incidenty, na rozdíl od zapálení kostela, byly již „pouze“ slovní, anebo ve formě různých vzkazů, graffiti či vandalismu, což ovšem stále představuje násilí. Tyto vzkazy často obsahovaly výhružky, anebo rasově motivované slogany, které zde nebudu citovat (South Poverty Law Center 2016).

Otázkou zůstává, do jaké míry můžou být považovány za rasově motivované případy zabití lidí afrického původu americkými policisty. I přesto, že motivy k zastřelení těchto lidí mohly být různé, podle The Guardian, mají lidé afrického původu podle statistik policejního násilí stále devětkrát větší šanci, že budou zastřeleni, než lidé bílé rasy (Swaine et al. 2017).

Poslední příklad je, střelba na dva muže z Indie, která se odehrála letos v USA, z nichž jeden svým zraněním podlehl. Útočník na muže křičel, aby „vypadli“ z jeho země. Přesný motiv je ovšem stále předmětem policejního vyšetřování (BBC 2017).

Těmito příklady bych ukončila část o rasově motivovaných násilných útocích. Je poměrně těžké najít takové příklady, většina těchto útoků nespadá do mnou poměrně úzce vymezené definice – velice často se jedná o útoky na muslimy nebo etnické menšiny. Mnoho rasově motivovaných útoků, jak se zdá, v současné době, naštěstí, nedochází až k fyzickému násilí. Jedná se často o slogany, nápisy či výhružky. Což ovšem neznamená, že by tyto projevy rasově motivované nenávisli byly méně znepokojující nebo znamenaly, že rasismus je v současné době na ústupu. Nenávist a pocit nadřazenosti bílé rasy jsou stále

přítomny, v současné době akorát zdánlivě v menší míře používají fyzické násilí, což usuzuji z toho, že se mi nepodařilo nalézt více informací či statistik o útocích, které byly motivovány opravdu pouze na základě rasové nenávisti. I tak ovšem k několika násilnostem, jak můžeme vidět výše, kvůli rasismu došlo.

Rasismus v České republice

Rasismus v České republice se často týká problematiky Romů, za což je Česká republika také často kritizována. Jak jsem již zmínila v úvodu, tato problematika je mimo rozsah mého příspěvku. Uvedu zde nyní tedy jeden nedávný incident, který poukazuje na přítomnost rasistického smýšlení mezi českým obyvatelstvem. Věřím, že většina o tomto případě slyšela, jedná se o negativní reakce na modela afrického původu v letáku společnosti Lidl z ledna tohoto roku. V reakci na tento leták se začaly na internetu objevovat „nenávistné a mnohdy vulgární komentáře vyhrožují, že jejich pisatelé začnou nakupovat jinde, nebudou totiž podporovat někoho, kdo na stránkách své nabídky má modela jiné rasy. (VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2017). Miroslav Mareš, odborník na extremismus, podotkl, že „se ukazuje, že klasický rasismus v české společnosti zakotven je, když ji jeden leták dokáže takto rozjitřit“ (VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY, 2017).

Tato událost dokonce vedla k vytvoření „Petice za zrušení sítě prodanej kolaborantského řetězce Lidl v ČR“. Petice se staví proti propagaci multikulturní společnosti, které je podle ní model afrického původu součástí. Petici dosud podepsalo 267 lidí, dá se pouze diskutovat, zda je to velké, či malé číslo. (Petice24, 2017).

Závěr

V této práci jsem se snažila, zjistit charakter rasismus ve 21. století, zda je pouze součástí propagace na internetu anebo zasahuje i do dalších částí našeho života. Nejprve jsem se zabývala případy rasismu v 21. století na více obecné, strukturální úrovni. Zde jsem ukázala přítomnost rasově zaměřené gramatiky, patrné při prezentování zpráv, ve filmech a v každodenním životě. Dále pak případy rasismu v malém městě Huntington, s většinou obyvatelstva bílé rasy, které ukazuje, že rasismus je v naší společnosti natolik zakořeněn, že si ho kolikrát ani neuvědomujeme. V této části jsem dále ukázala případ Jižní Karolíny a její neochoty přejmenovat názvy z historie Konfederace a poté přítomnost rasismu ve vzdělání.

V další části jsem se věnovala rasisticky zaměřeným skupinám, které působí na území Spojených států a Evropské unie. Mezi ně patří Ku Klux Klan, Neokonfederace, mnoho neonacistických skupin a mnohé další. Většina z těchto skupin působí na území Spojených států, jsou mezi nimi ovšem i představitelé skupin působících na území Evropské unie.

Ve třetí části jsem se věnovala problematice konspirační teorie bílé genocidy, na které jsem se snažila ukázat, jak jsou tyto rasistické názory rozšířené mezi lidmi v online komunitě. Konkrétně jsem představila internetové stránky představující tuto teorii a analyzovala několik twitterových účtů lidí, kteří ji podporují.

Čtvrtá část byla zaměřená na rasově motivované násilné činy, spáchané na území USA a EU. I přesto, že je tyto případy poměrně těžké nalézt, jelikož mnoho útoků je zaměřeno proti lidem, kteří nezapadají do mého úzkého vymezení rasismu (například muslimům) a mnoho z nich se stále drží na verbální úrovni, podařilo se mi několik násilných případů s rasovou motivací nalézt.

Pátá a zároveň poslední část mého příspěvku, hovoří o rasismu v České republice. Jelikož rasismus v České republice je mnohdy zaměřen proti Romům, kteří nejsou zahrnuti v mém vymezení rasismu, představila jsem jeden případ, jasně rasově motivovaného incidentu, kde mnoho lidí rozhořčeně kritizovalo výběr modela do letáku společnosti Lidl, z důvodu, že tento muž byl afrického původu. Na základě tohoto incidentu vznikla i petice zaměřená proti tomuto obchodnímu řetězci.

Podařilo se mi tedy zjistit, že rasismus není pouze součástí propagace na internetu, ale stále se vyskytuje i v dalších formách, ať už se jedná o způsobu prezentace ras ve filmech, existenci rasisticky zaměřených skupin, násilné útoky, či výhrůžky spojené s prezidentskými volbami v USA.

Přílohy

V příloze přikládám několik obrázků ukazujících příklady typů příspěvků lidí podporujících konspirační teorii bílé genocidy na Twitteru. Chybí příspěvky uživatele Jess Lynn, který v době psaní této práce neměl na nově založeném profilu žádné příspěvky. Věřím, že názorné ukázky těchto příspěvků pomůžou zdůraznit, že danou situaci a rasistické tendence ve společnosti je třeba brát vážně.

Obrázek č. 1. – zdroj profil george – (<https://twitter.com/547George>).

Obrázek č. 2. – zdroj profil george – (<https://twitter.com/547George>).

Obrázek č. 3. – zdroj profil george – (<https://twitter.com/547George>).

Obrázek č. 4. zdroj – profil WHITE GENOCIDE INFO – (<https://twitter.com/wginfonetorg>).

Obrázek č. 5. zdroj – profil WHITE GENOCIDE INFO – (<https://twitter.com/wginfonetorg>).

Obrázek č. 6. zdroj – profil WHITE GENOCIDE INFO – (<https://twitter.com/wginfonetorg>).

Obrázek č. 7. zdroj – profil Jess – (<https://twitter.com/PunishedRabbit1>).

Obrázek č. 8. zdroj – profil Jess – (<https://twitter.com/PunishedRabbit1>).

Zdroje

Bonilla-Silva, Eduardo. 2012. „The invisible weight of whiteness: the racial grammar of everyday life in contemporary America.“ *Ethnic & Racial Studies* Vol 35, Issue 2, 173–194.

Dentice, Dianne. 2011. „The Nationalist Party of America: Right-Wing Activism and Billy Roper’s White Revolution.“ *Social Movement Studies* Vol. 10, Issue 1, 107–112.

Gillborn, David. 2005. „Education policy as an Act of White Supremacy: Whiteness, Critical Race Theory and Education Reform.“ *Journal of Education Policy* Vol 20, no. 4, 485–505.

Kevin, Alexander Gray. 2015/2016, „The Flag Is Down, the Fight Goes On.“ *Progressive* Vol. 79, Issue 12, 47–49.

Pearson, Heath. 2015. „The Prickly Skin of White Supremacy: Race in the „Real America.““ *Transforming Anthropology* 23, no. 1, 43–58.

Selepak, Andrew and John Southerland. 2012. „Politics, Religion & Ideology Vol. 13, Issue 1, 75–98.

Online zdroje

BBC. 2017 March 2. „Kansas Shooting: Indian IT workers worry for safety.“ *BBC*. (<http://www.bbc.com/news/world-asia-india-39128428>)

Berman, Mark. 2017 March 23. „Fatal stabbing in New York was ‘practice’ for more attacks on black men, police say.“ *The Washington Post*. (https://www.washingtonpost.com/news/post-nation/wp/2017/03/23/white-man-who-targeted-black-people-viewed-fatal-stabbing-as-practice-for-more-attacks-police-say/?utm_term=.590bbe258cc0).

Counter Extremis Project. „National Democratic Party of Germany“. *Counter Terrorism Project*. (<https://www.counterextremism.com/threat/national-democratic-party-germany>).

Fight White Genocide. „About“ *Fight White Genocide*. (<http://www.fightwhitegenocide.com/info/about/>).

Morris, Steven. 2015 June 25. „Nazi-obsessed loner guilty of attempted murder of dentist in racist attack.“ *The Guardian*. (<https://www.theguardian.com/uk-news/2015/jun/25/zack-davies-racist-guilty-attempted-murder-dentist>).

Petice 24. „petice za zrušení sítě prodanej kolaborantského řetězce lidl v ČR.“ *Petice24*. (https://www.petice24.com/petice_za_zrueni_sit_prodenej_kolaborantskeho_etzce_lidl_v_r).

Reuters. 2016 December 16. „Neo-Nazi group becomes first Uk far-right organisation to be banned under terrorism law.“ *Reuters*. (<http://uk.reuters.com/article/uk-britain-ban-nationalaction-idUKKBN1451YV>).

South Poverty Law Center. 2016 November 29. „Ten Days After: Harassment and Intimidation in the Aftermath of the Election.“ *South Poverty Law Center*. (<https://www.splcenter.org/20161129/ten-days-after-harassment-and-intimidation-aftermath-election>).

Southern Poverty Law Center. „Aryan brotherhood“. *Southern Poverty Law Center*. (<https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/group/aryan-brotherhood>).

Southern Poverty Law Center. „Ku Klux Klan“. *Southern Poverty Law Center*. (<https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/ideology/ku-klux-klan>).

Southern Poverty Law Center. „Neo-Confederate“. *Southern Poverty Law Center*. (<https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/ideology/neo-confederate>).

Southern Poverty Law Center. „Christian Identity“. *Southern Poverty Law Center*. (<https://www.splcenter.org/fighting-hate/extremist-files/ideology/christian-identity>).

Swaine Jon and Caira McCarthy. 2017 January 8. „Young black men again faced highest rate of US police killings in 2016.“ *The Guardian*. (<https://www.theguardian.com/us-news/2017/jan/08/the-counted-police-killings-2016-young-black-men>).

The Guardian. 2005 November 4. „Five jailed for race hate crimes.“ *The Guardian*. (<https://www.theguardian.com/uk/2005/nov/04/ukcrime.race1>).

The Local. 2016 December 9. „Swedish neo-Nazi group recruits new members: report.“ *The Local*. (<https://www.thelocal.se/20161209/neo-nazi-group-recruits-new-members-in-sweden-report>).

Twitter. „george“. (<https://twitter.com/547George>).

Twitter. „Jess Lynn“. (https://twitter.com/WhitestRabbit_).

Twitter. „Jess“. (<https://twitter.com/PunishedRabbit1>).

Twitter. „WHITE GENOCIDE INFO“. (<https://twitter.com/wginfonetorg>).

Vláda České republiky. 2017 leden 5. „Deník: leták s černochem v mikině spustil bouři nevole. Premiér i ministři se řetězce zastali.“ *Vláda České Republiky*. (https://www.vlada.cz/cz/clenove-vlady/pri-uradu-vlady/jan_chvojka/z-medii/denik-letak-s-cernochem-v-mikine-spustil-bouri-nevole--premier-i-ministri-se-retezce-zastali-152402/).

White Genocide Project. „About White Genocide.“ *White Genocide Project*. (<http://whitegenocideproject.com/about-white-genocide/>).

Yadron, Danny. 2016 únor 5. „Twitter deletes 125,000 Isis accounts, and expands anti-terror teams.“ *The Guardian*. <https://www.theguardian.com/technology/2016/feb/05/twitter-deletes-isis-accounts-terrorism-online>.

Český přístup k protipovstaleckým operacím: Nesoulad mezi očekáváními a reálnými schopnostmi?

Iveta Hlouchová

Abstrakt

Příspěvek s využitím analytického modelu *capability-expectations gap* (CEG) posuzuje existující nesoulad mezi očekáváními, formulovanými v relevantních oficiálních strategických dokumentech, a reálnými prostředky a schopnostmi, kterými Česká republika jako suverénní stát disponuje a je ochotna poskytnout jako příspěvek do mnohonárodních protipovstaleckých operací vedených v zahraničí. Aplikace CEG umožňuje identifikaci rozsahu, šíře a charakteru využití potenciálu České republiky v kontextu protipovstaleckých kampaní a s tím souvisejícího rozdílu mezi předpokládanou, domnělou podobou provádění protipovstalecké činnosti českými civilními a vojenskými aktéry a podobou reálnou, praktickou. Příspěvek také formuluje doporučení pro možnou redukci identifikovaného nesouladu mezi reálnými prostředky a očekáváními České republiky v kontextu zkoumané problematiky. Příspěvek zároveň slouží jako prvotní komplexní studie českého přístupu k provádění protipovstaleckých operací, představení základních atributů tohoto přístupu, a to v rámci pojetí protipovstaleckých operací NATO, jež je z podstaty věci výchozí platformou toho, jak Česká republika přistupuje k provádění protipovstaleckých operací.

Abstract

This text, using the *capability-expectations gap* (CEG) analytical model, evaluates the existing inconsistency between the expectations (formulated in the relevant official strategic documents) and the real capabilities and resources the Czech Republic has, as a sovereign state, at its disposal and is willing to commit and contribute to multinational counterinsurgency operations abroad. Application of the CEG model enables the author to identify the scope, range and character of the degree to which the Czech Republic is capable or willing to exploit the potential it has regarding its involvement in counterinsurgency campaigns, as well as the relevant difference between expected, presumed nature of the efforts of the Czech civilian and military actors taking part in counterinsurgency campaigns, and the real, practical implementation. Several recommendations are also presented in the text with the aim to help reduce the identified discrepancy between the real capabilities and expectations regarding the Czech Republic from the perspective of the researched topic. This text also serves as a primary comprehensive study of the Czech approach toward execution of counterinsurgency operations, introducing the basic attributes of this approach, within the broader framework of NATO operations, which serves as the default platform for the Czech approach toward counterinsurgency.

Úvod

Tématu českého přístupu k provádění protipovstaleckých operací v rámci mnohonárodních zahraničních operací není v českém akademickém prostředí věnováno příliš mnoho pozornosti. Vzhledem ke kvantitativnímu i kvalitativnímu charakteru českého příspěvku k protipovstalecké operaci ISAF v Afghánistánu, spolu se zapojením českých civilních i vojenských prostředků do dalších mnohonárodních zahraničních operací pod velením NATO nebo EU, které by se daly považovat za protipovstalecké, však vyvstává nutnost kriticko-analytického zhodnocení tématu protipovstaleckých operací v českém kontextu. Důležitým faktorem je zde absence přímé předchozí významnější zkušenosti s protipovstaleckou činností, jež významně ovlivnila vývoj a formování českého přístupu k protipovstaleckému úsilí. Spolu s faktickým učením se z praxe je tak možné vystopovat formování českého přístupu k protipovstalecké činnosti, které lze do značné míry považovat za nekonzistentní či zmatečné.

Tento příspěvek s využitím analytického modelu *capability-expectations gap* (CEG) popisuje a analyzuje existující základní nesoulad mezi očekáváními, formulovanými v relevantních oficiálních strategických dokumentech, a reálnými prostředky a schopnostmi, kterými Česká republika jako suverénní stát disponuje a je ochotna poskytnout jako příspěvek do mnohonárodních protipovstaleckých operací

vedených v zahraničí. Cílem tohoto příspěvku je identifikovat silné a slabé atributy českého přístupu k provádění protipovstalecké činnosti, a to především ve smyslu reálně dostupných schopností a zvládnání očekávání různých aktérů v kontextu zkoumané problematiky. Příspěvek také předkládá množinu doporučení pro možnou redukci identifikovaného nesouladu mezi reálnými schopnostmi a očekáváními v souvislosti s českým příspěvkem k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí. Závěry příspěvku také mohou přispět k jasnějšímu vymezení cílů, charakteru a úrovně českého příspěvku k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí do budoucna.

Příspěvek je strukturován do třech hlavních kapitol a závěru. Nejprve dochází k představení hlavních obecných rysů českého přístupu k protipovstalecké činnosti, poté je představena analytický model CEG. V další kapitole je analytický model CEG aplikován na problematiku českého přístupu k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí. V závěru potom dochází k sumarizaci hlavních argumentů textu a jejich zasazení do širšího kontextu. Hlavními zdroji dat byly oficiální dokumenty a prohlášení relevantních vládních i nevládních organizací působících v České republice (především dokumenty Bezpečnostní strategie ČR a Doktrína Armády ČR), spolu s oficiálními dokumenty NATO, které se problematikou protipovstalecké činnosti zabývají a které tak rámuje protipovstaleckou strategii Aliance. Výchozím strategickým dokumentem představujícím hlavní principy, zásady a postupy protipovstaleckých operací pod vedením NATO je společná alianční doktrína AJP 3.4.4. *NATO Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency*, pojednávající o protipovstalecké činnosti, jež představuje také základní dokument pro formování českého přístupu k protipovstalecké činnosti.

Autorka také realizovala sérii neformálních polostrukturovaných rozhovorů s 64 českými i zahraničními vojenskými a civilními experty, kteří mají přímou či nepřímou zkušenost s českým přístupem k protipovstaleckému úsilí. Jednalo se především o příslušníky Armády ČR, kteří ve zkoumaných zahraničních operacích působili. Autorka respondenty vybírala podle klíče s cílem pokrýt všechny formy činností, kterými Česká republika přispěla k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí ve zkoumaných zahraničních operacích. Dále autorka realizovala rozhovory příslušníky ozbrojených sil dalších členských zemí NATO, kteří v daných protipovstaleckých operacích plnili úkoly s českými kontingenty. Jednalo se především o příslušníky ozbrojených sil USA, Německa, Slovenska a Itálie. Další skupinu respondentů představovali civilní experti, kteří v oblasti zkoumaných operací působili v rámci mnohonárodních protipovstaleckých misí. Autorka také hovořila se třemi afghánskými občany o jejich zkušenosti s přítomností a činností České republiky v jejich zemi. V průběhu rozhovorů autorka s respondenty diskutovala o osobní zkušenosti respondentů s realizací protipovstaleckých úkolů ze strany vojenského a civilního prvku českého přístupu k protipovstalecké činnosti, jejich subjektivním názoru ohledně efektivity prováděných úkolů, deviaci od standardů protipovstalecké činnosti stanovených v doktríně NATO, stejně jako o přípravě, kterou před svým nasazením v misích podstoupili. Většina respondentů byla ochotna autorce poskytnout potřebné informace pouze pod zárukou jejich anonymity. Ke jmenování respondentů tak v příspěvku dochází pouze ve zvláštních případech a po explicitním vyjádření souhlasu respondentů s odkrytím jejich identity v textu.

Tento fakt může být považován za jeden z hlavních limitů tohoto výzkumu. Jednotlivé výpovědi mohou být zabarveny subjektivní interpretací a percepcí událostí ze strany jednotlivých respondentů. Dalším důležitým limitem je samotná povaha zkoumané problematiky, kdy naprosto většina primárních zdrojů dat a celkově důležité informace o zkoumané problematice podléhají režimu utajení, případně nejsou veřejně dostupné. S tím souvisí i fakt, že autorka se během svého výzkumu musela vypořádat s roztržitostí informací o českém přístupu k protipovstaleckému úsilí. V českém prostředí neexistuje jednotný dokument, který by komplexně představoval rámeček a jednotlivé klíčové atributy zkoumané problematiky. Autorka se tyto výzkumné limity pokouší eliminovat, či alespoň minimalizovat maximální možnou triangulací dat s různých relevantních, věrohodných primárních a sekundárních zdrojů za účelem potvrzení validity argumentů a závěrů, které v příspěvku předkládá.

Český přístup k protipovstalecké činnosti

Česká republika se jakožto členský stát Severoatlantické aliance (NATO) a Evropské unie (EU) historicky od svého vzniku v roce 1993, resp. svého přistoupení k daným dvěma organizacím v roce 1999, respektive 2003 zúčastnila několika mnohonárodních vojenských a civilně-vojenských operací pod jejich vedením, které vykazovaly rysy charakteristické pro jejich kategorizaci jako protipovstalecké. Zejména do operací NATO poskytla Česká republika relativně vysoké množství sil, kapacit a prostředků za účelem podílení se na průběhu operace. Operace ISAF v Afghánistánu potom představovala největší zahraniční

nasazení sil, kapacit a prostředků České republiky, a to jak do počtu vojenských a civilních schopností, tak délky trvání a intenzity nasazení.

Jakýkoliv výzkum českých příspěvků do mnohonárodních protipovstaleckých operací je nutné nahlížet realistickým prizmatem. Česká republika je jako členský stát NATO vázána závazky, které z tohoto členství plynou. Jedním z nejdůležitějších závazků je potom standardizace bezpečnostních a obranných politik členských zemí s cílem udržení a posílení soudružnosti NATO. Česká republika proto nemůže disponovat vlastní osobitou protipovstaleckou strategií jako takovou. Co je ovšem možné zkoumat, je způsob, jakým Česká republika přistupuje ke své účasti na mnohonárodních protipovstaleckých operacích, a to ve smyslu charakteru sil, kapacit a prostředků, které dokáže mobilizovat a v operaci udržet kontinuálně po delší dobu trvání operace.

Česká republika do zapojení se do mise ISAF v Afghánistánu v roce 2003 disponovala velice minimální přímou zkušeností s protipovstaleckou činností.² Výchozí rámec a zásadní principy českého přístupu k protipovstalecké činnosti proto reflektuje kvalitativní a kvantitativní nasazení českých schopností, kapacit a prostředků do mise ISAF v Afghánistánu,³ spolu s komparativně slabším příspěvkem do protipovstaleckého úsilí v post-invazivním Iráku po roce 2003. Absence přímé předchozí zkušenosti s protipovstaleckými úkoly indikuje reaktivní charakter vývoje a formování českého přístupu k protipovstalecké činnosti, kdy praktická zkušenost předcházela (především v prvotních fázích) konceptuální a doktrinární ukotvení a přípravu vojenských i civilních schopností nasazených do mnohonárodních protipovstaleckých operací pod záštitou NATO. V souvislosti s tím také nedošlo ke stanovení jasných cílů české účasti na protipovstaleckém úsilí NATO, ani k související prioritizaci schopností, které mohly být nebo byly nasazeny, a specifickým účelům, pro které mohly být nebo byly nasazeny. Důležitost protipovstaleckých úkolů tak byla absencí předchozí zkušenosti a vlivem seznamování se s charakterem protipovstalecké činnosti primárně ve vojenské rovině v českém prostředí akceptována primárně v kontextu vojenském. Koncept provinčních rekonstrukčních týmů potom pro Českou republiku představoval zcela nový *modus operandi* civilně-vojenské spolupráce (Zelinka 2014). Nezkoušenost s konceptem se pak odrazila v podobě jeho praktické realizace, jež trpěla poměrně závažnými nedostatky ve smyslu často problematické koordinace činnosti civilní a vojenské složky či omezeného množství civilních expertů v provinčním rekonstrukčním týmu působícího.

Z vojenského hlediska Česká republika dokázala nasadit schopnosti a prostředky v šíři celého spektra vojenských úkolů, tj. úkoly stabilizační a defenzivní povahy, úkoly ofenzivní povahy (především ve formě nasazení speciálních jednotek) a významnému příspěvku výstavbě místních bezpečnostních sil. Protipovstalecké operace jsou obecně považovány za operace celého spektra úkolů (srov. U.S. Department of the Army 2007), Česká republika tak je ve vojenské rovině schopna pokrýt základní roviny protipovstalecké činnosti.

Analytický model *capability - expectations gap* (tzv. CEG model)

Analytický model CEG je založen na porovnání úrovně a charakteru očekávání v kontextu realizace určité politiky, strategie nebo role v systému, s reálně dostupnými prostředky, jež jsou zamýšleny k využití pro naplnění daných očekávání určité entity ve specifickém kontextu nebo oblasti. Aplikace analytického modelu CEG obecně výzkumníkům umožňuje prozkoumat reálnou podobu provádění úkolů v rámci protipovstaleckých operací ze strany České republiky a jak se taková realizace shoduje nebo liší od potenciálního, resp. očekávaného charakteru realizace úkolů v rámci mnohonárodních protipovstaleckých operací Českou republikou. CEG analýza českého přístupu k provádění protipovstaleckých operací dále poskytuje výzkumný prostor pro teoretické pokrytí protipovstalecké činnosti ze strany České republiky v rámci mnohonárodního úsilí, stejně tak ovšem poskytuje potenciální rámec pro evaluaci klíčových přístupů a sil, kapacit a prostředků, jenž by Česká republika mohla teoreticky nasadit

² Česká republika působila aktivně od roku 1999 v Kosovu jako součást mise NATO KFOR. KFOR sice podle mandátu nepředstavoval protipovstaleckou operaci, podle výpovědi příslušníků Armády ČR, kteří v misi byli dlouhodoběji nasazení, se úkoly, které v rámci mise KFOR vykonávaly, výrazně přibližovaly protipovstalecké činnosti. Nutno ovšem podotknout, že tento validita tohoto argumentu závisí na osobitém pojetí termínu „protipovstalectví“. Tento fakt také reflektuje konceptuální a praktické nuance existující mezi jednotlivými typy vojenských operací a jejich vzájemném vztahu.

³ Autorka v tomto příspěvku nerozlišuje mezi misí ISAF a operací Trvalá svoboda, které obě probíhaly na území Afghánistánu simultánně a často pod jedním velením. Tyto dvě operace od sebe nebyly oficiálně ani v praxi nijak odlišovány (srov. Everett 2006).

unilaterálně⁴. Závěry CEG analýzy českého přístupu k protipovstaleckému úsilí slouží k prohloubení kriticko-analytické analýzy problematiky českého přístupu k protipovstalecké činnosti obecně. CEG analýza také poskytuje užitečné informace a závěry pro formulaci doporučení ke zvýšení efektivity české protipovstalecké činnosti, pro zvládnání očekávání domácích i zahraničních aktérů (vč. třetích stran) a pro identifikaci silných stránek českého přístupu k protipovstalectví, jež by měly být rozvíjeny dále, a stránek slabých, které by měly být posíleny nebo rozvíjeny, a nedostatků, které by měly být zvládnány sdílením schopností s jinými státy, rozvíjením alternativních sil, prostředků a schopností či jejich outsourcingem soukromým bezpečnostním subjektům.

Americký badatel Christopher Hill je považován za hlavního průkopníka konceptu analytického modelu CEG. V roce 1993 to byl právě Christopher Hill, kdo vypracoval koncept CEG analýzy, a dále jej aplikoval s cílem evaluace postavení a funkce EU (tenkrát Evropského společenství) v systému mezinárodních vztahů spolu se zhodnocením stavu Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Nebezpečný nesoulad podle Hilla existoval mezi reálnými schopnostmi a prostředky, jaké mělo Evropské společenství k dispozici pro jeho operace a funkčnost v mezinárodním systému, a podobou, úrovní a koherencí očekávaného působení zkoumané entity v rámci mezinárodního společenství. Hill zároveň formuloval argumentačně silné doporučení pro minimalizaci nastaveného trendu, kdy kontinuálně docházelo k prohlubování (namísto redukce) existujícího nesouladu mezi reálnými schopnostmi a očekávaným působením.

Hill ve své studii věnuje významnou část textu faktoru percepce a s tím souvisejících očekávání třetích stran/vnějších aktérů v kontextu mezinárodní role Evropského společenství. V kontextu tohoto příspěvku je významnost působení faktoru třetích stran/externích aktérů podstatná, neboť umožňuje artikulovat očekávání pro potřeby zkoumání existujícího nesouladu v kontextu působení České republiky jako samostatného aktéra v mnohonárodních protipovstaleckých operacích.

Hill sám dále zdůrazňuje, že zhodnocení existujícího nesouladu prostřednictvím CEG analýzy umožňuje vytvořit „realističtější obraz toho, co Evropské společenství ve světě dělá“ (Hill 1993: 306), neboť v jeho průběhu dochází k realistickému popisu dostupných sil, prostředků a kapacit a ke kritické reflexi možných cílů, které lze použitím těchto schopností dosáhnout. Tyto cíle a jejich úroveň jsou také porovnány s očekáváními, tj. pozicemi, různých aktérů. Výzkum potenciálního nesouladu mezi reálnými schopnostmi a existujícími očekáváními zároveň poskytuje výchozí data pro možný budoucí rozvoj daných schopností, stejně jako pro možný rozvoj nástrojů a mechanismů pro zvládnání, případně snížení očekávání různých aktérů. Realizace CEG analýzy taktéž významně přispívá k výstavbě a rozvoji efektivních dlouhodobých strategií a politik relevantních v kontextu zkoumané problematiky. Hill také klade důraz na „v podstatě před-teoretický“ charakter (Ibid) analytických studií, které jsou vypracovány s použitím CEG modelu. Hill sám argumentuje tím, že namísto teoretických vysvětlení a predikcí budoucího vývoje chování Evropského společenství v mezinárodním prostoru vypracoval konceptuální rámec mezinárodních schopností Evropského společenství (Ibid). Nahlíženo tímto prizmatem tak v tomto příspěvku dochází k prvotní konceptualizaci schopností České republiky v kontextu jejího působení v mnohonárodních protipovstaleckých operacích spíše než k jejich sofistikovanějšímu teoretickému ukotvování, vysvětlování a predikcí možných trajektorií budoucího vývoje působení České republiky v protipovstaleckém úsilí. Závěry této prvotní studie mohou posloužit jako výchozí data pro budoucí teoretické výzkumy v této oblasti. Zkoumaná problematika disponuje významným potenciálem pro to, aby byla zkoumána prostřednictvím teorie implementace, teorie závislosti či teorie byrokratického chování. Jak již bylo zmíněno výše v textu, přístup České republiky k působení v protipovstaleckých operacích je dominantně ovlivňováno členstvím České republiky v NATO a závazky, které z tohoto členství plynou a určují tak základní podobu bezpečnostních, obranných a vojenských politik a strategií České republiky jako suverénního státu. Podrobení závěrů tohoto příspěvku dalšímu teoretickému zhodnocení by také umožnilo otestovat validitu těchto závěrů.

Hill také stanovuje tři hlavní dílčí podsložky CEG modelu, které jsou mj. zamýšleny jako funkcionální indikátory pro měření možného nesouladu mezi reálnými a domnívanými schopnostmi zkoumané entity v daném kontextu. Danými podsložkami jsou (1) schopnost dohodnout se, (2) zdroje (a jejich alokace) a (3) dostupné nástroje státní moci⁵ (Hill 1993: 315). V souvislosti s tím Hill také podotýká, že pro minimalizaci či až kompletní eliminaci nesouladu mezi reálnými schopnostmi a očekáváními je třeba, aby

⁴ K unilaterální protipovstalecké akci České republiky lze myslet v případě vzniku možné povstalecké, případně vzbouřenecké aktivity na území České republiky, nebo v případě bilaterální dohody České republiky jako vojensky, ekonomicky atd. relativně vyspělého státu, o poskytnutí českých sil, prostředků a schopností k potlačení povstání na území státu jiného.

⁵ Za nástroje státní moci jsou obvykle v bezpečnostních studiích považovány ozbrojené síly, informační kapacity, policejní složky, zpravodajské služby, diplomacie, ekonomika, systém soudnictví a zákonný rámec.

zkoumaný subjekt (zde Česká republika) musí v kontextu provádění protipovstaleckých úkolů, a s nimi spojených rozhodování a vytváření strategií a politik, vycházet z již vyzkoušených a demonstrovaných vzorců chování, nikoliv existujícího potenciálu a aspirací bez pevného základu v dostupnosti potřebných schopností. S tím souvisí také akcentovaná nutnost existence adekvátních institucí, schopných mobilizovat instrumenty státní moci, a vhodné rozhodovací procesy a mechanismy, které by umožnily efektivní řízení uplatnění instrumentů státní moci v praxi. Alternativou pak je snížit očekávání do takové míry, která bude reflektovat skutečný stav dostupných prostředků, kapacit a schopností (Ibid). Možné reformy relevantních institucí, stejně jako rozhodovacích autorit a procesů také mohou, dle názoru autorky tohoto příspěvku, přispět ke snížení úrovně možného existujícího nesouladu. Je však nutné podotknout, že takové potenciální reformy by musely vycházet z kvalitních analýz reflektujících reálný stav, neboť jejich nevhodný charakter by mohl zapříčinit další prohloubení daného nesouladu. V případě dostupnosti dostatečných finančních a lidských zdrojů je také možné uvažovat akvizici, případně rozvoj dalších schopností, které by byly nutné pro splnění stanovených očekávání. Pokud ovšem dochází k neproporčnímu nárůstu očekávání na úkor pomalejšího rozvoje schopností, případně rozvoje jiným než očekávaným směrem, existující nesoulad se prohlubuje.

Aplikace analytického modelu CEG má však i významné limity. Primárním limitem je existující nedostatečná konceptualizace ani operacionalizace nástrojů a technik, kterými lze možný nesoulad měřit a případně dále porovnávat. Absence jednotné techniky měření sice výzkumníkům poskytuje poměrně široký prostor pro flexibilitu a kreativitu, zároveň však znemožňuje závěry sofistikovaněji testovat. Dle vlastních Hillových slov mohou závěry CEG analýzy vést k diskusím o nereálných možnostech v kontextu zkoumané problematiky, cílené na splnění artikulovaných a vyjádřených očekávání různými aktéry (Hill 1998: 28; srov. Toje 2008). Autorka tohoto příspěvku důležitý limit analytického modelu CEG identifikuje také v kontextu širokého spektra aktérů, s jejichž očekáváními lze v průběhu provádění CEG analýzy pracovat.⁶ Toto spektrum relevantních také není Hillem (ani nikým z dalších výzkumníků, kteří jeho analytický model v rámci svého výzkumu různě aplikovali; srov. Bureš 2008, Toje 2008) dostatečně operacionalizováno, vnitřně strukturováno a kategorizováno. Například v tomto příspěvku CEG analýza pracuje s očekáváními, které formulovali relevantní aktéři na různých úrovních v různé míře. Je tak problematické zajistit kontrolu nad stejným významem konceptů, se kterými zmínění relevantní aktéři pracují při formulaci svých pozic a očekávání, stejně tak kontrolu nad významem, které jednotlivým konceptům přiřkládají, či důvody a motivacemi řídicími a určujícími dané pozice a očekávání. V případě studie výzkumných problémů, u nichž nedochází k explicitnímu vyjádření očekávání ze strany klíčových aktérů (čímž do značné míry problematika českého přístupu k provádění protipovstalecké činnosti je), také může docházet ke zkreslení z důvodu přisuzování významu potenciálně irrelevantním či záměrně zavádějícím tvrzením a postožím. Tyto limity mohou dále vést k nekonzistentním nástrojům a technikám měření existujícího nesouladu v kvantitativním i kvalitativním smyslu slova.

Z výše nastíněných důvodů tak autorka tohoto příspěvku věnuje pozornost především existujícím vojenským, civilním, ekonomickým, informačním a dalším nástrojům, které mají k dispozici jednotliví zainteresovaní aktéři státního i nestátního charakteru a které mohou mobilizovat pro uplatnění v širším kontextu českého přístupu k protipovstaleckému úsilí. Autorka se také zabývá problematikou možnosti a úrovně dohody ohledně sledovaných cílů relevantních aktérů v kontextu zkoumané problematiky. Otázka dosažení vnitřního konsenzu v případě jednotlivých relevantních aktérů a s tím souvisejících výzev je také diskutována níže. Aplikace CEG modelu také umožňuje prostudovat institucionální strukturu spolu s rozhodovacími procesy a mechanismy, včetně jejich možné flexibility, efektivity, nebo existujících nedostatků s širšími dopady. Pro navýšení kontroly nad vlivem různých potenciálních proměnných se autorka zaměřovala především na očekávání, která na Českou republiku v kontextu charakteru její účasti na mnohonárodním protipovstaleckém úsilí explicitně vyjádřili političtí a vojenští představitelé České republiky a aliančních a koaličních partnerů.

Další autoři následně aplikovali model CEG a dále jej modifikovali. Například Asle Toje (2008) model CEG aplikoval na stejný případ jako Hill, tj. Evropské společenství, resp. Evropskou unii (EU) s cílem zjistit, nakolik došlo k redukci existujícího nesouladu mezi reálnými schopnostmi zkoumané entity a očekáváními, která jsou na její výkon v mezinárodních vztazích kladena, a to s několikaletým časovým odstupem. Toje na základně závěrů svého výzkumu model CEG modifikoval do podoby *consensus-expectations gap*, tj. došel k závěru, že EU trpí závažným deficitem v kontextu nalezení konsenzu

⁶ Relevantními aktéry v kontextu zkoumané problematiky českého přístupu k protipovstalecké činnosti jsou jednotlivé vládní instituce a agentury ČR, civilní a vojenské složky ČR, jednotlivé nevládní organizace v ČR, dále rozhodovací orgány NATO jako jednotlivého aktéra, jednotlivých členských zemí NATO jakožto partnerů ČR, nečlenských zemí NATO jakožto partnerů, česká veřejnost, veřejnosti v dalších zemích, domácí a zahraniční média atp. Tento fakt tak jen dále zvýrazňuje komplexitu a mnohoúrovňovost zkoumané problematiky.

jednotlivých členů potřebného pro kohezní a jednotlivé vystupování v mezinárodních vztazích. Toje tak eliminoval druhý a třetí indikátor Hillova modelu a zredukoval jej. Samotný model *consensus-expectations gap* je potom možné nahlížet jako jakési potvrzení argumentu, že faktor nalezení shody mezi členskými zeměmi EU dále ovlivňuje i alokaci zdrojů a mocenské nástroje, které má EU reálně k dispozici (tj. Hillův druhý a třetí indikátor). Pro jakýkoliv pozitivní vývoj v kontextu těchto dvou indikátorů je do značné míry určován trajektorií vývoje právě indikátoru nalezení shody a s tím souvisejících rozhodovacích procesů a schopností.

John Leslie, Annick Masselot, Annika Björkdahl a Natalia Chaban (2015) Hillův koncept použili ve své studii zaměřené na výzkum reálného stavu norem a jejich funkce v kontextu fungování EU. Podobně jako Toje i daní autoři Hillův model modifikovali do podoby, kterou nazývají *reality-expectations gap*. Tato podoba Hillova modelu indikuje komplexnější a širší pojetí reálného stavu zkoumané problematiky, a to bez omezení dostupnými prostředky a kapacitami. Pro demonstraci potenciálu Hillova analytického modelu CEG je také vhodné zmínit autory a jejich studie, kteří daný model aplikovali na případy jiné než EU. Například Oldřich Bureš (2008) zkoumal peacekeepingové mise OSN skrze prizma Hillova modelu. Také Marios Panagiotis spolu s Davidem F.J. Campbellem a Eliasem G. Carayannisem (2014) analyzovali stav vývoje v oblasti kybernetické bezpečnosti skrze Hillův model CEG. Oktay F. Tanrisever (2013) zase s využitím analytického modelu CEG studoval funkci NATO v kontextu regionální bezpečnosti, konkrétně pak na případu přítomnosti a činnosti NATO v Afghánistánu a potažmo regionu střední Asie.

Nesoulad mezi očekáváními a reálnými schopnosti v kontextu českého přístupu k protipovstaleckým operacím?

Výchozím předpokladem pro analýzu nesouladu existujícího mezi očekáváními, kladenými na Českou republiku v kontextu podoby její účasti na mnohonárodních protipovstaleckých operacích, a schopnostmi, které má Česká republika reálně v tomto ohledu k dispozici, je neexistence jednotného dokumentu, který mi předkládal jednotný rámec českého přístupu k protipovstalecké činnosti na vládní úrovni. Bez takového dokumentu jsou důležitá data pro analýzu roztroušena napříč širokým spektrem dokumentů různé úrovně, důležitosti a dostupnosti. Notná část zdrojů dat také podléhá režimu utajení, může tak proto docházet k určitému zkreslení závěrů této analýzy. S tím souvisí i absence jasně definovaných cílů, resp. specifických očekávání ze strany většiny relevantních aktérů. Dalším problematizujícím faktem je neexistence jasně stanoveného celkového hraničního limitu schopností, které může Česká republika mobilizovat za účelem účasti na protipovstaleckých operacích v jednom časovém bodu. Důležité je také mít na paměti statický charakter CEG modelu (srov. Hill 1993: 322), který neumožňuje zachytit komplexitu a dynamiku českého přístupu k protipovstalectví jakožto fenoménu, který se neustále vyvíjí a formuje. Hlavní přidanou hodnotou této analýzy je tak identifikace hlavních charakteristik zkoumaného nesouladu, reálného stavu schopností České republiky pro potřeby účasti na protipovstalecké činnosti, identifikace výchozích pozic pro zvládnutí a regulaci očekávání kladených na Českou republiku a návrh možných řešení pro redukci tohoto nesouladu. Doporučení pro snížení nesouladu jsou formulována na škále mezi snížením/zvládnutím očekávání různých aktérů v kontextu zkoumané problematiky a rozvojem dalších potřebných schopností pro jejich zvládnutí.

V souvislosti s tím je také nutné zmínit zásadní důležitost cílů, resp. očekávání formulovaných v klíčových relevantních dokumentech NATO na strategické a operační úrovni, a to především z důvodu, že pro potřeby tohoto příspěvku je český přístup k protipovstalecké činnosti rámován operacemi NATO, které jsou označovány jako protipovstalecké a na kterých se Česká republika významněji podílela. Alianční dokumenty vytváří konceptuální a doktrinální rámec pro relevantní české bezpečnostní, obranné a vojenské dokumenty, proto jsou zde představeny jako první.

Očekávání

Alianční doktrína NATO pro vedení protipovstaleckých operací (AJP-3.4.4 *NATO Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency*, 2011) v kontextu účasti na mnohonárodním protipovstaleckém úsilí akcentuje činnost zaměřenou na budování důvěry a vzájemného porozumění mezi partnery na strategické úrovni, efektivní spolupráci a koordinaci s autoritami a bezpečnostními silami hostitelského státu a dalších koaličních partnerů v průběhu provádění operace, stejně jako spolupráci s mezinárodními partnery v rámci plánování komplexních operací s nutností vysoké úrovně civilně-vojenské spolupráce (NATO 2011: 1–4). Všechny tyto cíle tvoří pilíře ujednoceného přístupu všech relevantních aktérů participujících na mnohonárodní operaci pod vedením NATO. Od alianční protipovstalecké strategie odvozené operační

a taktické dokumenty, ve formě operačních rozkazů nebo příruček, potom dále rozvádí a specifikují jednotlivé cíle a od nich odvozená očekávání. V kontextu zkoumané problematiky lze za prioritní považovat činnost zaměřenou na zajištění bezpečnosti místního obyvatelstva, výstavbu a rozvoj schopností místních bezpečnostních složek, podporu socio-ekonomického rozvoje, podporu dobrého vládnutí a právního státu spolu s úsilím cíleným na eliminaci povstaleckých aktivit a schopností. Důležitým aspektem je také činnost zaměřená na diplomatické aktivity a vyjednávání s externími aktéry v regionu oblasti operace (srov. NATO 2011).

Klíčová očekávání českých politických a vojenských představitelů jsou vyvozena z jasně stanovených cílů formulovaných v relevantních klíčových oficiálních dokumentech České republiky na strategické úrovni.⁷ Dokument Bezpečnostní strategie ČR zdůrazňuje strategickou důležitost posilování soudružnosti a efektivitu NATO a EU, vč. podílení se na operacích krizového řízení mimo geografický prostor daných dvou organizací pod jejich vedením (srov. Vláda ČR 2015). Vojenské strategické doktrinní dokumenty Armády České republiky pod vlivem nutnosti standardizace principů a zásad bezpečnostních a vojenských sektorů s ostatními členy NATO v podstatě kopírují cíle a očekávání stanovená v aliančních dokumentech a materiálech.

Specificky pro Afghánistán, jakožto zemi v českém prostředí považovanou za hlavní oblast vedení protipovstalecké operace NATO, do níž také Česká republika poskytla značné množství sil, kapacit a prostředků, pak Ministerstvo zahraničních věcí ČR⁸ stanovuje priority českého zapojení, a to ve formě přispívání k budování vládních i nevládních institucí, rozvoje dobrého vládnutí a právního státu, rekonstrukce a celkového rozvoje v zemi (prioritně potom v oblasti zemědělství, životního prostředí a ekonomiky) spolu s poskytováním bezpečného a stabilního prostředí pro budoucí rozvoj (Ministerstvo zahraničních věcí ČR 2009).

Reálné schopnosti

V průběhu své účasti na mnohonárodním protipovstaleckém úsilí NATO Česká republika přispívala k budování důvěry mezi mezinárodními partnery, a to především v rovině politické a operační. Česká republika dokázala adekvátně, včasné a flexibilně reagovat na nově formulované požadavky koaličních partnerů pro navýšení poskytnutých sil, prostředků a schopností, příp. na požadavky pro poskytnutí specifických schopností (srov. např. Ministerstvo obrany ČR – KAIA-ISAF, Ministerstvo obrany ČR – SOG v Afghánistánu, Ministerstvo obrany ČR – Uruzgán). Vzájemné porozumění mezi mezinárodními partnery ovšem bylo komplikováno nejasnou definicí cílů České republiky v kontextu účasti na protipovstalecké operaci, resp. lišícími se představami o podobě a prioritách české přispěvků mezi důležitými aktéry jak uvnitř systému relevantních vládních institucí a nevládních organizací v ČR, tak, dle výpovědí představitelů s přímou zkušeností se zkoumanou problematikou, v kontextu NATO i jednotlivých koaličních partnerů.⁹ Faktická úroveň a efektivita s institucemi hostitelského státu vykazuje dvě tendence – v oblasti reformy bezpečnostního sektoru byla Česká republika schopná poskytnout širokou škálu a poměrně vysoké množství sil, kapacit a prostředků pro efektivní podporu budování bezpečnostních složek hostitelské země. Oproti tomu v kontextu podpory dobrého vládnutí ovšem docházelo k nutnosti spolupracovat se představiteli centrální i místní vlády v hostitelské zemi, kteří byli často obviňováni z korupčních a nepotistických praktik, bez toho, aniž by Česká republika disponovala kompetencemi či schopnostmi pro to navýšit efektivitu svého úsilí v tomto ohledu.

Šíře a charakter českého přispěvků k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí v operacích pod vedením NATO, zejména v Afghánistánu, obecně byly zamýšleny, aby přispívaly k zajištění bezpečnosti místního obyvatelstva. Česká republika byla schopna mobilizovat a nasadit maximum svých schopností, které pokrývali různé aspekty zajištění bezpečnosti civilního obyvatelstva v oblasti operace. Jednalo se činnost speciálních jednotek zaměřenou primárně na neutralizaci povstaleckých struktur, přes vojenské nemocnice, které poskytovali zdravotnickou péči mj. i místnímu obyvatelstvu, výcvik místních bezpeč-

⁷ Mluvená prohlášení českých politických a vojenských představitelů nebyla pro potřeby tohoto příspěvku zahrnuta mezi primární zdroje dat použitých pro identifikaci hlavních očekávání v kontextu české účasti na mnohonárodní protipovstalecké činnosti. Autorka se rozhodla nepracovat s nimi z důvodu možného záměrného zabarvení (v případě politických představitelů), případně jasné repetice očekávání a cílů formulovaných v klíčových dokumentech (v případě politických i vojenských představitelů).

⁸ Jako vůdčí prvek v kontextu českého přispěvků k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí. Samo Ministerstvo zahraničních věcí ČR však s konceptem protipovstalecké činnosti nepracuje.

⁹ Důležitým kladným aspektem českého přispěvků k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí je absence národních omezení na použití českých vojenských sil a prostředků v prostoru operace (ve smyslu *caveats*) podle potřeb mnohonárodního operačního velitelství (srov. Brophy – Fisera).

nostních složek či fyzické zajištění bezpečnosti obyvatelstva, které se podílelo na rekonstrukci a rozvoji v příslušné oblasti operace po potírání kriminálních živlů a jejich sítí (srov. Ministerstvo obrany ČR – Historie misí).

Specificky potom v kontextu výstavby kapacit a schopnostní bezpečnostních složek hostitelského státu Česká republika byla schopná poskytnout poměrně širokou škálu expertů do různých výcvikových iniciativ. V souvislosti s tím také Česká republika na bilaterální bázi umožňuje výcvik bezpečnostních složek hostitelského státu ve výcvikových zařízeních na českém území. Nutno podotknout, že expertní výcvik neprobíhal pouze ze strany českých vojenských expertů, ale množství civilních výukových a školicích programů, zejména v oblasti zemědělství, bylo taktéž realizováno (Ministerstvo zahraničních věcí ČR – PRT Lógar). Významným aspektem českého přístupu k protipovstalecké činnosti je také snaha o lokalizaci socio-ekonomického rozvoje najímáním místních firem a využíváním místních lidských i materiálních zdrojů.

Naplnění očekávání podpory dobrého vládnutí a právního státu je ovšem poměrně sporné. Přestože všechny příspěvky České republiky k protipovstaleckému úsilí inherentně přispívají k rozvoji dobrého vládnutí a právního státu, žádné významnější přímé angažmá České republiky v tomto kontextu není možné identifikovat. Dokonce i v případě budování institucí hostitelského státu Česká republika přispívala k budování nižších struktur a důstojnických štábů místních bezpečnostních sil, významněji se však nezapojovala do procesů budování politických či justičních institucí.

Dle výpovědí vojenských profesionálů a civilních expertů, kteří byli nasazeni v rámci příspěvku České republiky k celkovému mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí v Afghánistánu, částečně i Kosovu a Iráku, schopnost dohodnout se na společném postupu v případě České republiky, resp. jejích jednotlivých relevantních vládních institucí a nevládních organizací, existovala pouze v obecných termínech a jen na nejvyšší strategické úrovni. Hlavní rozpor je možné identifikovat mezi vládními a nevládními aktéry. Nevládní organizace se ve své činnosti snaží vyvarovat jakékoliv afiliace či percepce náležitosti ke České republice jako státu. Činí tak s cílem udržení si neutrálního statusu v oblasti svého působení (srov. Člověk v tísni). Oficiální dokument Bílá kniha o obraně potom tuto dualitu podporuje, neboť zdůrazňuje významnost udržení neutrálního a nestranného statusu pracovníků nevládních organizací v prostoru operace (Ministerstvo obrany 2011: 97). Druhou, a o něco významnější a problematickou dichotomií existující v rámci českého přístupu k protipovstalecké činnosti je pak možné identifikovat mezi vojenskými a civilními aktéry nasazenými do operace. Absence jednotné terminologie v klíčových dokumentech, absence oficiálního dokumentu, který by stanovoval hlavní principy jejich spolupráce a koordinace jejich činnosti v rámci mnohonárodního protipovstaleckého úsilí, stejně jako absence předchozí zkušenosti se zkoumaným typem operací¹⁰ vedly k problematickému hledání shody a koordinaci mezi vojenskou a civilní složkou v rámci českého přístupu k protipovstalecké činnosti. V této výzvě se silně odráželo i rozdílné chápání prioritních úkolů a činností mezi vojenskou a civilní složkou a rozdílné chápání vůdčí role spolu s rozdělením kompetencí mezi danými dvěma složkami. Taková problematická spolupráce a koordinace, v kombinaci s absencí předchozí zkušenosti, vyústila v často nekonzistentní politické vedení a strategické řízení z nejvyšších úrovní domácích rozhodovacích autorit.

Podobnou dynamiku je možno vystopovat také v případě druhého indikátoru stanoveného Hillem, tj. alokace zdrojů. Významnější absence předchozí zkušenosti se zkoumaným typem činnosti především u civilních aktérů způsobila podle civilních expertů, kteří se účastnili operací českého provinčního rekonstrukčního týmu v Lógaru, zdlouhavé byrokratické rozhodovací procedury v případě jednotlivých rekonstrukčních a rozvojových projektů spolu s neefektivním řízením nadbytečného množství finančních a materiálních zdrojů v prostoru operace. Tento fakt potom dále ovlivňoval efektivitu celkového českého příspěvku k protipovstaleckému úsilí, neboť v řadách civilního obyvatelstva vytvářel nesplněná očekávání, vedoucí k určité nedůvěře vůči aktivitám českých expertů v oblasti. Naproti tomu, podle výpovědi vojáků, kteří byli v rámci českého kontingentu v oblasti operace nasazeni, poskytování zásob přes český podpůrný prvek sídlící v Kábulu probíhal hladce a včasně.

V kontextu třetího Hillova indikátorů, tj. dostupných nástrojů státní moci, Česká republika byla schopná efektivně využít pouze vojenské a do určité míry i ekonomické nástroje, které do mnohonárodních protipovstaleckých operací poskytla. Věrohodná evaluace činnosti zpravodajských služeb není možné, nicméně díky nasazení 102. průzkumného praporu a široko-škálovému nasazení 601. skupiny speciálních

¹⁰ Především ze strany civilní složky českého přístupu k protipovstalecké činnosti, kde navíc neexistuje žádná závazná nadnárodní směrnice, která by sloužila jako výchozí rámec pro civilní aktivity a projekty v rámci mnohonárodního protipovstaleckého úsilí. Výchozí rámec pro činnost a úkoly prováděné vojenská složkou v rámci českého přístupu k protipovstaleckým kampaním je naopak stanoven dokumenty a směrnicemi NATO, které staví na předešlých zkušenostech všech členských států s daným typem činnosti.

sil v mnohonárodních protipovstaleckých operacích pod vedením NATO lze usuzovat, že sběr a sdílení zpravodajských informací patří mezi efektivně využitě nástroje státní moci Českou republikou v protipovstalecké činnosti. Česká republika však trpí poměrně závažnými nedostatky v oblasti nasazení dalších zdrojů státní moci (tj. diplomacie, soudní systém či policejní činnost¹¹) za účelem naplnění všech formulovaných očekávání v kontextu českého příspěvku mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí (viz výše).

Závěr

Z výše uvedené analýzy je patrné, že existuje poměrně výrazný nesoulad mezi očekáváními kladenými na Českou republiku v oblasti jejího příspěvku mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí a reálnými schopnostmi, kterými jako suverénní stát disponuje, resp. je možný/ochotný mobilizovat a nasadit do oblasti operace. V tomto ohledu je nutné také zmínit, že v případě českého přístupu k protipovstalecké činnosti také existuje poměrně výrazný rozdíl mezi vojenskými a civilními schopnostmi. Z vojenského hlediska lze hovořit o existenci menšího nesouladu, než je v případě schopností nevojenských, resp. civilních. Zároveň je také možno identifikovat přesnější formulace očekávání vojenského charakteru, kdežto očekávání charakteru nevojenského, resp. civilního, jsou většinou artikulována obecně a vágně.

Tento fakt je s největší pravděpodobností zapříčiněn minimální definicí cílů, které Česká republika jako suverénní stát v kontextu participace na mnohonárodní protipovstalecké operaci pokouší naplnit. V případě vojenských cílů je formulace poměrně specifických očekávání více reflektující reálný stav dostupných schopností jednodušší a více pravděpodobná, neboť existuje vyšší závazný rámec hlavních zásad a principů protipovstaleckých principů na úrovni NATO, v souladu s kterým musí být český přístup k protipovstalecké činnosti v souladu. V kontextu zkoumané problematiky je také třeba zdůraznit flexibilitu a adaptabilitu vojenských schopností ČR budovaných podle standardů NATO. Protipovstalecké operace jsou v českém prostředí chápány striktně ve vojenském kontextu, což je dále umocněno jasnou formulací vojenských cílů mnohonárodních protipovstaleckých misí NATO.

Naopak civilní dimenze českého přístupu k provádění protipovstalecké činnosti naráží na základní problém absence jasných cílů formulovaných na domácí úrovni, stejně jako absence konkrétních politických a ekonomických cílů deklarovaných na úrovni mezinárodní. Oproti vojenské rovině, v mnohonárodní protipovstalecké civilní sféře neexistuje závazný nadnárodní rámec, který by představoval alespoň základní konkrétní cíle a s nimi spojená očekávání ze strany klíčových aktérů v civilní oblasti. S tímto faktem souvisí také nejednotné pochopení a interpretace mandátu protipovstaleckých operací jednotlivými státy, které se na operaci podílí, jež dále přispívá ke zmatečnosti v kontextu stanovení realistických očekávání v civilní oblasti, případně reflexe reálného stavu dostupných nevojenských schopností.

Pro redukci existujícího nesouladu v kontextu zkoumané problematiky je proto nutné integrovat lekce z předchozích nasazení a vytvořit společný vojensko-civilní dokument, který by předkládal hlavní principy, zásady a premisy českého přístupu k protipovstalecké činnosti, seznam klíčových schopností, které má Česká republika v kontextu přispívání k mnohonárodní protipovstalecké činnosti k dispozici, a především konkrétně stanovoval cíle, které Česká republika v daném ohledu sleduje. Dále je třeba kriticky zhodnotit dosavadní nasazení a dostupné schopnosti a na základě této studie formulovat konkrétní možnosti praktického příspěvku České republiky k mnohonárodnímu protipovstaleckému úsilí. Existence takového dokumentu, který by transparentně představoval český přístup k protipovstaleckému úsilí, by významně přispěla ke zvládnutí a stanovení realističtějších očekávání ze strany českých politických i vojenských představitelů, stejně jako mezinárodních partnerů, čímž by také přispěla k signifikantní redukci daného nesouladu. Ze strany českých politických a vojenských představitelů by také mělo dojít k poskytnutí dostatečného množství informací a konkrétnějších vysvětlení, která nebudou ohrožovat národní bezpečnost, médiím a veřejnosti. Vylepšení veřejné diplomacie a komunikace navenek by také přispělo ke konvergenci očekávání, která na podobu českého zapojení do mnohonárodních protipovstaleckých operací kladou státní i nestátní aktéři různého charakteru. Důležité také je, aby Česká republika dokázala více zužitkovat svoji prestiž, které se ve světě těší, ke zvýšení své diplomatické a vyjednávací síly v případě participace na protipovstaleckém úsilí.

¹¹ Přestože se Česká republika podílela na policejní výcvikové misi EUPOL, její příspěvek nebyl v kontextu celkového protipovstaleckého úsilí natolik významný (srov. Bednarčíková; European Court of Auditors 2015).

Seznam použité literatury a zdrojů

64 rozhovorů (2014-2016), osobní archiv.

Bednarčíková, D.: "Mise v Afghánistánu". *Policie ČR*. On-line text, dostupný z: <<http://www.policie.cz/clanek/mise-v-afghanistanu.aspx>>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Brohpy, J. – Fiser, M.: "*NATIONAL CAVEATS*" and its impact on the Army of the Czech Republic. On-line text, dostupný z: <http://user.unob.cz/fisera/files/clanky/National_Caveats_Short_Version_version_V_29%20JULY.pdf>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Bureš, O. (2008): *United Nations Peacekeeping: Bridging the capabilities-expectations gap*, Saarbrücken: VDM Verlag.

Člověk v tísní. *Afghánistán*. On-line text, dostupný z: <<https://www.clovekvtsni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/afghanistan>>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Efthymiopoulos, Marios Panagiotis – Campbell, David. F.J. – Carayannis, Elias G. (2014): *Cyber-Development, Cyber-Democracy and Cyber-Defense: Challenges, Opportunities and Implications for Theory, Policy and Practice*. New York: Springer.

European Court of Auditors (2015): *The EU police mission in Afghanistan: Mixed Results*. Special report, 07/2015. On-line text, dostupný z: <http://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR15_07/SR_EUPOL_AFGHANISTAN_EN.pdf>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Everett, M. (2006): *Merging the International Security Assistance Force (ISAF) and Operation Enduring Freedom (OEF) A Strategic Imperative*. U.S. Army War College, Carlisle Barracks, Carlisle. On-line text, dostupný z: <http://scholar.google.cz/scholar_url?url=http://www.dtic.mil/cgi-bin/GetTRDoc%3FAD%3DADA449812&hl=en&sa=X&scisig=AAGBfm3bPNvCQu4ufpYI422ngsgNfpESIA&nossl=1&oi=scholar&ved=0ahUKEwia2JrVqs_TAhUjEJoKHSz5AggQgAMIKCgAMAA>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Hill, Ch. (1993): „The Capability—Expectations Gap or Conceptualising Europe's International Role”, *Journal of Common Market Studies*, vol. 31, Issue 3, pp. 305—328.

Hill, Ch. (1998): "Closing the Capability-Expectations Gap". In: Peterson, J. – Sjurson, H. (eds.): *A Common Foreign Policy for Europe*. London: Routledge, pp. 18-38.

Leslie, J. - Masselot, A. – Björkdahl, A. – Chaban, N. (2015): *Importing EU Norms: Conceptual Framework and Empirical Findings*. United Nations University Series on Regionalism, volume 8. Cham: Springer.

Ministerstvo obrany ČR. *Historie misí*. On-line text, dostupný z: <<http://www.mise.army.cz/historie-misi/historie-zahranicnich-misi-3699/>>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Ministerstvo obrany ČR. *KAIA-ISAF*. On-line text, dostupný z www: <<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=12573>>, ověřeno ke dni 7.5.2017.

Ministerstvo obrany ČR. *SOG v Afghánistánu*. On-line text, dostupný z www: <<http://www.army.cz/scripts/detail.php?id=9331>>, ověřeno ke dni 7.5.2017.

Ministerstvo obrany ČR. *Uruzgán*. On-line text, dostupný z www: <<http://www.mise.army.cz/scripts/detail.php?id=11451>>, ověřeno ke dni 7.5.2017.

Ministerstvo obrany ČR (2011): *Bílá kniha o obraně*. On-line text, dostupný z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bila_kniha_o_obrane.pdf>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2009): *Perspektivy účasti České republiky na stabilizaci Afghánistánu*. On-line text, dostupný z: <http://www.mzv.cz/public/df/c1/83/449626_314519_Strategie_pro_Afghanistan.pdf>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

NATO (2011): *AJP-3.4.4: Allied Joint Doctrine for Counterinsurgency*. On-line text, dostupný z: <<https://info.publicintelligence.net/NATO-Counterinsurgency.pdf>>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Tanrisever, Oktay F. (2013): *Afghanistan and Central Asia: NATO's Role in Regional Security Since 9/11*. Series E, Human and Societal Dynamics, volume 106. Amsterdam: IOS Press.

Toje, A. (2008): The Consensus—Expectations Gap: Explaining Europe's Ineffective Foreign Policy. *Security Dialogue*, vol. 39, issue 1.

U.S. Department of the Army (2007): *The U.S. Army/Marine Corps Counterinsurgency Field Manual 3-24/3-33.5*. Chicago: University of Chicago Press.

Vláda ČR (2015): *Bezpečnostní strategie České republiky*. On-line text, dostupný z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/brs/dokumenty/bezpecnostni-strategie-2015.pdf>, ověřeno ke dni 18. dubna 2017.

Mjr. Zelinka, I. Osobní rozhovor z dubna 2014, osobní archiv.

Dopady Brexitu na britskou obrannou politiku

Silvie Janičatová

Abstrakt

Brexit neboli odchod Velké Británie z Evropské unie je hojně diskutován primárně v kontextu jeho politických a ekonomických dopadů na obě strany, zatímco oblast obrany je spíše opomíjena. Na první pohled se může zdát, že samotné vystoupení z EU nemá na britskou obrannou politiku žádný přímý vliv. Velká Británie je dlouhodobě rezervovaná k unijní Společné zahraniční a bezpečnostní politice a jejímu komponentu – Společné bezpečnostní a obranné politice – a dlouhodobě soustřeďuje svou obranu kolem Severoatlantické aliance. Na druhou stranu Velká Británie představuje mezi členskými státy největší vojenskou sílu co do počtu a schopností ozbrojených sil, stejně jako se angažuje v unijních vojenských misích. Cílem tohoto příspěvku je zhodnotit na základě dosavadního přístupu Velké Británie vůči Evropské unii přímé i nepřímé důsledky Brexitu v oblasti britské obranné politiky. U přímých dopadů bude diskutována budoucí pozice země v Evropě i ve světě. Nepřímé dopady pak budou reflektovat potenciální dopady odtržení Skotska od Velké Británie, spory o suverenitu nad Gibraltarem či finanční stránku plánovaných zbrojních akvizic s ohledem na pád libry.

Abstract

Brexit, meaning Great Britain's exit from the European Union, has been extensively discussed in the context of political and economic implications for both parties, whereas defence has been rather neglected. It may seem that the United Kingdom leaving the EU does not have any direct impact on British defence policy. The UK is well-known to be reserved towards the Common Foreign and Security Policy and its component the Common Security and Defence Policy, as British defence is deeply rooted in NATO structures. Nevertheless, the UK represents a dominant military power among EU member states in the context of numbers and capabilities, and is also engaged in EU's military missions. The aim of this article is to consider direct and indirect implications of Brexit on British defence policy based on existing approach of the UK towards the EU and defence in general. Direct impacts are discussed in the context of future role of the UK in Europe as well as in the world. Indirect impacts are then reflected within potential implications of Scottish independence, tensions over sovereignty of Gibraltar, or financial consequences of fall of the British pound for defence acquisitions.

Úvod

Rozhodnutí britských občanů v referendu ve prospěch odchodu své země z Evropské unie bylo pro řadu nejen odborníků, ale i samotných politických představitelů překvapením, jehož důsledky si ještě před jeho konáním málokdo uvědomoval či byl vůbec schopen formulovat. Takovýto bezprecedentní krok totiž zahrnoval mnohé otázky týkající se budoucího směřování Velké Británie, na které ani odborníci nebyli schopni odpovědět. Od výsledku referenda ze dne 23. června 2016 se Brexit stal dominantním politickým, odborným i mediálním tématem, a to jak v kontextu mylných či zavádějících informací předávaných voličům během kampaně ještě před referendem, tak samozřejmě vyjednávání s EU o dohodě upravující nově nabyté vztahy a skutečnosti. Problematika Brexitu si nicméně zasluhuje pokrytí nejen ekonomických či politických důsledků tohoto rozhodnutí, jež jsou primárně diskutována a analyzována, ale také těch obranných.

Přestože je Velká Británie dlouhodobě rezervována vůči unijní obranné politice a jejím rostoucím ambicím, vyjednaná dohoda bude muset upravovat i tuto oblast už jen proto, že je země největším přispěvatelem do unijního rozpočtu na zahraniční vojenské mise, na nichž se její ozbrojená síla také pravidelně podílí. Jak se v následujícím textu ukáže, Brexit pro Velkou Británii a její obrannou politiku na jednu stranu představuje nové příležitosti pro spolupráci či prosazování více autonomní politiky, zároveň se země bude muset vyrovnat s několika více či méně nepříjemnými komplikacemi.

Článek obsahově postupuje od obecnějších strategických témat k těm konkrétnějším, kdy v první řadě je diskutována dosavadní a budoucí geopolitická pozice Velké Británie jak skrze ambice stanovené ve strategické koncepci z roku 2015, tak i fakt, že země i po odchodu z EU nadále zůstává součástí Evropy

jako takové. Následně je blíže popsána dosavadní role a vztah země s EU v rovině obranné politiky a s tím související problematika vzájemných vztahů po finalizaci Brexitu na institucionální i praktické úrovni, tedy budoucí účasti či neúčasti na Společné bezpečnostní a obranné politice a unijních vojenských misích. Příspěvek se zároveň zaměřuje na možnosti obranné spolupráce mimo struktury EU, a to na bilaterální i multilaterální úrovni. V poslední části je pak prostor věnován třem základním nepřímým důsledkům Brexitu, a to potenciálnímu odtržení Skotska od zbytku země, vzniklému napětí o sporech se Španělskem ohledně Gibraltarů a otázce rostoucích obranných výdajů.

Z hlediska metodologie je tento příspěvek deskriptivně-analytického charakteru, kdy si neklade za cíl stanovovat jasně dané predikce vzhledem k neustále se měnícím skutečnostem, ale zhodnotit skrze dosavadní postoj Velké Británie potenciální přímé a nepřímé důsledky Brexitu v kontextu obranné politiky. K tomu bude využito jak primárních zdrojů v podobě britské strategické koncepce či oficiálních prohlášení britské vlády, tak i sekundárních zdrojů zahrnujících nejen novinové články, ale také analýzy vybraných organizací či obranných analytiků.

Současná a budoucí geopolitická pozice

Odchod Velké Británie z unijních struktur bude mít bezesporu dopad na její roli nejen v Evropě, ale i obecně ve světě. Otázkou nicméně zůstává, jak bude tato nová britská pozice definována a zda se opravdu bude jednat o tak významný geopolitický posun. Například Malcolm Chalmers, který je zástupcem ředitele think-tanku RUSI, přirovnává změnu strategických okolností spojených s Brexitem ke stažení země z jihovýchodní Asie a Perského zálivu (tzv. východ od Suezů) na konci 60. a počátku 70. let 20. století. V daném období Britové stáhli z této oblasti převážnou část vojenských sil, a touto nepřítomností tak ztratili další část ze své globální role, jež upadala již od konce druhé světové války (Chalmers 2016: 2). Současná situace se oproti odchodu z oblasti východního Suezů však liší v jedné zásadní věci. Přestože Velká Británie odchází z Evropské unie, neznamená to, že se země kompletně stahuje z evropských záležitostí, což je často v kontextu Brexitu mylně interpretováno. Britové nadále zůstávají významným členem Severoatlantické aliance, která pro ně vždy byla, je a pravděpodobně i vždy bude primární platformou pro kolektivní obranu a mezinárodní obrannou spolupráci.

Tento postoj vůči NATO je viditelný ve všech dosavadních britských strategických koncepcích (*Strategic Defence and Security Review – SDSR*). V té poslední z roku 2015 je NATO definováno jako „srdce britské obranné politiky“ a rozhodnutí přijatá danou koncepcí jsou „v souladu s aliančními plány“ (HM Government 2015: 50). Velká Británie navíc nezůstává pouze u politických deklamací, ale rovněž podniká reálné kroky pro naplnění těchto závazků. Země patří mezi pěti členských zemí NATO, která splňuje stanovenou 2% hranici HDP výdajů na obranu, přestože je kritizována za to, že je schopna dosáhnout tohoto limitu pouze díky tomu, že nově do obranného rozpočtu zahrnuje také výdaje na peníze, zahraniční stabilizační operace či zpravodajské služby (Defence Select Committee 2016: 8–14).¹²

Britové dále pravidelně přispívají do mise na ochranu vzdušného prostoru v Pobaltí stejně jako aliančních vojenských misí (např. Afghánistán). Velká Británie se na základě rozhodnutí ze summitu ve Varšavě také letos zhostila velení mnohonárodnostního praporu v Estonsku, který společně s dalšími třemi v Polsku, Lotyšsku a Litvě slouží pro posílení východního křídla NATO jako deterent vůči potenciální ruské agresi (HM Government 2017). Mimo to mají Britové v tomto roce na starost velení aliančních Sil velmi rychlé reakce (*Very High Readiness Joint Task Force – VJTF*) (British Army 2017) a přísliby vyslání několika stíhacích letounů do Rumunska, což je rovněž součástí aliančních snah na posílení kolektivní obrany (Royal Air Force 2017). Z tohoto výčtu je zřejmé, že Velká Británie chce dostát svým závazkům na poli NATO, a to včetně přítomnosti na evropském kontinentu. Z tohoto důvodu se tak dá předpokládat, že země bude s velkou pravděpodobností i nadále významným garantem evropské obrany a bezpečnosti, ať již pouze skrze struktury NATO či bilaterální spolupráci s EU, jež bude diskutována níže. Zároveň je velmi nepravděpodobné, že v případě vypuknutí krize na evropském kontinentě či na jeho hranicích by Velká Británie zůstala stranou, a to právě proto, že její vlastní bezpečnost je úzce spjata s tou evropskou.

Tato alternativa by se nabízela pouze v případě, že by Britové chtěli uplatňovat izolacionistickou zahraniční politiku, což však dle dosavadních kroků nemají v plánu. Britská ministerská předsedkyně Theresa May se několikrát nechala slyšet, že Brexit je příležitostí vybudovat „opravdovou globální

¹² Autorka obecně považuje zmíněnou dvouprocentní hranici spíše za politický nástroj než za adekvátní měřítko obranných kapacit členských zemí. Dle jejího názoru je mnohem důležitější, na co jsou finance v oblasti obrany vynaloženy a jak korespondují s národními zájmy a ambicemi bez ohledu na to, zda finální výdaje představují 1,4 %, 2 % či 2,8 % HDP.

Británii“ (Wright 2017). Tuto globální roli v oblasti obrany předdeslala již SDSR 2015, v níž je deklarována nová strategie například vůči zemím Perského zálivu. V rámci ní dochází k plánům na opětovné vybudování permanentní námořní základny v oblasti, jmenovitě v Bahrajnu, což se dá ve výše zmíněných termínech definovat jako návrat britské stálé přítomnosti na východ od Suez. Obdobně chce Velká Británie posílit svou přítomnost v Indickém oceánu či jihovýchodní Asii, a to především skrze námořní síly a nově budované letadlové lodě. V neposlední řadě je pak ve strategické koncepci kladen důraz na rozsáhlejší obranné zapojení skrze pozice styčných důstojníků na Blízkém východě, Jihovýchodní Asii a Africe či posílení výcvikových aktivit s partnerskými zeměmi (HM Government 2015: 49–59).

Ač jsou tyto plány jednoznačně globálního charakteru, automaticky ještě zemi negarantují opravdovou globální roli, které lze v dnešním mezinárodním systému docílit pouze skrze užití všech dostupných nástrojů, ať již politických, ekonomických, vojenských či kulturních. Z tohoto hlediska Velká Británie dozajista potřebuje formulovat tzv. velkou strategii (*grand strategy*), v níž se budou odrážet i výsledky Brexitu. Ty budou zároveň muset být zahrnuty i v nové strategické koncepci, jejíž formulace a implementace se dá očekávat po ukončení vyjednávání o dohodě s EU, ať již k ní dojde, či ne. Jak bylo výše uvedeno, z geopolitického hlediska se zásadně britská obranná politika měnit nebude, neboť Velká Británie je nadále součástí evropské bezpečnosti primárně skrze struktury NATO. Pozměněný postoj se dá tak očekávat primárně vůči EU samotné a pravděpodobně i vybraným členskými státy, se kterými by země prohlubovala obrannou spolupráci.

Obranná dimenze vztahu s EU

Jak již bylo v předchozí části řečeno, primárním prostorem pro britské obranné aktivity se stalo NATO, což se také odráží na vztahu vůči EU a jeho definování především v posledních dvou strategických koncepcích. SDSR 2015 vzhledem k datu svého vydání sama o sobě nereflexuje Brexit, ve vztahu k situaci na konci roku 2015 je pouze zmíněno plánované referendum a snahy tehdejší Cameronovy vlády o vyjednání reformy. Role EU v britské obranné politice je pak popsána spíše všeobecnými deklaracemi, z nichž nejdůležitější jsou tvrzení, že „EU poskytuje schopnosti, které jsou komplementární ke schopnostem NATO“, a že země „bude pokračovat v rozvíjení užší koordinace a spolupráce mezi EU a dalšími institucemi, především NATO, které podporují národní zájmy a budování euroatlantické bezpečnosti“ (HM Government 2015: 53).¹³ Takováto prohlášení přesně odráží stávající rezervovaný postoj Velké Británie k unijní Společné zahraniční a bezpečnostní politice (SZBP) a jejímu komponentu Společné bezpečnostní a obranné politice (SBOP), přestože to byli právě Britové společně s Francouzi, kteří se v roce 1998 v deklaraci ze Saint-Malo shodli na tom, že EU má rozvíjet unijní vojenské kapacity pro autonomní jednání v krizových situacích. Velká Británie se za vlády Tonyho Blaira navíc podílela na vytvoření konceptu unijních bojových uskupení, tzv. *battle-groups*, či stála u zrodu Evropské obranné agentury (*European Defence Agency – EDA*) (Lain a Nouwens 2017: 12–13), což poukazovalo na potenciál SBOP a SZBP a zájem země hrát v této oblasti vedoucí roli.

Hlavní důvod, proč se země v podstatě vrátila ke svému původnímu konzervativnímu postoji vůči EU, je nutné hledat v unijních strukturách a jejich politickému směřování cestou k federalismu. Pro Velkou Británii znamenala EU již od počátku primárně ekonomické výhody, které bylo možné získat skrze v té době se vyvíjející jednotný trh. Vstup země do evropských struktur v roce 1973 byl racionálním rozhodnutím, neboť byl vnímán jako vhodná alternativa k její upadající roli ve světě ve výše diskutovaných 60. letech a počátku 70. let. I z tohoto důvodu někteří britští političtí představitelé vidí v Brexitu způsob, jak vrátit Velkou Británii zpět ke své historické roli významné globální mocnosti (Chalmers 2016: 3). Další důvody obrazu Velké Británie jako neúplného člena EU je pak možné spatřit v samotné národní identitě a historickém vývoji vztahu mezi Britskými ostrovy a kontinentální Evropou, kdy země vždy byla primárně garantem rovnováhy sil a zasáhla do evropských záležitostí až ve chvíli, kdy tento mocenský systém byl ohrožen. V neposlední řadě je nutné reflektovat i nástup konzervativní vlády v roce 2010, která se značně vymezovala vůči labouristické zahraniční politice předchozích let.

V případě obrany se tento postoj odráží v nesouhlasu se snahami EU o budování vlastních obranných struktur včetně společné armády. Velká Británie dlouhodobě odmítá vytvoření stálého vojenského velitelství na podporu unijních misí a operací, a to především kvůli předpokládané duplikaci struktur NATO či nekompatibilitě s nimi, pro což byla vždy ochotna použít své právo veta. Oproti tomu země podporovala užší spolupráci napříč členskými státy a dřívější vyžádání národních vojenských kapacit při

¹³ Zajímavostí také je, v jakém pořadí je vztah vůči EU v SDSR 2015 stanoven. K tomu dochází až po vymezení spolupráce v rámci NATO či bilaterálních vztahů s Francií či Německem, což také vypovídá o vnímání EU jako spíše sekundární platformy pro obrannou spolupráci.

plánování takových misí. Tento postoj se rovněž odráží v SDSR 2015, kde, jak již bylo zmíněno, je kladen důraz na spolupráci s dalšími institucemi, primárně NATO. V tomto kontextu je také nutné se zaměřit na dosavadní efektivitu SBOP a SZBP obecně, které jsou reflektovány spíše pomalými rozhodovacími procesy a fragmentací, což znemožňuje úplné naplnění jejich potenciálu. Jak například Karen E. Smith uvedla, EU je v rámci SBOP zapojena do operací malého rozsahu, kvůli čemuž je její role v zahraničních misích spíše sub-strategická a nepředstavuje žádné výrazné změny v cílových zemích či regionech (Lain a Nouwens 2017: 12–13). Tato neschopnost projekce vlivu EU v oblasti obranných aktivit pak může být považována za další z důvodů rezervovanosti Velké Británie, která nepovažuje unijní platformu za efektivní nástroj prosazování národních zájmů, přestože právě její postoj může být brán za jeden z důvodů nemožnosti komplexního dosažení cílů této unijní politiky.

Odchod Velké Británie z EU se tak může zdát jako vhodná příležitost pro prohloubení integrace v unijních obranných strukturách, což začalo být hojně debatováno vzápětí po britském referendu (Marcus 2016). Jenže britské veto je pouze jedním z aspektů tohoto komplikovaného procesu. Další členské státy jako Rakousko či Irsko jsou rovněž rezervované vůči hlubší obranné integraci. Pokračující nedostatek takového strategického konsensu a požadavky na rozsáhlejší finanční zdroje napříč jednotlivými státy, které se již samy o sobě stupňují pro ty země, jež jsou zároveň členy NATO, mohou naopak spíše vést k úpadku schopností a důvěryhodnosti SZBP (Black et. al. 2017: 12).

V kontextu Brexitu se obecně nabízí otázka, zda Velká Británie více potřebuje k naplňování svých obranných cílů EU nebo je tomu naopak. Jednoznačná odpověď však neexistuje, neboť tato problematika je příliš komplikovaná, než aby se dala jednoduše shrnout v jedné větě. Z tohoto důvodu je nutné se podívat na jednotlivé aspekty jejich vzájemného vztahu. Z hlediska vojenských kapacit má Velká Británie co do počtu a schopností největší ozbrojené síly ze všech členských států EU, což se také projevuje v jejich příspěvcích do sdílených nákladů na unijní vojenské i civilní operace. Dle údajů z roku 2016 se v případě vojenských misí jedná o podíl 14,8 % a u civilních misí téměř 16 % (Lain a Nouwens 2017: 25). Na základě těchto čísel lze říci, že Britové jsou významnými přispěvateli do společného rozpočtu, jejichž podíl však po vystoupení země z EU budou muset zastat ostatní členové. V tomto ohledu se nicméně nabízí otázka, zda tyto státy budou schopny a ochotny navýšit své dosavadní výdaje, což je úzce spojeno s výše probíranou problematikou hlubší obranné integrace. V opačném případě by se totiž mohla SZBP potýkat s dalšími komplikacemi vedoucích k jejímu úpadku než rozvoji.

Zároveň je dosud nejasné, jakým způsobem a zda vůbec se bude Velká Británie nadále podílet na unijních misích, do kterých dosud přispívá. Jmenovitě se jedná o operaci Althea zaměřenou na budování kapacit a výcvik ozbrojených sil v Bosně a Hercegovině, jejíž velení EU v roce 2004 převzala od NATO, námořní operaci Atalanta cílenou proti pašerákům v oblasti Afrického rohu, pro niž Britové poskytují operační velení, a operaci Sophia ve Středozezemním moři věnovanou aktivitám proti pašování migrantů z Afriky do Evropy (European Union External Service c2017). Dá se předpokládat, že Velká Británie přezkoumá a přehodnotí své závazky, priority a vynaložené zdroje na tyto mise v závislosti na národních zájmech ve vztahu k vlastní obraně a bezpečnosti, což ale může v konečném důsledku vést k ukončení participace na těchto operacích. Jak totiž Peter Roberts z think-tanku RUSI uvedl na příkladu operace Sophia, účast země na ní byla jasným politickým signálem akceptace obav dalších členských států EU ohledně migrace, avšak nebyla přímo vedena vlastními bezpečnostními obavami, neboť Velká Británie zastává odlišnou imigrační politiku než zbytek Unie (Lain a Nouwens 2017: 20). Proto je potřeba počítat s tím, že stažení se z těchto misí může Velká Británie využít k redistribuci vynaložených zdrojů do jiných, pro ni důležitějších oblastí. Na druhou stranu se však nedá říci, že by se země úplně vzdala možné vojenské spolupráce s EU. Britské vojenské kapacity budou v případě potřeby a ochoty dostupné skrze vzájemné vztahy EU s NATO a samotní Britové by v případě vypuknutí krize či projevu výrazné hrozby pro její vlastní bezpečnost mohly spolupracovat s EU na bilaterální bázi. Vše závisí čistě na tom, jaké podmínky budou během následujících dvou let vyjednány.

Oproti tomu nebude mít Brexit s velkou pravděpodobností žádné přímé dopady na plánovanou strukturu britských ozbrojených sil a akviziční programy vzhledem k tomu, že Velká Británie se minimálně účastní společných akvizičních projektů v rámci unijního programu *Pooling&Sharing*, u něhož má za to, že je vhodnou platformou spíše pro spolupráci menších států s nízkými obrannými rozpočty. To podporuje i fakt, že země dává přednost individuálním, bilaterálním či multilaterálním akvizicím ve spojení s partnery, u nichž nalezne stejné zbrojní zájmy, jako jsou ty její, aniž by se musela ve svých požadavcích sama omezovat.¹⁴ Proto ztráta rozhodovacích pravomocí v rámci EDA nepředstavuje pro Velkou Británii žádnou zásadní změnu. Hlavním důvodem, kvůli němuž by měla země zájem udržovat vazby s EDA jako

¹⁴ Obdobný postoj zastává Velká Británie i v rámci alianční platformy Smart Defence.

přidružený člen, jako je tomu u Norska či Ukrajiny, je její domácí obranný průmysl. Jeho zástupci se totiž netajili negativním postojem k Brexitu a snahou o zachování přístupu na unijní obranný trh. V opačném případě pak alternativami k užší spolupráci v rámci obranného průmyslu zůstávají Organizace pro spolupráci v oblasti vyzbrojování (OCCAR) či platforma *Letter of Intent* sdružující evropské státy se zájmem na silném a soutěživém trhu obranného průmyslu (Black et. al. 2017: 10).

Co však Velká Británie odchodem z EU viditelně ztrácí je přímé ovlivnění unijní agendy ve prospěch svých národních zájmů nejen s ohledem na SZBP, ale evropskou politiku jako takovou. Britové si tak budou muset definovat a vyjednat nové vztahy vůči EU, jejichž možné alternativy předeslal ve své studii Richard Whitman (2016: 48–49). První z nich je role Velké Británie jako integrovaného aktéra, kdy by země i po Brexitu zůstala součástí SZBP. To by znamenalo, že by se nadále podílela na unijních vojenských i civilních misích, přispívala svými ozbrojenými silami do battle-groups a rovněž spolupracovala s EDA. I přes tento úzký vztah by nicméně Velká Británie neměla žádné rozhodovací pravomoci v jednotlivých komisích a výborech, pouze by touto pozicí získala prostor pro podílení se na diskusi o jejich agendách, a tak potenciální ovlivnění jejich směřování. Vzhledem k dosavadní rezervovanosti země k SZBP se tento scénář zdá ale nejméně pravděpodobný.

Druhou variantou je role přidruženého člena EU po vzoru Norska, kdy by se Velká Británie na základě pozvání ze strany EU mohla podílet na unijních deklaracích či akcích jako jsou například sankce. V případě SZBP by se země přímo nepodílela na její tvorbě a zahraničněpolitická témata by byla řešena skrze dialog. V oblasti SBOP by pak Britové mohli dle svého uvážení přispívat do battle-groups, podílet se na unijních misích či spolupracovat s EDA. Oproti předchozímu scénáři zde však nefiguruje možnost přímého ovlivnění zahraniční, obranné či bezpečnostní agendy. Posledním modelem je role vzdáleného pozorovatele, která by představovala politické i organizační oddělení od unijní SZBP. Tento krok by automaticky neznamenal, že by se Velká Británie v zahraničněpolitických otázkách stavila proti unijnímu postoji, spíše by jí dala najevo, že si přeje být formálně v těchto tématech autonomním aktérem. Země by pak kladla důraz na bilaterální vztahy s vybranými členskými zeměmi, jež by se zároveň staly nepřímým způsobem, jak ovlivnit unijní agendu ve svůj prospěch. V kontextu podílení se na vojenských a civilních misích by mohli Britové jít cestou svých amerických protějšků, jejichž participace v krizových operacích (v jejich případě pouze civilního charakteru) je posuzována případ od případu.

Přestože tento poslední scénář poskytuje nejmenší prostor pro ovlivnění unijních rozhodnutí, na základě dosavadního přístupu půjde Velká Británie s největší pravděpodobností právě jeho cestou, neboť jak ministerská předsedkyně při stanovení vyjednávacích cílů řekla, Velká Británie prosazuje tzv. tvrdý Brexit bez možnosti zůstat částečným či přidruženým členem (Castle a Erlanger 2017). Z tohoto důvodu je tak vhodné se podívat na bilaterální a multilaterální možnosti spolupráce, které budou pro zemi po Brexitu stěžejní.

Bilaterální a multilaterální spolupráce jako alternativa k EU

Jak již bylo uvedeno v první části tohoto článku, Velká Británie bude jednoznačně pokračovat v obranné spolupráci v rámci NATO, u níž se nedá zároveň vyloučit možnost jejího prohloubení a širší participace, jejíž kroky například ve vztahu k posilování východního křídla Aliance již země přijala. Z pohledu bilaterální spolupráce s vybranými členskými státy EU se do popředí dostávají primárně Francie a Německo a z širšího úhlu pohledu pak samozřejmě také Spojené státy.

V případě obranných vztahů s Francií jsou zásadní dohody z Lancaster House o spolupráci v oblasti obrany a jaderných zbraní podepsaných v roce 2010 a opětovně potvrzených o pět let později. Důraz na tuto spolupráci je viditelný i v SDSR 2015, v níž jsou vyzdvíženy dosavadní společné úspěchy na poli zahraničních misí či boje proti terorismu (HM Government 2015: 52). Nejvýznamnějším východiskem tohoto úzkého vztahu je pak vznik Společných expedičních sil (*Combined Joint Expeditionary Force – CJEF*) o síle 10 000 členů vojenského personálu ze všech tří složek ozbrojených sil obou zemí. CJEF prošly v dubnu 2016 prvním rozsáhlým společným cvičením Griffin Strike, jehož hlavním cílem bylo otestovat výzbroj, procedurální postupy a interoperabilitu (Allen 2016). Ta je navíc podpořena vzájemnou výměnou vojenských důstojníků v ozbrojených silách a zahraničních operacích. Tyto expediční síly pak mají být k dispozici v případě krizových situací, a přestože Francie neoficiálně doufala, že se stanou společným základem unijních vojenských kapacit (Whitman 2016: 4), dá se předpokládat zájem z obou stran na pokračování této spolupráce i po Brexitu. Obě země totiž mají v plánu rozvoj schopností ve společných programech na vývoj bezpilotního bojového letounu nové generace (Tran 2016) či nového typu minolovky bez lidské posádky (HM Government 2016a). V případě jaderných zbraní

dochází k budování společných zařízení v obou zemích a prostor pro užší spolupráci se nabízí i v oblasti námořních sil, respektive letadlových lodí, které Britové v současné době budují.

Užší obranná spolupráce s Německem se dostala do popředí primárně skrze SDSR 2015, kde je nově Německo zařazeno mezi klíčové britské partnery v oblasti obrany. Prostor pro hlubší vzájemnou spolupráci je zdůrazněn nejen v případě boje proti terorismu, zpravodajských služeb či vojenských misí, ale rovněž v rámci vyzbrojování a interoperability ozbrojených sil (HM Government 2015: 52). Jedním z reálných kroků je pak iniciativa na snížení nákladů týkajících se stíhacích letounů Eurofighter Typhoon a dopravních letounů A400M, s nimiž obě země operují (HM Government 2016b). V minulém měsíci bylo navíc britským ministerstvem obrany oznámeno, že obě země chtějí po aktivaci článku 50 podepsat novou obrannou smlouvu, která by se primárně zaměřila na kybernetické, výcvikové a námořní aktivity (Hughes 2017). Na tuto potenciální dohodu je nutné se dívat nejen z hlediska Brexitu a rozvoje bilaterální spolupráce, ale také z praktického hlediska. Velká Británie totiž v předchozí strategické koncepci rozhodla stáhnout po téměř 70 letech své stálé vojenské jednotky z Německa, a to do roku 2020 (Jones 2015). Německé výcvikové oblasti jsou však nadále nedílnou součástí výcviku vševojskových schopností britských ozbrojených sil, a proto se dá očekávat, že dohoda bude pokrývat i tuto problematiku.

V kontextu bilaterální spolupráce mimo evropský kontinent pak samozřejmě nelze opomenout onen „zvláštní vztah“ se Spojenými státy, který se odráží i v oblasti obrany. Velká Británie dlouhodobě považuje USA za klíčového partnera a nástup nové administrativy na této percepci nic nemění. Přestože americký prezident Trump zastává mnohem tvrdší pozici vůči NATO a především dodržování oné 2% hranice HDP výdajů na obranu, což u řady aliančních členů vyvolává obavy, během oficiálního setkání Trumpa s premiérkou May v lednu tohoto roku obě strany potvrdily pokračování tohoto „zvláštního vztahu“ (Watts 2017). Mimo to je známo, že Trump plně podporuje Brexit a dá se očekávat, že oba státy budou nakloněny užší spolupráci, i přes pravděpodobnost, že nekonzistentní zahraniční politika amerického prezidenta povede k určitým vzájemným kontroverzím.

Velká Británie kromě bilaterální spolupráce v oblasti obrany dbá také na tu multilaterální. Významnou britskou iniciativou, která v poslední době dostává na důležitosti, je platforma Společných expedičních sil (*Joint Expeditionary Force – JEF*). Ta byla sjednána v roce 2014 s Dánskem, Estonskem, Litvou, Lotyšskem, Nizozemím a Norskem pro posílení vzájemné interoperability napříč všemi složkami ozbrojených sil a nasazení v případě potřeby pro krizové situace, ať již pod velením NATO nebo OSN. Plných operačních schopností mají tyto síly dosáhnout v příštím roce (HM Government 2014) a již nyní se diskutuje o případném zapojení také Švédska a Finska. Pro tyto dvě země je totiž stěžejní, že se nejedná o platformu NATO, nýbrž o projekt pod britským velením, do něhož zapojení partneri vyčleňují své jednotky na pohotovostní bázi bez nějaké stálé struktury (The Local 2017). Obdobnou platformou je pak tzv. Severská skupina (*Northern Group*) sdružující 11 zemí: Velkou Británii, Polsko, Německo, Nizozemí, Litvu, Lotyšsko, Estonsko, Švédsko, Finsko, Norsko a Dánsko. Tato iniciativa sice představuje spíše méně známé fórum pro obranné a bezpečnostní otázky participujících států (Government Offices of Sweden 2016), na druhou stranu však tato mezivládní spolupráce může být dalším prostorem pro britské obranné vztahy po Brexitu. Všechny tyto iniciativy lze obecně považovat za vcelku silný základ bilaterální a multilaterální obranné spolupráce, kdy alespoň u některých z nich se dá po Brexitu předpokládat jejich prohlubování.

Nepřímé dopady Brexitu na britskou obrannou politiku

Jedním ze zásadních a nejvíce diskutovaných nepřímých dopadů odchodu Velké Británie z EU je potenciální odtržení Skotska od zbytku země. V reakci na výsledky referenda, v němž 68 % Skotů hlasovalo pro setrvání v EU, podniká Skotská národní strana (*Scottish National Party – SNP*) v čele s první ministryní Nicola Sturgeon kroky pro konání druhého referenda o nezávislosti. Přestože dosavadní reakce centrální vlády v Londýně je k takovému kroku spíše rezervovaná (BBC 2017a), možný vznik samostatného Skotska by měl pro zbytek Velké Británie dalekosáhlé důsledky včetně oblasti obrany, které již byly hojně analyzovány před konáním prvního referenda v roce 2014. Pravděpodobně nejvíce problematickou je otázka britských jaderných zbraní, které jsou jedním z fundamentálních aspektů britské i alianční obrany a deterentu a které jsou zároveň situovány na základně Clyde na skotském pobřeží v oblasti Faslane. Stejně jako její předchůdce se stávající skotská vláda v čele se SNP nechala slyšet, že pokud Skotsko v dalším referendu bude hlasovat ve prospěch samostatnosti, neexistuje možnost, aby britské jaderné zbraně na skotské území nadále zůstaly (BBC 2016a).

Britský jaderný arzenál, který v současnosti tvoří čtyři ponorky typu Vanguard nesoucí balistické rakety Trident a o jehož modernizaci rozhodla dolní komora britského parlamentu záhy po referendu o Brexitu

(BBC 2016b), by se tak s největší pravděpodobností musel redislokovat do Anglie či Walesu. To však naráží nejen na potřebu nalezení či vybudování vhodné základny pro tyto potřeby, ale také finanční i časově náročnou stránku takového přesunu.¹⁵ Jako alternativa se prvně nabízí zachování oblasti Faslane britským suverénním územím, jako je tomu v případě Kypru, což ale jednoznačně stojí proti zájmům skotské vlády se přítomnosti jaderných zbraní na svém území kompletně zbavit. Druhým scénářem by se pak nabízelo dočasné přesunutí jaderného deterentu do USA či Francie po dobu budování nové základny, avšak takový krok je problematický především v otázce nezávislosti nebo spíše závislosti britského odstrašujícího potenciálu (Scottish Affairs Committee 2012: 14–22). Úplné vzdání se jaderných zbraní rozhodně není jednou z pravděpodobných možností už jen proto, jakou fundamentální roli hraje v britské i alianční obranné politice. Navíc hlasování na poli parlamentu ve prospěch modernizace jaderného deterentu pouze odráží postoj britských politických představitelů, že i přes výraznou finanční investici, kterou takový projekt zahrnuje, zůstávají jaderné zbraně nadále nedílnou součástí obrany země.

Nejistota ohledně skotské nezávislosti se poté projevuje i v oblasti naplňování britského obranného plánování nejen v kontextu plánovaných akvizic a jejich nasazení, ale především nutné redislokaci dalších armádních a leteckých základen (např. Lossiemouth, Kinloss či Fort George). S tím se úzce pojí nejistá budoucnost britských armádních jednotek na skotském území. Během kampaně při předchozím referendu SNP předpokládala, že všechny tyto jednotky automaticky přejdou pod skotskou správu, což je ale z britského pohledu naprosto nepřijatelné vzhledem k propojení jednotlivých složek ozbrojených sil napříč celou Velkou Británií. Zároveň je třeba brát ohled na samotné vojáky, jimž by mělo být dáno právo rozhodnout se, v kterých ozbrojených silách by chtěli sloužit (Janičatová 2014). Je samozřejmě otázkou, zda by se k této problematice postavilo stávající vedení SNP stejně, neboť oproti předchozím představitelům strany dosud nemá žádnou jasně formulovanou vizi či koncept, který by svým voličům a obecně britským občanům mohla předložit a z něhož by se příslušné závěry daly odvozovat.

Další nepřímé dopady Brexitu se dají v posledních měsících vysledovat ve vztahu ke Gibraltar, který představuje nejen důležitý ekonomický potenciál, ale zároveň je významnou britskou vojenskou základnou s vysokou strategickou hodnotou. Španělsko, které si dělá nároky na toto území, se pravděpodobně díky své lobby dostalo do centra zájmu unijní strategie pro vyjednávání o Brexitu. Ta mu dala efektivní právo veta budoucí dohodě mezi EU a Velkou Británií, pokud nebude souhlasit s částí této dohody týkající se právě Gibraltar. Britská vláda v čele s premiérkou May se však proti takovému kroku ohradila a odmítá jakékoliv jednání o suverenitě nad Gibaltarem (BBC 2017b). Někteří tuto problematiku přirovnávají ke sporům o Falklandy, nicméně zde je nutné zdůraznit, že případ Falkland je s ohledem na mezinárodní právo mnohem komplikovanější než otázka Gibraltar. Ten Velká Británie získala jasnou právní cestou, a to dohodou z Utrechtu v roce 1713. Britskou suverenitu navíc podporují i místní obyvatelé, kteří se ve dvou referendech v letech 1967 a 2002 jasně vyjádřili ve prospěch setrvání pod britskou správou (Peck 2017). Na druhou stranu však bude potřeba klást důraz na takovou ekonomickou dohodu s EU, která bude prospěšná i pro Gibraltar, který většinově hlasoval proti odchodu z EU.

V neposlední řadě je v kontextu nepřímých dopadů Brexitu na britskou obrannou politiku nutné zmínit oslabení libry, k němuž od vyhlášení výsledků referenda došlo. Tento aspekt se totiž může projevit v nákladech na jednotlivé zbrojní programy, jejichž počet Velká Británie navíc navýšila skrze posilování obranných kapacit zveřejněných v SDSR 2015.¹⁶ Přestože se britská vláda rozhodla navýšit výdaje na svůj desetiletý akviziční plán, a to do výše 178 miliard liber, jeho udržitelnost a finanční dostupnost je již nyní významně kritizována ze strany Národního kontrolního úřadu. V současné době se předpokládá, že zakázky placené v amerických dolarech a eurech se prodraží až o 20–30 % (Chuter 2017), což by v konečném důsledku mohlo v závislosti na stavu národní ekonomiky vést ke zpoždění, omezení či ukončení některých plánovaných programů.

¹⁵ Předpokládá se, že přestože by bylo možné střely Trident deaktivovat během několika dní a hlavice, rakety a ponorky odstranit ze Skotska během 24 měsíců, výstavba podpůrné infrastruktury včetně potřebných jednotek by trvala až 20 let (Scottish Affairs Committee 2012: 16–17).

¹⁶ Jedná se například o navýšení počtu stíhacích letounů F-35 Lightning II z původních 48 kusů na 138, akvizici nových námořních hlídkových letounů P-8 Poseidon či bezpilotních bojových letounů Predator, prodloužení životnosti stávajících dopravních letounů C-130 Herkules a některých průzkumných letounů, vývoj nového typu lehkých fregat či nákup nových průzkumných a obrněných vozidel Ajax (HM Government 2015: 27–33).

Závěr

Tento článek se věnoval odchodu Velké Británie z Evropské unie a jeho dopadu na britskou obrannou politiku. Přestože je Brexit bezprecedentním krokem v evropské historii, nějaký extrémní geopolitický posun se v pozici země očekávat nedá už jen kvůli tomu, že skrze Severoatlantickou alianci bude země nadále plnit roli garanta evropské bezpečnosti. Velká Británie vždy byla, je a bude součástí evropských záležitostí bez ohledu na to, zda její postoj je rezervovaný či angažovaný, a oblasti obrany se to týká o to více. Lze si totiž jen těžko představit, že by země v případě vypuknutí krize na evropském kontinentě či jeho hranicích zůstala neaktivní, přestože primární platformou pro její zvládnutí by jednoznačně bylo NATO, což dokazuje i dosavadní zapojení do posilování východního křídla Aliance v důsledku vzrostlého napětí s Ruskou federací. Co si ale Brexit bude vyžadovat, je přeformulování stávající strategické koncepce a s ní spojené národní bezpečnostní strategie, které budou muset reflektovat jak ukončení působení v unijních strukturách, tak obecně výsledky vyjednávacího procesu s EU o podobě budoucího vzájemného vztahu. V kontextu obranné politiky se to týká především účasti na unijních zahraničních misích, u nichž pravděpodobně dojde k přehodnocení britské účasti na základě národních zájmů a dokonce i redislukaci zdrojů a personálu do více potřebných oblastí. Nelze však zároveň vyloučit, že do budoucna bude probíhat spolupráce Velké Británie s EU na této úrovni, a to právě kvůli oné provázanosti na poli evropské bezpečnosti.

Zároveň tím, že na základě dosavadního přístupu a výroků britských vrcholných politických představitelů Velká Británie nezůstane součástí žádné z unijních struktur, tedy ani Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a její součástí Společné bezpečnostní a obranné politiky, ztrácí Britové Brexitem přímý vliv na unijní agendu. Právě kvůli tomu je možné očekávat, že bude kladen mnohem větší důraz na bilaterální a multilaterální spolupráci. V tomto kontextu se jedná primárně o Francii, Německo a Spojené státy či obranné platformy jako jsou Společné expediční síly či Severská skupina. Je třeba totiž znovu zdůraznit, že Velká Británie nikdy nebyla ve prospěch společných akvizic ať již na úrovni NATO či EU, nýbrž vždy šla cestou individuálních projektů nebo programů s partnery sdílející stejné plány, aniž by se musela jakkoli omezovat ve svých zájmech.

V případě sekundárních dopadů odchodu země z EU v oblasti obrany jsou nejvýznamnější dopady u potenciálního odtržení Skotska od zbytku Velké Británie, jež z pohledu obrany zahrnují především nejistou budoucnost umístění britských jaderných zbraní. Vzhledem k tomu, že dolní komora britského parlamentu odhlasovala jejich modernizaci a potřebné finance již byly dislokovány i v rámci obranného rozpočtového plánu na příštích deset let, nelze i přes vyhlášení skotské nezávislosti očekávat vzdání se jaderného deterentu. Zároveň je ale třeba mít na paměti, že jakýkoliv přesun jaderných zbraní a vybudování nové příslušné základny na pobřeží Anglie či Walesu by se počítal v řadě let a miliard liber, což by silně omezilo kredit britského deterentu jako takového. V neposlední řadě se mezi sekundární dopady Brexitu dá zařadit prohloubení napětí kolem Gibraltarů mezi Velkou Británií a Španělskem, které ale spíše zůstane na diplomatickém či politickém poli, než na tom vojenském, či ještě výraznější pád libry, jež by se zasadil o prodražení stávajících či plánovaných obranných akvizic, a tak ještě větší nátlak na britský obranný rozpočet.

Seznam zdrojů

- Allen, Patrick. 2016. Exercise Griffin Strike 2016: demonstrating the Anglo-French Combined Joint Expeditionary Force. *IHS Jane's 360*, 27. dubna 2016, online text: (<http://www.janes.com/article/59833/exercise-griffin-strike-2016-demonstrating-the-anglo-french-combined-joint-expeditionary-force>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- BBC. 2016a. 'No plans' to move nuclear weapons from Scotland. *BBC News*, 15. července 2017, online text: (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-36800543>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- BBC. 2016b. MPs vote to renew Trident weapons system. *BBC News*, 19. července 2017, online text: (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-36830923>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- BBC. 2017a. Scottish independence: Nicola Sturgeon to seek second referendum. *BBC News*, 13. března 2017, online text: (<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-scotland-politics-39255181>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- BBC. 2017b. Brexit: Gibraltar angered by Spain's EU 'veto'. *BBC News*, 1. dubna 2017, online text: (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-39453535>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

- Black, James; Hall, Alex; Cox Kate; Kepe, Marta a Silfversten Erik. 2017. *Defence and security after Brexit: Understanding the possible implications of the UK's decision to leave the EU*. Cambridge: Rand Corporation
(https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/research_reports/RR1700/RR1786z1/RAND_RR1786z1.pdf).
- British Army. 2017. British forces lead NATO spearhead force. *British Army*, 1. ledna 2017, online text: (<http://www.army.mod.uk/news/28881.aspx>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Castle, Stephen a Erlanger, Steven. 2017. In 'Brexit' Speech, Theresa May Outlines Clean Break for U.K. *The New York Times*, 17. ledna 2017, online text: (<https://www.nytimes.com/2017/01/17/world/europe/brexit-theresa-may-uk-eu.html>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Defence Select Committee. 2016. *Shifting the goalposts? Defence expenditure and the 2% pledge*. London: House of Commons
(<https://www.publications.parliament.uk/pa/cm201516/cmselect/cmdfence/494/494.pdf>).
- European External Action Service. c2017. Military and civilian missions and operations. *European External Action Service*, c2017, online text: (https://eeas.europa.eu/topics/military-and-civilian-missions-and-operations/430/military-and-civilian-missions-and-operations_en), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Government Offices of Sweden. 2016. Joint statement from the Northern group meeting of defence ministers. *Government Offices of Sweden*, 9. listopadu 2016, online text: (<http://www.government.se/globalassets/government/dokument/forsvarsdepartementet/joint-statement-northern-group-9-november-2016.pdf>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- HM Government 2017. UK troops arrive in Estonia for major NATO deployment. *Gov.uk*, 18. března 2017, online text: (<https://www.gov.uk/government/news/uk-troops-arrive-in-estonia-for-major-nato-deployment>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- HM Government. 2014. International partners sign Joint Expeditionary Force agreement. *Gov.uk*, 5. září 2014, online text: (<https://www.gov.uk/government/news/international-partners-sign-joint-expeditionary-force-agreement>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- HM Government. 2015. *National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015: A Secure and Prosperous United Kingdom*. London: Stationary Office
(https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478933/52309_Cm_9161_NSS_SD_Review_web_only.pdf).
- HM Government. 2016a. UK and France begin build of unmanned mine clearance craft. *Gov.uk*, 21. října 2016, online text: (<https://www.gov.uk/government/news/uk-and-france-begin-build-of-unmanned-mine-clearance-craft>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- HM Government. 2016b. Defence Secretary welcomes deeper security relationship with Germany. *Gov.uk*, 25. ledna 2016, online text: (<https://www.gov.uk/government/news/defence-secretary-welcomes-deeper-security-relationship-with-germany>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Hughes, Laura. 2017. Britain and Germany to sign new defence pact after Theresa May triggers Brexit. *The Telegraph*, 20. března, online text: (<http://www.telegraph.co.uk/news/2017/03/20/britain-germany-set-sign-new-defence-co-operation-pact/>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Chalmers, Malcolm. 2016. Would a New SDSR Be Needed After a Brexit Vote? *Royal United Services Institute*, červen 2016, online text: (https://rusi.org/sites/default/files/chalmers_brexit_sdsr.final_.pdf), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Chuter, Andrew. 2017. Watchdog throws cold water on British defense-spending ambitions. *Defense News*, 27. ledna 2017, online text: (<http://www.defensenews.com/articles/watchdog-throws-cold-water-on-british-defense-spending-ambitions>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Janičatová, Silvie. 2014. Bezpečnostní důsledky skotské nezávislosti. *Security Outlines*, 1. června 2014, online text: (<http://www.securityoutlines.cz/bezpecnostni-dusledky-skotske-nezavislosti/>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.
- Jones, Trystan. 2015. British Army troops leaving Germany after 70 years. *BBC News*, 18. června 2015, online text: (<http://www.bbc.com/news/uk-england-33142613>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Lain, Sarah a Nouwens, Veerle. 2017. The Consequences of Brexit for European Defence and Security. *Royal United Services Institute*, duben 2017, online text: (https://rusi.org/sites/default/files/201704_rusi-fes_brexit_defence_and_security_lain_and_nouwens.pdf), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Marcus, Jonathan. 2016. Brexit vote revives dream of EU army. *BBC News*, 9. září 2016, online text: (<http://www.bbc.com/news/world-europe-37317765>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Peck, Tom. 2017. Brexit could turn Gibraltar into the next Falklands, senior Conservatives suggest. *Independent*, 2. dubna 2017, online text: (<http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/brexit-gibraltar-falklands-war-senior-conservatives-fallon-howard-a7662656.html>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Royal Air Force 2017. Royal Air Force will deploy to Romania. *Royal Air Force*, 27. března 2017, online text: (<http://www.raf.mod.uk/news/archive/royal-air-force-will-deploy-to-romania-27032017>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Scottish Affairs Committee. 2012. *The Referendum on Separation for Scotland: Terminating Trident—Days or Decades?* London: Stationery Office (<https://www.publications.parliament.uk/pa/cm201213/cmselect/cmsscota/676/676.pdf>).

The Local. 2017. Sweden to consider military partnership with UK. *The Local*, 5. února 2017, online text: (<https://www.thelocal.se/20170205/sweden-to-consider-military-partnership-with-uk>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Tran, Pierre. 2016. France, UK To Invest £1.5 Billion in Combat Drone. *Defense News*, 5. března 2016, online text: (<http://www.defensenews.com/story/defense/air-space/2016/03/05/france/81311348/>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Watts, Joe. 2017. Trump backs Brexit to seal special relationship. *Independent*, 27. ledna 2017, online text: (<http://www.independent.co.uk/news/world/americas/donald-trump-theresa-may-us-president-press-conference-white-house-washington-dc-brexit-a7550496.html>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Whitman, Richard G. 2016. „The UK and EU Foreign, Security and Defence Policy after Brexit: Integrated, Associated or Detached?“ *National Institute Economic Review* 238, č. 1, 43-50.

Whitman, Richard. 2016. The UK's foreign and security policy: what's at stake in the referendum? *Egmont Royal Institute for International Relations*, květen 2016, online text: (<http://www.egmontinstitute.be/wp-content/uploads/2016/05/SPB73.pdf>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Wright, Ben. 2017. Theresa May declares Brexit will make a 'truly global Britain' at Davos. *The Telegraph*, 19. ledna 2017, online text: (<http://www.telegraph.co.uk/business/2017/01/19/theresa-may-declares-brexit-will-make-truly-global-britain-davos/>), ověřeno ke dni 20. 4. 2017.

Vybrané symptomy pravicového extremismu na soudobé Ukrajině: Poznatky z terénního výzkumu

Jan Smetana

Abstrakt

Článek je zaměřen na řešení problematiky pravicového extremismu na Ukrajině po převratu na Majdanu na přelomu let 2013 a 2014. Jedná se o zpracování krátkodobé návštěvy v terénu, zaměřené na projevy pravicového extremismu, oficiální reakce na jeho projevy nebo jeho podporu u tamních obyvatel. Rovněž se zabývá hledáním důvodů, proč právě na Ukrajině je pravicový extremismus v současnosti tak silně podporován veřejností i oficiálními představiteli. Problematiku řeší v teoretické rovině, stejně jako uvádí a rozebírá několik konkrétních příkladů ze současné Ukrajiny.

Abstract

This article is focused on the topic of right extremism on Ukraine after the coup on Maidan Square. It is the analyses of the short term visit of Ukraine which is focused on the official reactions on the right-wing extremism and its support of the civilians. It tries to find reasons, why is right-wing extremism in Ukraine so strong, nowadays. This issue is described on the theoretical level as well as on the practical level. Hence, some specific cases from current Ukraine are described here, too.

Úvod

„To, co je na extremistech zavrženíhodné, není ani tak jejich extremismus, jako intolerance a bezohlednost vůči ostatním.“

(R. F. Kennedy)

Problematika extremismu, zejména toho pravicového (jehož projevy jsou v současnosti ve spojení s Ukrajinou nejvíce viditelné), je poměrně často spojována se současnou ukrajinskou politickou reprezentací, která se postupně dostala k moci po převratu na Majdanu. Existují však hlasy (i z řad odborné veřejnosti), které označují spojení současné ukrajinské vlády a prezidenta s pravicovým extremismem, případně fašismem, za projev a výsledek ruské propagandy. Vzhledem k tomu, že pravicový extremismus, případně fašismus, je v Evropě vnímán jako bezpečnostní hrozba, tak se autor v tomto výzkumu snaží tuto problematiku poněkud osvětlit na základě vlastní zkušenosti z krátkodobé návštěvy Ukrajiny.

Článek se zaměřuje na problematiku příznaků pravicového extremismu na Ukrajině v době krize (války o Ukrajinu) započaté na přelomu let 2013 a 2014. Tato krize je provázena právě projevy pravicového extremismu, které ve své násilné podobě vyvrcholily převratem na Majdanu, ale v dalších, méně viditelných formách doprovází dění na současné Ukrajině i na oficiální úrovni a taktéž v běžném životě v Kyjevě. Tyto projevy jsou nebezpečné právě svojí častou nenápadností, a tak především postupným možným „vplížením se“ do podvědomí obyvatel Ukrajiny jako běžné součásti tamního života. Běžní obyvatelé pak následkem toho mohou tento extremismus považovat za zcela běžný společenský jev, který není nebezpečný.

Extremismus jako současná bezpečnostní hrozba neexistuje v Evropě jen tak, jak ho známe z médií nejčastěji (například v podobě demonstrací příslušníků podporujících a propagujících hnutí směřující k potlačení práv a svobod člověka), ale rovněž je přítomen právě na Ukrajině, odkud důsledky jeho

projevů a jeho tolerance mohou negativně ovlivnit i bezpečnost ve střední a východní Evropě, do které je příliv imigrantů z Ukrajiny nejsilnější.

Hlavním cílem tohoto článku je identifikace některých příznaků pravicového extremismu na současné Ukrajině. Předložený text uvádí výsledky výzkumu v jeho kvalitativním pojetí. Zároveň doplňuje předešlý (rovněž kvalitativní) výzkum autora a dává mu tím určité doplnění a alespoň minimálně ho tak kvantifikuje a zejména obohacuje o vlastní poznatky přímo z místa výzkumu. Přestože pro celkový výsledek je třeba multidisciplinární přístup, tak se uvedený text soustředí pouze na úzkou problematiku z poměrně úzkého úhlu pohledu. Jde tedy o pouhý prvek mozaiky rozsáhlejšího výzkumu problematiky informační války na Ukrajině a jejího vlivu na tamní civilní obyvatelstvo. Článek byl zároveň prezentován na studentské bezpečnostní konferenci, kde měl vzbudit diskuzi na dané téma. Jejím výsledkem byla mimo jiné alespoň částečná kvantifikace některých údajů, což je podstatným prvkem pro možné zobecnění problematiky a závěrů. Přínosem takové možné akademické diskuze by mělo být získání dalšího potenciálu pro pokračování, rozšíření a zpřesnění již započatého výzkumu. Toto pokračování může mít rovněž v budoucnu za cíl objasnit, jaké existují vazby ukrajinského extremismu na ukrajinskou menšinu v České republice.

Metodologie

Metodologicky se jedná o případovou studii zaměřenou na jednotlivé případy (příznaky projevů pravicového extremismu), které jsou postupně rozebírány. Provedením jde o krátkodobou návštěvu terénu, kdy v následném článku jsou nejprve popsány jednotlivé prvky (jevy) výzkumu, u kterých je následně predikována vzájemná souvislost a na závěr jsou tyto jevy vysvětleny (Mertová 2014: 126–139). V jednotlivých kapitolách jsou však uplatněny i další metody. Příkladem je metoda rozdílu (Method of difference) snažící se odpovědět na důvod současné podpory pravicového extremismu na Ukrajině.

Tato studie vychází především z vlastních poznatků autora během jeho studijní cesty do Kyjeva, kterou zrealizoval v lednu roku 2017. Při této cestě se autor zabýval pozorováním situace v centru Kyjeva, kde na místních tržištích bylo možno spatřit volně v prodeji některé fašistické artefakty. Dobu hladomorů z 30. let zde připomíná nový památník s věčným ohněm a zajímavostí je rovněž skutečnost, že v Kyjevském vojenském muzeu je stále možno spatřit zmenšenou verzi stálé expozice Velké vlastenecké války, která je k vidění v Moskvě. Tyto skutečnosti jsou uvedeny dále v textu pro vytvoření lepší představy o současné Ukrajině v kontextu zkoumaného tématu. Dále se studie opírá o odbornou literaturu a pro doplnění též o závěry odborníků, kteří je prezentovali na různých konferencích, přednáškách a kulatých stolech nebo o rozhovory prováděné přímo s Ukrajinci. Cílem článku je tak publikovat pokud možno nezávislý pohled na problematiku projevů pravicového extremismu na Ukrajině a jeho vnímání tamním obyvatelstvem, neboť to představuje podstatný rys současné ukrajinské společnosti, na který je třeba brát zřetel při jednáních o sblížení této současné Ukrajiny se Západem. Uvedená objektivita by měla být rovněž podpořena právě poměrně rozsáhlým zdrojovým aparátem a širokou škálou různých, na sobě nezávislých zdrojů, včetně vlastních poznatků z místa výzkumu. Zároveň se autor opírá o vlastní a již dříve publikované informace o podpoře Banderovců současnými Ukrajinci, kteří též podporují současné prozápadní směřování země (Smetana 2016: 94). Předložený text se rovněž zabývá obecnou tolerancí k projevům pravicového extremismu většinovou ukrajinskou společností, což představuje konkrétní riziko jeho možného dalšího volného šíření a jeho přijetí společností jako normálního jevu. Právě toto společenské přijetí projevů extremismu může být nejnebezpečnější pro evropské země, přijímající ukrajinské migranty, neboť ti si postupem času ani nemusí uvědomovat, že tolerancí extremismu konají něco špatného a nemusí chápat obavy většiny evropských obyvatel.

Současná ukrajinská společnost, stručná historie a z toho plynoucí současné příznaky pravicového extremismu

Na tomto místě je třeba připomenout alespoň stručně historické události, které formovaly ukrajinskou společnost a na jejichž základě se odehrávají některé události dnešních dnů. Pro alespoň stručné a nezaujaté hodnocení ukrajinské společnosti (v plném rozsahu by si takovéto téma vzhledem k vlastní složitosti zasloužilo samostatnou rozsáhlou publikaci) je třeba na ni hledět s uvědoměním si právě některých historických událostí. Na tyto historické události je nezbytné hledět pohledem tehdejší doby i společnosti, tudíž proto i na nynější Ukrajinu je třeba hledět s uvědoměním si těchto skutečností a kontextu. Ani události na Majdanu z přelomu let 2013 a 2014 nevznikly bez patřičné příčiny, stejně

tak i současné ideologické směřování obyvatel Ukrajiny i jejich čelních představitelů není náhodné. Ukrajinská společnost je velice složitá, stejně tak jako její historie, a proto je třeba objektivně hodnotit, k čemu a proč tam dnes dochází. Zároveň je třeba upozornit na to, že ani historické křivdy a zločiny nemohou ospravedlnit zločiny nové.

Pro současnou válku na Ukrajině je však podstatná především historie 20. století. Zásadním argumentem pro tábor odpůrců sovětské i současné ruské zahraniční politiky směrem k Ukrajině jsou hladomory ze 30. let. Ještě před jejich plným propuknutím bylo v průběhu roku 1930 deportováno 113 637 osob označených za kulaky deportováno na sever Ruska, Ural, Sibiř nebo do Kazachstánu (Snyder 2013: 46). Podle některých údajů pak zemřelo hladem v letech 1932–1933 na sovětské Ukrajině až 3 miliony Ukrajinců (nelze však opomenout ani dalších asi 300 000 Rusů, Poláků, Němců a Židů) (Ibid.: 69). Na základě těchto tragických událostí Ukrajinci doufali v zahraniční invazi, která by ukončila jejich trápení a vrátila jim svobodu (Ibid.: 71). Vycházeli tak z falešné naděje, že nepřátelé jejich nepřátel se stanou jejich přáteli nebo při nejmenším alespoň osvoboditeli. Vzhledem k této tragické historii se zdá být pochopitelný ukrajinský odpor k Sovětskému svazu i Ruské federaci, jakožto jejímu nástupci. Z mezinárodního pohledu nelze pominout návrat Sovětského svazu na mezinárodní scénu navázáním diplomatických vztahů s USA v roce 1933 a jeho začleněním do Společnosti národů o rok později (Veselý 2007: 252). Dnes lze jen stěží spekulovat o tom, zda tehdejší západní politici (včetně amerického prezidenta F. D. Roosevelta) opravdu nevěděli o právě probíhajících hladomorech na Ukrajině nebo zda jim již tehdy byl osud milionů Ukrajinců lhostejný. Během války to byli právě ukrajinští vojáci, kteří coby příslušníci Rudé armády pod velením J. V. Stalina (v rámci Sovětského svazu) nasazovali životy společně s ruskými vojáky proti Hitlerovu Německu. Samotná Ukrajina byla v roce 1944 osvobozena 1. a 2. ukrajinským frontem pod velením maršálů Vatutina a Koněva (Eichler 2013: 171).

Nic však není tak jednoduché, jak by se mohlo zdát na první pohled. Právě tento „první pohled“ však často bývá nástrojem propagandy, jež tvoří často součást informační války, která má tak často zcela zásadní vliv na domácí i zahraniční obyvatelstvo, které této propagandě snadno podlehne. Téměř o deset let později se ukázaly naděje na „německou pomoc“ jako zcela absurdní a plané. Německý Wehrmacht na příkaz H. Göringa, který nařídil, aby němečtí vojáci žili z toho, „co dá země“, zabavoval při svém tažení Ukrajinou všechny potraviny, na které narazil. To v ukrajinských podmínkách znamenalo, že skupina armád Jih téměř vyhladověla Kyjev a Charkov, aby mohla pokračovat dále na Kavkaz. Německé hladomory stály životy dalších téměř 50 000 lidí v Kyjevě a 20 000 lidí v Charkově (Snyder 2013: 174–175).

Zajímavé je, že právě ony „německé“ hladomory ze 40. let, ani tragické následky války nejsou nyní příliš zdůrazňovány, ale spíše se vyzdvihují falešné zásluhy S. Bandery. V období let 1941–42 vyvraždily německé ozbrojené složky v bývalém východním Polsku přibližně 1,3 milionu Židů, s čímž jim pomáhala místní policie i ukrajinští policisté. Právě ti se v roce 1943 podíleli na vzniku ukrajinské partyzánské armády, která pak vyvražděovala dokonce i etnické Poláky v tehdejších jihovýchodním Polsku, na které oni hleděli jako na západní Ukrajinu. Právě S. Bandera stál v čele Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN) a sliboval zbavení Ukrajiny národnostních menšin. Ukrajinští nacionalisté byli cvičeni přímo Wehrmachtem a měli za cíl vyvraždit ukrajinské Poláky dříve, než dojde ke střetu s Rudou armádou. Byly tak Ukrajinci vyvražděny desetitisíce polských civilistů a Poláci tak byli často vyprovokováni k odvetným akcím proti ukrajinským civilistům (Ibid.: 315).

O tom, že nic není tak jednoznačné, rovněž svědčí fakt, že i když je J. V. Stalin na Ukrajině silně odmítán, má zásluhu na rozšíření Ukrajiny o Podkarpatskou Rus, která dříve patřila Československu, které ji na začátku druhé světové války patrně nenávratně ztratilo. Konečně pro události posledních několika let je zcela zásadní skutečností akt, kterým byl v roce 1954 historicky ruský Krym v rámci Sovětského svazu převeden pod ukrajinskou správu. Tento krok N. S. Chruščova měl negativní dopad na menšinu etnických Rusů na Krymu a zároveň na rusko-ukrajinské vztahy od rozpadu Sovětského svazu, kdy převedení Krymu pod Ukrajinu získalo na zásadním faktickém významu. Z pohledu mezinárodních vztahů a bezpečnosti šlo o tradiční ruskou námořní základnu v Sevastopolu, kde kotví ruská Černomořská flotila. Ztráta tohoto přístavu by pro Ruskou federaci měla negativní strategický dopad (Cabada et al. 2008: 401). Mimo jiné, otázka Krymu je stále více než sporná, neboť i podle oficiálních prohlášení některých vrcholných evropských politiků Krym prakticky Ukrajině nikdy nepatřil (Pražský hrad 2014, on line), což lze podložit mnoha historickými materiály.

V souvislosti s ukrajinskou historií je třeba zmínit i Vojenské muzeum v Kyjevě, které je i nyní zcela v „sovětském stylu“ a jeho expozice je v podstatě zmenšenou expozicí památníku Velké vlastenecké

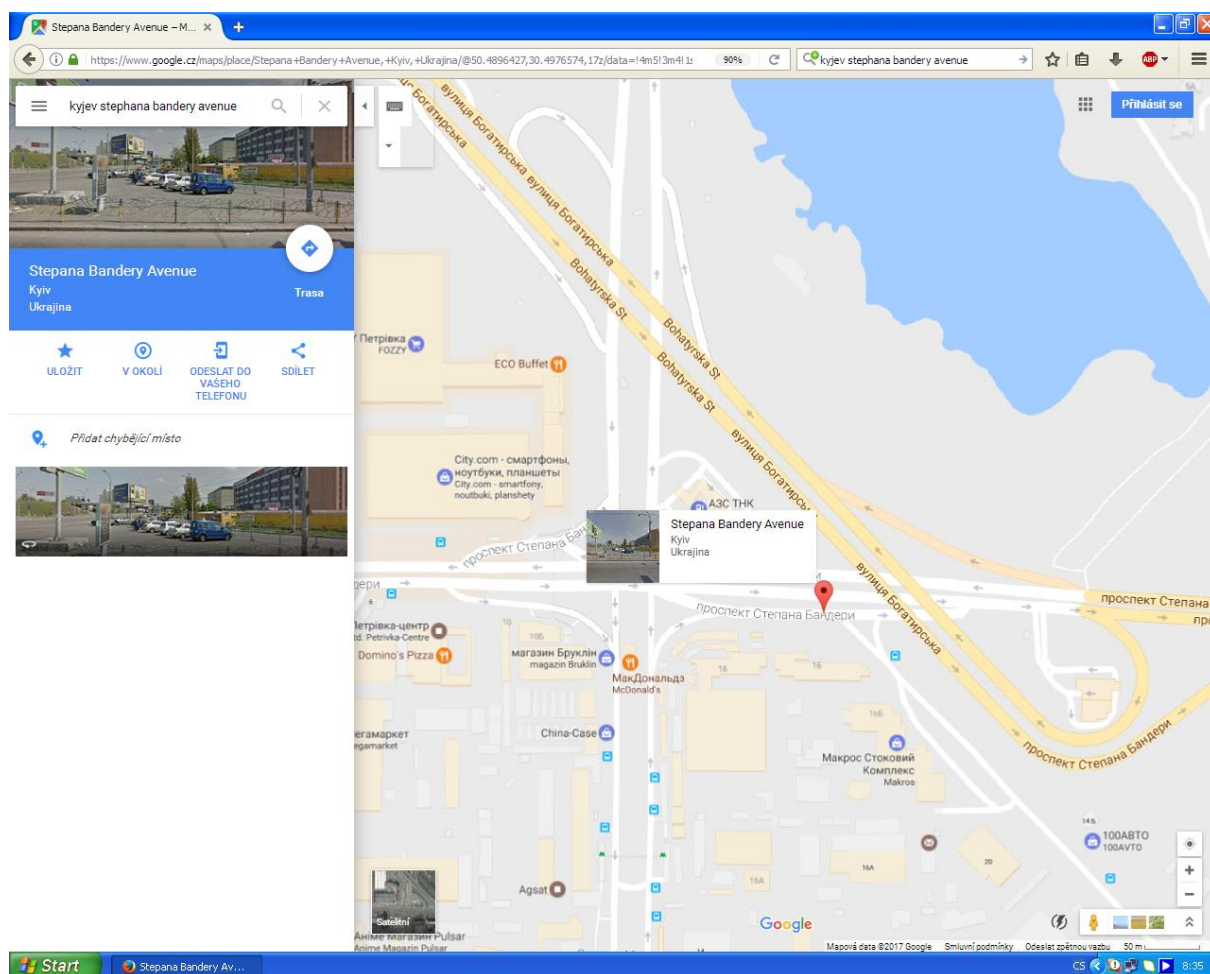
války, která je v Moskvě, a kde je fašismus i s jeho projevy znázorněn jednoznačně v negativním smyslu. V kyjevském muzeu je i nyní hlavní dominantou několik desítek metrů vysoká sovětská socha s názvem „Matka vlast“, na které je dodnes vidět jeden z posledních sovětských symbolů v Kyjevu (v jedné ruce má meč a v druhé štít se srpem a kladivem). Podle rozhovoru s jedním místním (záměrně nejmenovaným) pracovníkem muzea se však ta socha nyní jmenuje „Ukrajina vlast“ (změna jména památníku proběhla zjevně v rámci ukrajinské „desovětizace“). Tento odstavec je zde uváděn záměrně proto, aby bylo patrné různé vnímání historie v současné metropoli Ukrajiny a složitost v jejím vnímání.

Současná společnost na Ukrajině je problematická absencí homogenity, jež je jedním z prvků, z nichž vyplývá mnoho sociálních problémů. Příkladem podporujícím takovéto tvrzení může být i názor, podle kterého vlastně při převratu na Majdanu vůbec nešlo o protest proti vypovězení asociační smlouvy s EU, kterou V. Janukovyč odmítl podepsat z důvodu obav, že při jejich podpisu hrozí zemi reálný krach. Podle některých názorů totiž šlo spíše o projev a vyvrcholení hluboké společenské krize a důvody tak rozhodně nebyly politické, ale společenské (Svoboda 2013). O tom, že se Ukrajina snažila určitým způsobem spolupracovat se Západem již dříve, svědčí i podpis Charty partnerství mezi NATO a Ukrajinou podepsané v roce 1997 v Madridu nejvyššími představiteli NATO a prezidentem L. Kučmou. Podobnou smlouvu s NATO však uzavřela i dříve sama Ruská federace (Ort 2004: 378). Tyto smlouvy svědčí o tehdejší pragmatické snaze obou zemí o dobré vztahy s NATO. Tyto vztahy se později vlivem krize značně proměnily i se značným dopadem na vnímání NATO ruskou i ukrajinskou společností.

Z uvedeného textu jasně vyplývají alespoň některé důvody, proč je na Ukrajině pravicový extremismus veřejně přijímaný a jeho projevy nebudí masový odpor obyvatel ani čelních představitelů. Problém spočívá částečně v historii, kdy Ukrajina vnímá Sovětský svaz a později Ruskou federaci jako hlavního strůjce zla. Je pochopitelně mnohem snazší poukazovat na zlo pocházející zvenčí, než se snažit hledat problémy ve vlastních řadách. Zejména ukrajinská společnost je velice složitá, avšak obecně jsou mnohem populárnější jednoduchá řešení a obvinění, než komplikovaná sebereflexe vlastní společnosti, národa i historie.

V současné době se vedou časté diskuze ohledně vztahu soudobé ukrajinské společnosti i politické reprezentace k pravicovému extremismu. Většina těchto diskuzí se však rychle zvrhne v obviňování druhé diskutující strany ze šíření proruské propagandy nebo naopak ze šíření propagandy protiruské. Ti, kteří spojují současnou kyjevskou vládu s fašismem, jsou právě často nazýváni šířiteli proruské propagandy, a naopak ti, kteří tuto vládu podporují, bývají zase často obviňováni právě z podpory fašismu. Tento článek si klade za cíl pojednat o problematice s akademickým nadhledem, rozebrat ji bez emocí a obviňování, což je v současnosti velice obtížné. Pokud poukazuje na určitou hrozbu na té, či oné straně, tak se jí snaží podložit relevantními důkazy. Proto autor vychází především z oficiálních údajů nebo poznatků získaných přímo na místě.

V úvodu tohoto článku je uveřejněn odkaz na závěry autorova dřívějšího výzkumu (současná oslava fašistických Banderovců ukrajinským obyvatelstvem), který autor sám považuje za nezbytné potvrdit dalšími fakty získanými v rámci jeho doktorského výzkumu. Toto potvrzení postavení válečného zločince S. Bandery na současné Ukrajině lze mimo jiné vidět v pojmenování ulice v hlavním městě Ukrajiny, která nese jeho jméno (Google 2017, on line). Jméno této ulice je zachyceno na obr. 1.

Obr. 1, Mapa současného Kyjeva s vyobrazením ulice S. Bandery (Google 2017, on line)

Pojmenováním uvedené ulice jménem S. Bandery se tedy oficiální kyjevská/ukrajinská reprezentace zcela otevřeně hlásí k podpoře fašismu a nepřímo tak oslavuje některé válečné zločiny druhé světové války. Čelního představitele Banderovců tímto způsobem otevřeně heroizuje a vytváří tak v nové generaci falešný dojem jeho hrdinství a zásluh, což lze na základě dříve publikovaných závěrů hodnotit jako součást současné kyjevské propagandy. Pokud vláda přijímá takovéto kroky, jež vedou k oslavě S. Bandery, bude se jen stěží zbavovat nálepky „fašistická“ a mnoho běžných Evropanů z ostatních zemí bude raději ideologicky podporovat proruský smýšlející separatisty, stejně jako ruskou zahraniční politiku, která je tradičně v opozici vůči druhoválečným fašistickým zločinům. Záležitost je z tohoto pohledu tím viditelnější, že nešlo o historicky dlouhodobé pojmenování ulice, ale o akt současné ukrajinské reprezentace, která v rámci aktuální protiruské propagandy přejmenovala jménem S. Bandery právě ulici, jež nesla jméno Moskovskaya. Z hlediska veřejné podpory projevů pravicového extremismu stojí za zmínku i oficiální informace, podle které se pro toto přejmenování vyslovilo při hlasování Městské rady Kyjeva 87 z 97 hlasujících (UNIAN 2016, on line). Uvedení těchto čísel do jisté míry kvantifikuje předložený výzkum, neboť oněch 87 členů Městské rady bylo zvoleno v demokratických volbách, a odráží tak do značné míry většinové postoje kyjevské veřejnosti.

Ukázka současného postoje ukrajinské společnosti k fašismu je vidět rovněž přímo v ulicích Kyjeva, na příkladu některých obchodů se suvenýry. V ulicích hlavního města lze poměrně snadno zakoupit i v roce 2017 (rok autorovy návštěvy Kyjeva) německou fašistickou uniformu (kompletní, včetně nášivek a fašistických znaků, viz obrázek 2, kde je však svastika záměrně autorem „znečitelněna“) z druhé světové války. Tímto se tamní obyvatelstvo (i tamní oficiální úřady, které takovéto chování tolerují) prezentuje jako fašismus při nejmenším tolerující, pro což ve vyspělé demokratické společnosti není místo (tím spíše, že si Evropa i další válkou zasažené kontinenty stále dobře pamatují hrůzy a zločiny fašismu). Pokud by Ukrajina chtěla opravdu směřovat na Západ, měla by se v první řadě vypořádat

s takovýmito excesy, neboť si jen stěží lze představit, že takovéto „suvenýry“ můžeme zakoupit na oficiálních tržištích např. v Berlíně, či Paříži, což jsou města, mezi která by Kyjev patrně rád patřil.

Obr. 2, Německé fašistické uniformy v kyjevském stánku se suvenýry (Foto autor, 2017)

Dalším příkladem otevřené podpory fašismu na Ukrajině byl pochodňový průvod, který se uskutečnil v Kyjevě 1. ledna u příležitosti oslav 108. narozenin S. Bandery. Tohoto průvodu se zúčastnilo údajně více, než tisíc lidí, včetně současných ukrajinských politiků. Zástupce kyjevské městské rady I. Miroshnychenko dokonce označil Banderu za vzor toho, jak Ukrajinci musí bojovat za svůj národ. Na místě pak kromě pochodní byly k vidění nejen ukrajinské státní vlajky, ale také červenočerné fašistické prapory banderovců (UNIAN 2017, on line). Otázkou takovéhoho oficiálního projevu extremismu zůstává, zda je zapříčiněn neznalostí vlastní historie nebo „zaslepeností“ současnou ideologickou nenávistí vůči Ruské federaci. V každém případě se jedná o událost, která poukazuje na to, že by toto ukrajinské vnímání válečného zločince mělo být Evropou přijímáno jako bezpečnostní riziko a mělo by být řešeno na nejvyšších místech Evropské unie především v době, kdy EU a její členské státy vynakládají nemalé finanční prostředky na podporu Ukrajiny. Podstatná totiž není ani tak skutečnost, že k něčemu takovému výjimečně dojde, ale oficiální úroveň celé události, poukazující na otevřenou propagaci fašismu oficiálními ukrajinskými reprezentanty.

Pro doplnění popisu některých příznaků pravicového extremismu nutno alespoň ve stručnosti zmínit i účast pravicových skupin na samotném Majdanu. Při lednových událostech měly hlavní iniciativu právě krajně pravicové skupiny Pravý sektor a Společná věc, které stály za hlavními násilnostmi při demonstracích v ulicích Kyjeva. Pravý sektor při tom neměl ani členství země v EU ve svém oficiálním programu a dokonce postrádal i oficiální doktrínu. Jeho jádrem byli především militantní fanoušci fotbalového klubu Dynamo Kyjev a stáli za napadením policistů železnými tyčemi, kamením i zápalnými láhvemi. Členové Společné věci jsou pak údajně aktivisté rovněž nacionalisticky orientované strany Svoboda (Syruček 2015: 231).

Všechny výše uvedené příklady svědčí o oficiální toleranci a podpoře pravicového extremismu na současné Ukrajině. Pochopitelně zde uvedené závěry vycházejí převážně z kvalitativního výzkumu a nelze je paušalizovat na celou ukrajinskou společnost. To však neomlouvá oficiální funkcionáře, kteří tyto projevy tolerují a v některých případech dokonce hájí.

Možná směřování dalšího výzkumu

Článek se zabývá příčinami vysoké míry tolerance projevů pravicového extremismu na současné Ukrajině a zde autor použil pro ukázkou možnou metodu dalšího výzkumu. Jedná se o metodu komparativní případové studie (Comparative case study) J. S. Milla, pro kterou bude uplatněn přístup rozdílu (Method of difference) (Malici 2013: 26–29) za účelem objasnění této tolerance. Metoda je sice primárně určena k zodpovězení otázek přímo spojených s mezinárodními vztahy, nicméně autor učinil pokus ji aplikovat na problematiku extremismu v určitém státě.

Jako jednotlivé případy zde jsou uvedeny některé faktory (jednotlivé níže zkoumané prvky), jež teoreticky mohou zapříčínovat podporu projevů extremismu na Ukrajině (hladomory ve 30. letech, touha po vlastnictví Krymu, touha po nezávislosti na SSSR/RF, odmítnutí podpisu asociační smlouvy s EU). V tabulce 1 jsou jednotlivé případy konfrontovány s nezávislými proměnnými (Opozice Ukrajiny vůči SSSR/RF, Touha po začlenění země do EU/NATO a Osobní zájmy oligarchů). V uvedené tabulce se autor ptá, zda z jednotlivých případů lze vyvozovat jednotlivé proměnné. V posledním sloupci je z tohoto vyvozována odpověď a otázka „Proč má pravicový extremismus a jeho projevy na Ukrajině takovou veřejnou podporu?“. U prvního případu se tak ptáme, zda hladomory (myšleny sovětské ve 30. letech) mají vliv na jednotlivé proměnné. Zjistíme, že negativně ovlivňují vztah k SSSR/RF. Dále je patrné, že ony hladomory ze 30. let jen stěží ovlivní chuť části obyvatelstva po vstupu země do západních struktur a ani osobní zájmy současných oligarchů nijak s těmito hladomory nesouvisí. Druhý případ (touha ponechat si Krym) má pozitivní odpověď na opozici vůči SSSR/RF. Nijak však nesouvisí s touhou po začlenění do západních struktur, neboť neschopnost Ukrajiny zpravovat celé své oficiální území (právě Krym a rozsáhlé oblasti na východě země, nad nimiž Ukrajina již nemá kontrolu, ale stále si je nárokuje) znemožňují vstup Ukrajiny do Evropské unie. Touha oligarchů pak patrně bude ve znamení chutě ponechat si Krym, jehož ztráta jim nepřináší žádné uspokojení ani zisky. Dalším případem je ukrajinská touha po nezávislosti na Sovětském svazu, později Ruské federaci. Ta jednoznačně podporuje opozici vůči Sovětskému svazu a následně Ruské federaci, stejně jako po začlenění země do západních ekonomických a bezpečnostních struktur a patrně díky možné ekonomické spolupráci se Západem pak je rovněž kompatibilní se zájmy jednotlivých oligarchů, kteří i přímo západní orientaci země podporovali (Svoboda 2013). Posledním případem je odmítnutí asociační smlouvy s Evropskou unií. Toto odmítnutí koresponduje s převratem na Majdanu a snahou vymezit se vůči proruskému směřování země. Naopak v nesouladu s touhou po začlenění země do západních struktur je odmítnutí asociační smlouvy, neboť z tohoto odmítnutí nelze vyvozovat touhu po začlenění do západních struktur, protože ta zde již byla u části obyvatel dříve, než ono odmítnutí smlouvy. Posledně hodnoceným je dopad odmítnutí smlouvy na zájem oligarchů. Ten patrně rovněž zůstal neměnný a tudíž z tohoto zájmu nelze vyvozovat zmíněnou proměnnou. Z uvedeného výzkumu vyplývá, že jediným případem, který je shodně pozitivně spojen s jednotlivými nezávislými proměnnými, je ukrajinská touha po nezávislosti na Sovětském svazu a následně Ruské federaci, z čehož vyplývá určitá touha vymezení se proti Ruské federaci. To koresponduje s historickými událostmi kolem S. Bandery, který na začátku svého působení v čele svých skupin hájil Ukrajinu proti Sovětskému svazu a vycházel z předpokladu, podle kterého jsou nepřátelé jeho nepřátel jeho přáteli, což se později ukázalo jako zcela mylné, neboť Wehrmacht sice byl nepřítelem Rudé armády, ale rozhodně nebyl žádným spojencem Ukrajiny, což si mnoho Ukrajinců nejprve mylně myslelo (vzhledem k tehdejší absenci zkušeností s nacistickým Německem a tehdejší sovětské politice jim tuto podporu ve 40. letech rozhodně nelze mít za zlé ani při zpětném pohledu). Problémem však zůstává tato podpora, jež přetrvává i do současnosti. Při tom dnes Ukrajinci sami dobře vědí, jakých zločinů proti civilistům se S. Bandera se svými oddíly dopustil a tato jeho současná podpora již (na rozdíl od období začátku války) rozhodně není legitimní a nelze ji v žádném případě nijak historicky ospravedlnit. Dnes tak poukazuje na pouhé podlehnutí fašistické propagandě nebo absolutní neznalost vlastní historie. Při tom je zarážející skutečnost, kdy i současná akademicky vzdělaná ukrajinská veřejnost tohoto zločince zcela nezakrytě podporuje (Smetana 2016: 94). V kontrastu s výše zmiňovaným výzkumem příčin této podpory se zdá, že snaha vymezit se vůči „všemu ruskému“ za každou cenu je silnější, než odpor proti fašismu, jehož zločinné projevy již většina současných obyvatel Ukrajiny nezažila a snadno je tak považuje za zcela nepodstatné a zanedbatelné.

		Jednotlivé proměnné			Odpověď na otázku „Proč?“
		Opozice UA vůči SSSR/RF	Touha po EU/NATO	Osobní zájmy oligarchů	
Jednotlivé případy	Hladomory	ANO	NE	NE	Ukrajina se chce vymezit vůči Ruské federaci
	Touha ponechat si Krym	ANO	NE	ANO	
	Touha po nezávislosti na SSSR/RF	ANO	ANO	ANO	
	Odmítnutí asociační smlouvy s EU	ANO	NE	NE	

Tab. 1, Aplikace metody J. S. Milla na zjištění příčiny podpory extremismu na Ukrajině

Výše uvedený výzkumný postup je pochopitelně pouze jedním z více možných metodologických postupů, jenž autor vybral na základě některých známých informací jako nejvíce relevantní pro možné zodpovězení uvedené výzkumné otázky. Pochopitelně se tak může rozcházet s výsledky jiných možných postupů. Těmi je však možné tvrzení autora potvrdit nebo naopak vyvrátit a rozšířit tak akademickou diskuzi o další relevantní názory, teze nebo skutečnosti, které zde nejsou uvedeny.

Na základě jednotlivých pozorovaných případů v kombinaci s výsledky aplikace metody J. S. Milla lze do značné míry vysvětlit, jak spolu popsané jevy souvisí. Jednotlivé případy projevů pravicového extremismu na Ukrajině korespondují s celkovou protiruskou orientací společnosti (nebo alespoň její významné části), která spíše podporuje protiruské nálady za cenu opomíjení zločinů nacistického Německa i Banderovců. Při tom však podle tvrzení některých odborníků vyřešení krize a mírová budoucnost Ukrajiny spočívá pouze v jediné možnosti, kterou je spolupráce mezi Rusy a Ukrajinci, která by měla být postavena právě na základě společné historie, kultury a tradic, včetně užívání téměř stejné abecedy a velice podobného jazyka (Polreich 2016).

Závěrečná analýza zjištěných poznatků

Předložený text prezentuje dílčí výstup autorova rozsáhlejšího výzkumu o problematice informační války na Ukrajině a jejím dopadu na tamní civilní obyvatelstvo. Uvedený článek se rozhodně nechce stavět negativně k přijetí Ukrajiny do západních struktur v obecné rovině, neboť to je problematika spíše geopolitická a do tohoto textu tématicky nepatří. Naopak se snaží článek prezentovat výzkumné závěry autora, který vychází ze současné fáze jeho již zrealizovaného výzkumu (zejména výzkumu přímo v terénu). Uvedeným názorem je obava ze šíření pravicového extremismu z Ukrajiny do Evropy, neboť na současné Ukrajině není politická ani společenská vůle se mu nějak výrazně postavit, ba spíše naopak. Tato hrozba pak může podstatným způsobem ovlivnit bezpečnostní prostředí zemí, jež jsou cílem ukrajinských imigrantů. Článek tak navrhuje v první fázi diskuzi o možném přiblížení Ukrajiny západním strukturám, na jejímž základě by bylo po Ukrajině vyžadováno vyřešení problému s projevy pravicového extremismu (minimálně na oficiální úrovni, kde je přijímán), neboť „pozvat Ukrajinu na Západ“, aniž by tento problém byl vyřešen, může představovat velké nebezpečí pro samotný Západ, kterému by se jeho otevřenost vůči Ukrajině s absencí kritického pohledu mohla vymstít.

Ukrajina by naopak sama mohla chápat tuto případnou podmínku Západu pro její pozvání do západoevropských struktur jako vlastní výzvu a právě případným procesem „deextremisace“ země by mohla Západu dokázat, že mezi vyspělé a demokratické státy jednoznačně patří (tento článek vzhledem

ke zkoumané problematice zanedbává takové věci, jako je problematika korupce, hospodářské vyspělosti a další problematické otázky dnešní Ukrajiny).

Odpovědí na hlavní výzkumnou otázku je tedy ukrajinská snaha vymezit se vůči „všemu ruskému“ i za cenu pomnutí zločinů S. Bandery. Ukrajinská politická reprezentace se dnes otevřeně hlásí právě k Banderovu odkazu a další na první pohled méně viditelné projevy sympatií k fašismu při nejmenším toleruje. Za takového stavu není třeba tzv. ruské propagandy k poukázání na tyto skutečnosti. Jak v tomto článku bylo prezentováno výše, extremistické projevy na Ukrajině nemusejí nutně znamenat přímé ohrožení evropské bezpečnosti, neboť evropské země si nyní dokáží imigraci z Ukrajiny řídit a regulovat samy. Masového přílivu extremistů páchajících fyzické násilí pod černočerveným praporem se tak patrně není třeba obávat, nicméně nevyřešeným problémem zůstává příliv imigrantů, kteří stále podporují S. Banderu a považují ho mylně za hrdinu, aniž by se sami považovali za extremisty. V každém případě však Ukrajina sebe samu prezentuje tímto způsobem, aniž by to vzbudilo na Západě výrazné obavy, což by však mohlo představovat do budoucna nebezpečí pro samotnou Evropu, neboť nejde zde jen o evropskou bezpečnost ve fyzickém slova smyslu, ale rovněž o ochranu hodnot, na kterých je Evropa a její organizace postavena. S absencí alespoň minimální evropské snahy Ukrajinu z tohoto pohledu „umravnit“ by tak mohla být Evropa ohrožena do budoucna nejen fyzicky, ale právě a především ideově, kdy by nejvíce mohly utrpět základní evropské principy a hodnoty, které Evropa po desetiletí budovala na základě vlastních krvavých zkušeností s fašismem.

Závěrečný citát má být varováním, před dlouhodobou tolerancí extremismu, neboť jeho dlouhodobá tolerance může zapříčinit jeho postupné přijetí společností, včetně té západní. Právě toto potenciální přijetí pravicového extremismu a jeho projevů jako běžného jevu představuje v blízké budoucnosti a zejména ve spojení s Ukrajinou velice nebezpečný jev a do určité míry precedent, který by se (nejen díky migraci) mohl šířit do dalších zemí Evropy, což by mělo být po pouhých 72 letech od konce druhé světové války něco zcela nepřipustného.

„Dlouhý styk se zlem stejně jako s dobrem vede k tomu, že v něm člověk nalezne zalíbení.“

(L. A. Seneca)

Literatura

AZcitaty. 2017. *R. F. Kennedy*. (<http://azcitaty.cz/robert-francis-kennedy/3802/>).

Cabada, Ladislav et al. 2008. *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Nakladatelství Oeconomica.

Citaynet. 2017. *L. A. Seneca*. (<http://citaynet.net/autori/seneca/>).

Eichler, Jan. 2013. *Od Sarajeva po Hirošimu; Válka a mír v první polovině 20. století*. Praha: Karolinum.

Google Maps. 2017. *Stepana Bandery Avenue*. Mountain View: Google (<https://www.google.cz/maps/place/Stepana+Bandery+Avenue,+Kyiv,+Ukrajina/@50.4896427,30.4976574,17z/data=!4m5!3m4!1s0x40d4cdfc18eb058b:0x82c6222b99a5f91c!8m2!3d50.4888441!4d30.5003074>).

Malici, Akan et al. 2013. *Political science research in practice*. New York: Routledge.

Mertová, Petra. 2014. *Příprava a realizace terénního výzkumu*. Brno: Masarykova univerzita.

Ort, Alexandr. 2004. *Evropa 20. století*. Plzeň: Aleš Čeněk.

Polreich, Miroslav. 2016. *Osobní rozhovor autora s bývalým diplomatem*, Praha.

Pražský hrad. 2014. *Projev prezidenta republiky na konferenci „Česko očima Evropy, Evropa očima Česka“*. Praha: Pražský hrad (<https://www.hrad.cz/cs/prezident-cr/soucasny-prezident-cr/vybrane-projevy-a-rozhovory/projev-prezidenta-republiky-na-konferenci-cesko-ocima-evropy-evropa-ocima-ceska-11424>).

- Smetana, Jan. 2016. „Humanitární aspekty propagandy v současných konfliktech.“ In: *Ochrana obyvatelstva v případě krizových situací a mimořádných událostí nevojenského charakteru IV*. Ed. Jiří, Halaška, Rebeka Ralbovská. Praha: FBMI ČVUT v Praze, 87-98.
- Smetana, Jan. 2017. Německé fašistické uniformy v kyjevském stánku se suvenýry. Kyjev.
- Svoboda, Karel. 2013. Konference: *Ukrajina mezi Evropskou unií a Ruskem*. Praha: Europeum.
- Syruček, Milan. 2015. *Rusko-ukrajinské vztahy: Mýty a skutečnost*. Praha: Grada Publishing, a. s.
- Veselý, Zdeněk. 2007. *Dějiny mezinárodních vztahů*. Plzeň: Aleš Čeněk.
- Unian.Info. 2016. *Kyiv's Moskovskiy Avenue renamed after Stepan Bandera*. Kyjev: Unian (<https://www.unian.info/kyiv/1405475-kyivs-moskovskiy-avenue-renamed-after-stepan-bandera.html>).
- Unian.Info. 2017. *Memory of Ukraine's Stepan Bandera honored in Kyiv torchling procession, „Viche“ at Maidan*. Kyjev: Unian (<http://uatoday.tv/news/moscow-avenue-in-kyiv-renamed-after-controversial-stepan-bandera-689625.html>).
- Snyder, Timothy. 2013. *Krvavé země*. Praha: Nakladatelství Paseka a Prostor.

Děťští vojáci v propagandě Islámského státu – proměny v čase

Patricie Sušovská

Abstrakt

Příspěvek se zaměřuje na proměny využívání dětských vojáků v propagandě Islámského státu, a to na základě srovnání dvou samostatně analyzovaných časových intervalů: 29. 6. 2014–31. 10. 2016 a 1. 11. 2015–31. 3. 2017. První období bylo analyzováno pomocí diskursivní analýzy již v rámci autorčiny bakalářské práce „Děťští vojáci v propagandě Islámského státu“, analýza druhého období a následná srovnání jsou prezentována v příspěvku. Cílem bylo zjistit, jakým způsobem jsou děťští vojáci využíváni, jaká je jejich funkce a jaké jsou jim přisuzovány role. Tyto poznatky pak vedly k představení možných motivací Islámského státu k využívání dětských vojáků v propagandě. K dosažení stanovených cílů byla zvolena metoda Jamese Paula Geeho. Analýza se zaměřila na video záznamy a textové dokumenty, jež skupina uveřejnila na internetu.

Abstract

The study is focusing on ways in which ISIS uses child soldiers in its own propaganda and moreover how are these ways changing through the time. To observe changes, the author compares two data sets as follow: 29. 6. 2014 - 31. 10. 2016 a 1. 11. 2015 - 31. 3. 2017. The first period was already analyzed in author's previous research and published in thesis „Child soldiers in Islamic states propaganda“. The study is not only analyzing the second period but also comparing both of them. The aim of the whole research is to find how exactly is Islamic State using child soldiers in propaganda, what is their role and function in propaganda. From the methodological point of view, the author used discursive analysis, more specifically the method designed by James Paul Gee.

Prohlášení

Součástí příspěvku jsou výňatky z bakalářské práce „Děťští vojáci v propagandě Islámského státu“, již autorka sepsala pod vedením Miroslava Mareše na Fakultě sociálních studií a úspěšně obhájila v lednu 2016.

Úvod

Budou to tři roky, co mediální prostor a následně i pozornost veřejnosti, zaujala skupina nazývající samu sebe „Islámským státem“. Organizace, jež se po ideologických rozporech¹⁷ odštěpila od mateřské teroristické skupiny al-Káida, se tehdy rozhodla změnit dosavadní strategii a dosáhnout saláfistických cílů podobně smýšlejících organizací v razantně kratší době. V červnu 2014 vystupuje v Mosulu Abú Bakr al-Bagdádí, aby vyhlásil vznik novodobého chalífátů (Stern a Berger 2015: 43-46). Islámský stát si pozornost, po které toužil, vydobyl především propagandistickými videi, v nichž mimo jiné docházelo k popravám amerických novinářů či humanitárních pracovníků (Reuters 2014a) (Reuters 2014b).

Účelem propagandy je nejen zaujmout a povzbudit domácí publikum a přívržence, ale také demonstrovat sílu a zastrašit nepřátele, což je jedna z věcí, na kterou se IS ve své tvorbě soustředí. Snahou šokovat se pokouší udržet pozornost mezinárodního publika a posilovat tak vlastní pocit relevance ve světovém dění (Anderson 2016). Jedním z témat, která rezonovala západními médii, bylo využívání dětských vojáků a především jejich prezentace v propagandistických materiálech. IS vytvořil

¹⁷ Islámský stát se rozhodl k dosažení saláfistického cíle zvolit jinou strategii než al-Káida, jejíž byl doposud součástí. Ta hlásá potřebu se nejdříve vypořádat s vnějšími nepřáteli a až poté založit „islámský stát“. Skupina kolem Abú Bakr al-Bagdádího se nejprve založila onen „islámský stát“ a až jeho jménem bojovala s nepřáteli.

video, v němž figuruje malý chlapec coby popravčí, dalšími videi věnujícími se například tréninku dětí, Islámský stát veřejně potvrzuje, že má v úmyslu využívat nezletilé osoby coby vojáky. Ne že by tento fenomén představoval v islámském světě novinku, poměrně klasickým případem je například využívání dětí coby prostředku jak vyčistit minová pole během iránsko-irácké války (Singer 2006: 21). Výjimečným se zde zdá být přístup Islámského státu tím, že se nejen nesnaží tento fakt utajit (jak jsme mohli vidět například během konfliktů na africkém kontinentě), ale naopak se danou skutečností v podstatě vychloubá¹⁸ (Montgomery 2014).

V bakalářské práci se autorka rozhodla tento fenomén a postoj IS podrobněji prozkoumat a kladla si proto primární výzkumnou otázku **„Jakým způsobem využívá Islámský stát dětské vojáky ve své propagandě?“**

Jejímu komplexnímu zodpovězení pak dopomohly následující doplňkové otázky: *„Jak Islámský stát zobrazuje děti v propagandistických materiálech?“*

První podotázka měla za úkol zodpovědět široce položenou otázku a přinést základní přehled o tom, v jakých pozicích můžeme děti v rámci propagandy vidět. Došlo také k primárnímu tematickému roztřídění videí.

„Jaké role jim Islámský stát přisuzuje?“

Druhá podotázka se soustředila již na jednotlivé role, které propaganda dětem přisuzuje. To pomohlo vytvoření jednotlivých kategorií, a také potvrzení typologie videí, která byla načrtnuta v odpovědi na první podotázku.

„Jaké funkce tyto role v propagandě nesou?“

Poté, co došlo k definování rolí, bylo podstatné zjistit, jakou funkci tedy jednotlivé role a vyobrazení dětí mají. V kontextu videí pak docházelo k rozklíčování samotné podstaty sdělení.

Zodpovězení těchto tří otázek pak přineslo dostatek materiálů a poznatků, na jejichž základě byla autorka schopna zodpovědět primární výzkumnou otázku a soustředit se na to, jakým způsobem se artikulací vybraných kategorií snaží IS ovlivnit jednotlivé segmenty publika.

Cílem tak bylo zjistit, jak IS dětské vojáky ve vlastních videích prezentuje. Vzešlá zjištění budou tvořit základ pro srovnání, k němuž autorka směřuje v tomto příspěvku. Jeho cílem tak bude snaha reflektovat vývoj tohoto segmentu propagandy v čase. Tedy četnost tématu, způsob vyobrazování i hlavní myšlenku zprávy. Mimoto se autorka pokusí popsat dlouhodobé postavení tématu v celkovém pojetí propagandy IS a v neposlední řadě pak propojit zjištěné údaje s výzkumy, které se věnují proměnám propagandy vztaheným k vývoji samotné entity. Aby mohly být tyto cíle naplněny, je nezbytné v první části textu čtenáře seznámit s výsledky původního výzkumu, který analyzoval materiály z období od 29. června 2014 do 31. října 2016. Jeho výsledky pak budou v druhé části dány do kontrastu s druhým výzkumným obdobím, které je vymezeno 1. listopadem 2015 až 31. březnem 2017.

1. Metodologická část

2. Analýza prvního zkoumaného období

Vzhledem k faktu, že ne ke všem sebraným videím se podařilo obstarat překlad, bylo během výzkumu přikročeno k druhému kroku, a to vizuální obsahové analýze. Na základě kategorií vzešlých z diskurzivní analýzy byla vytvořena kódovací kniha, dle které byla analyzována zbývající videa.

Dle tohoto klíče bylo během prvního výzkumu analyzováno celkem 11 videí pomocí DA a celkem 15 videí pomocně kvantitativní analýzy.

¹⁸ Zajímavou studii předkládají Bloom, Horgan a Winter. V článku „Depictions of children and youth in teh Islamic State´s martyrdom propagand“a se zaměřují na to, jakým způsobem IS vyobrazuje a oslavuje dětské sebevražedné atentátníky (2016). Jímí sesbíraný materiál je uceleným důkazem o tom, že IS dětské vojáky mimo jiné aktivně využívá na bojišti (33 % dětí bylo zabito během operací), veškeré oběti jsou pak propagandou oslavovány. Z dalších zjištění lze také vyzdvihnout fakt, že se počet prezentovaných dětí, participujících na daných aktivitách, během roku 2015 zvýšil z šesti na 11 (tamtéž).

2.1. Diskurzivní analýza

Na následujících řádcích dojde k souhrnu výsledků diskurzivní analýzy, jež proběhla v rámci bakalářské práce. Z důvodu rozsahového omezení bude tato část výrazně zkrácena, veškerá zjištění i s širším kontextem jsou pak k nalezení ve zmíněné práci.

V realitě *zvýznamňování* byl nejvýrazněji formulován motiv **hrozby** směřované proti islámu – proti náboženství i jednotlivým věřícím. V reakci na to byly zvýznamňovány možnosti jak na hrozbu odpovědět. Často proto byla zvýznamňována **budoucnost** dětí, jejich **výchova** a **poslání**. V realitě *aktivit* byl pak, v logické návaznosti, často identifikován motiv **boje** a aktivity spojené s **výzvami muslimů k povstání**. Formované identity se vázaly především na samotné děti, nejvýraznějšími byly identity **válečníka**, **lvíčete chalífátu** a **popravčího**. Především identita popravčího byla vytvářena jak verbálně, tak vizuálně. V realitě *vztahu* byly pozorovány dvě základní kategorie: negativní a pozitivní. Negativní pojímala veškeré vztahy k nepřátelům – ke státním uskupením, aliancím i veřejnému publiku. Pozitivní pak vztah Islámského státu k dětem. Výrazně byl pak vystavěn vztah žák–učitel, a to nejen ve výukových videích, ale také v těch, jež zaznamenávala popravky. Zde dospělý jedinec působil jako jakýsi průvodce dítěte celou situací. Výsledek zbývajících realit lze shrnout pod atributy **dobrého muslima**, který vyslyšel volání Alláha a činí, co si jeho bůh přeje. Spadají sem tedy zmínky o **džihádu**, **poslušnosti**, ale také vlastnosti, které IS pokládá za podstatné a které jsou tak ve videích často vyzdvihovány – **odvaha**, **nebojácnost** a ochota bez výčitek či lítosti zemřít pro své náboženství.

2.2. Kvantitativní obsahová analýza

Vzhledem k jazykovému omezení a nedostatku oficiálních překladů nebylo možné u všech videí využít diskurzivní analýzu, autorka se proto rozhodla přikročit také k vizuální obsahové analýze. Tento krok znamenal snahu zamezit možnému zkreslení, které by vyškrtnutím daného počtu videí z analýzy mohlo vzniknout. Na základě DA byly proto vytvořeny vizuálně identifikovatelné kategorie, s jejichž pomocí byla zakódována i zbývajcí část videí.

Prvně byly vytvořeny kategorie kódující obecné téma videa: výukové, výcvikové a násilné. Cílem tohoto kroku bylo zjistit faktický poměr typů videí, která IS produkuje. Z tabulky č. 1 lze vyčíst, že nejčastěji šlo o videa výcviková, motivy výuky a násilí pak byly prezentovány ve stejném poměru.

Tabulka č. 1 Typ videa

Typ videa			
Číslo videa	Výcvik	Výuka	Násilí
Vzorek 1	7	4	2
Vzorek 2	1	1	3
Celkem	8	5	5

(zdroj: autorka)

Poté byly vytvořeny kategorie reflektující postavení a úlohu dětí ve videích (Tabula č. 2). Analýza prokázala, že nejčastěji byly děti zobrazovány coby jedinci podstupující fyzický trénink či praktikující bojová umění. Navazuje kategorie bojovník, která zastupuje veškerá zobrazení dětí operujících se zbraněmi. Obě první kategorie korespondují s výcvikovým typem videa. Kategorie student je propojena s výukovými videi, popravčí²² je propojen s násilnými videi.

²² Kategorie popravčí byla rozdělena na dvě podkategorie ve snaze poukázat na odlišnost přístupu jednotlivých dětí k daným situacím.

Tabulka č. 2 Identity vystupujících dětí

Zobrazení dítěte							
	Bojovník	Cvičenec	Student	Popravčí – hrdý	Popravčí – neutrální	Mluvčí	Kazatel
Vzorek 1	5	5	3	2	0	4	1
Vzorek 2	0	1	1	1	2	0	0
Celkem	5	6	4	3	2	4	1

(zdroj: autorka)

3. Analýza druhého zkoumaného období

3.1. Sběr dat

Přestože chtěla autorka zachovat původní koncept, pro chybějící aktualizaci seznamu na platformě Intel bylo potřeba od toho záměru upustit. Sběr dat proto probíhal na platformách MEMRI a Clarion project. Samotný postup zůstal stejný – v databázi byly za pomoci klíčových slov vyhledány veškeré příspěvky s tematikou dětských vojáků.

Během sběru dat bylo identifikováno celkem 14 videí, dvě byla následně vyřazena pro nenaplnění definičních kritérií, která byla stanovena na úplném počátku výzkumu. Z celkového množství 12 videí pak sedm prošlo podrobnou analýzou. U zbývajících pěti videí bohužel nebylo možno dohledat samotná videa²³, neboť jsou pro svůj propagandistický obsah a explicitní zobrazování extrémního násilí dostupná jen vybraným institucím. Bohužel se autorce tentokrát nepodařilo se s institutem na jejich poskytnutí dohodnout. Nicméně MEMRI poskytuje v souhrnu videí zběžný popis, na jehož základě tak byla autorka schopna alespoň posoudit, do které ze tří základních kategorií bude video spadat.

Na následujících řádcích proběhne představení výsledků diskurzivní analýzy, které bude vystavěno především na kontrastních zjištěních. Poté se autorka zaměří na kvantitativní shrnutí zjištěných výsledků. Celá sekce pak bude uzavřena odpovědí na otázku, zda ve dvou sledovaných obdobích došlo ke změně propagandy, která účelně využívá dětské vojáky.

3.2. Diskurzivní analýza

Po dokončení diskurzivní analýzy došla autorka k závěru, že s výjimkou typologického rozložení videí, nedošlo v propagandě Islámského státu k zásadním tematickým změnám. V druhém sledovaném období se například minimálně setkáváme s kategorií výchovných videí, která se věnují prezentaci náboženské výchovy. Mimo to byla témata, která byla dříve identifikována v jednotlivých zkoumaných realitách, víceméně zachována. Jedním z opakujících se motivů je pak **odhodlání**. I v druhém vzorku se objevují promluvy vypovídající o setrvačnosti a přesvědčení, které bojovníky Islámského státu naplňuje.

„Jsou v prvních liniích, a dokud nebudou zabiti, neotočí se (ke svému osudu) zády“ (dítě; 6).

„I když budeme zabiti, tato lvičata ponosou vlajku džihádu dále a dokončí tuto cestu“ (mluvčí; 6).

Již v prvním výzkumném vzorku se v rámci *zvýznamňování* objevoval motiv **brutality**, v nově zkoumané etapě je však především z vizuálního hlediska přenesena na zcela novou úroveň. To, že jsou děti ve videích využívány jako popravčí, je v rámci druhého vzorku zdůrazněno nejen celkovým kvantitativním nárůstem této tematiky, ale také způsobem, jakým jsou tyto činy zobrazovány a delegovány příjemci zprávy. V prvním vzorku, který zahrnoval celkem pět videí, spadajících do kategorie *násilné* (tedy

²³ Šlo především o videa z platformy MEMRI. V případě serveru Clarion project nedocházelo k žádným obsahovým restrikcím.

zobrazující vraždu), byl zaznamenán jen jeden případ dekapitace. A i v tomto případě byl samotný čin prostříhán tak, že nebyl poskytnut celý záznam procesu. Druhá sada obsahuje již 6 násilných videí, v nichž dochází k dekapitaci dvakrát (video č. 4). Především v prvním případě je poprava velmi explicitní, video nabízí detailní záběr celého procesu, sdělení je pak doprovázeno dlouhými záběry na tekoucí krev. Podobně působí detailní záběry na postřelené, umírající oběti. Je třeba podotknout, že samotná brutalita není v rámci konfliktu ani v kontextu dětských vojáků zcela novým fenoménem, nový je především způsob jejího zachycení a bezprostřední prezentace, skrze kterou se snaží udržet pozornost publika (The Economist 2017).

Zdůraznění brutality samotných dětí pak lze pozorovat i ve videu č. 1, kdy v některých záběrech děti svázané nepřátele před samotnou popravou pouze postřelí. Tyto momenty jsou zdůrazněny záběry na trpícího a křičícího zajatce.

V několika realitách se však objevila i témata nová. V realitách *zvýznamňování* a *sociální statky* šlo především o **samostatnost**. Ta byla budována především vizuálně. Příkladem může být video č. 3, ve kterém zcela absentují dospělí jedinci²⁴ – chlapci si tak zajatce sami přivezou autem a vyvedou je na popraviště. Podobně je samostatnost budovaná ve videu č. 7, které vypráví o dalším chlapci, který se rozhodl stát se mučedníkem, i zde se objevuje motiv řízení auta. Podobnými záběry jsou děti přirovnávány k dospělým a jsou prezentovány jako plnohodnotní členové společnosti. Ve videu č. 1 pak vidíme, jak na sebe chlapec bere roli rodiče a vychovává své mladší sestry. V tomtéž videu je motiv samostatnosti a vypěstlosti budován záznamem výcviku, který připomíná zásah komanda. Chlapci v něm opět operují zcela samostatně bez pokynů dospělé osoby.

Realita *identit* přisuzuje lvícatům stále stejné role, vidíme tedy budování obrazu **neohroženého bojovníka** či **popravčího**. Nově vybudovanou identitu přináší video č. 1, které se mnohem explicitněji soustředí na samotného nepřítele. Video v podstatě představuje 30minutový film o přípravě dětských vojáků a jejich odhodlání, přičemž poslední sekvence je věnována reálné ukázce toho, co se chlapci naučili. Napodobující zásahové komando jsou posláni do opuštěného rozbořeného domu, v němž členové IS předem umístili svázané zajatce. Chlapci procházejí jednotlivé místnosti, zajatce nahánějí a postupně střílí. Vizuálním zpracováním pak video připomíná video hry, například Counter strike 1.6. – celá sekvence je poskládána ze záběrů z různých pohledů, nechybí ani POV pohledy, kdy je v záběru vidět jen zbraň útočníka, věrně jsou tak kopírovány záběry, které zná mnoho mladých lidí právě z počítačových her. Toto zpracování tak umožňuje postavit nepřítele do zcela nové pozice **lovné zvěře**. Zajatci jsou pak skrze tento narativ zobrazováni jako **slaboši a zbabělci**, ve videu se nachází mnoho momentů, na kterých zajatci utíkají, křičí či pláčou.

Druhou, zcela novou identitu, pak nalezneme v kategorii násilných videí. Zcela poprvé²⁵ se v rámci propagandistických videí Islámského státu, věnovaných dětským vojákům, setkáváme se **sebevražedným mučedníkem**. Tomu je věnováno celé video č. 7, obsahující jeho stručný medailonek a popisující jeho cestu k rozhodnutí stát se mučedníkem. Chlapec je nakonec pro misi vybrán, video končí jeho nasednutím do automobilové bomby a záběrem na explozi na horizontu.

Nové téma se objevilo i v realitě zkoumající *vztahy*. Zde se poprvé ve větší míře objevuje role a význam **rodičů**, která v prvním výzkumném vzorku prakticky chyběla. Hned ve dvou videích sledujeme podstatnou **roli otce**, který je synům inspirací a podporou v jejich rozhodnutí sloužit Islámskému státu na pozici vojáků.

Otázkou tak může být, proč se tento motiv v propagandě Islámského státu začal objevovat. Samotné vysvětlení bude nepochybně ležet na praktickém základě. Lze jej tak hledat například v odkazu na momentální realitu, ve které Islámský stát žije. Před dvěma lety se Islámskému státu dařilo dobývat nová území, která skýtala také možnosti rekrutování a tedy v neomezený zdroj dětí, které bylo možno indoktrinovat. Byla-li dobývána nová nepřátelská území, docházelo často k tomu, že děti byly hromadně zajímány a posílány do výcvikových táborů k převýchově (Benotman a Malik 2016: 33) (OHCHR 2015: 18). To se ve velké míře týkalo především šíitských a jezidských dětí (Grimley 2017). Lidsko-právní organizace pak dokumentují, že po několika měsíční indoktrinaci se tyto děti o svých rodinných příslušnících vyjadřovaly jako o odpadlících od víry.

²⁴ To je vidět především v kontrastu s předchozími videi, kde dospělí jedinci často účinkují – například jako učitelé či „duchovní průvodci“. V tomto vzorku jsou zobrazováni minimálně, často jsou vynechány detaily obličeje.

²⁵ Přestože víme, že Islámský stát děti coby sebevražedné atentátníky využíval již dříve (Varghese 2015) stejně tak se jejich fotografie objevovaly na propagandistických kanálech (Bloom, Horgan, Winter 2016).

Nicméně v kontextu momentální situace, kdy IS nedobývá v Iráku a Sýrii nová území, je dost možné, že příliv těchto dětí ustal, a je proto je nutné zajistit jiné způsoby, jak onu opěvovanou armádu „lvícat“ chalífátu zachovat. Na základě tohoto předpokladu tak autorka usuzuje, že se rozhodli tuto propagandu zaměřit více na domácí obecnost a emocionálně působit především na rodiče, kteří již Islámský stát podporují, a zvýšit tak motivaci rodinných příslušníků své děti poskytnout potřebám Islámského státu²⁶. Ve srovnání se zbytkem propagandy se totiž zmíněná videa v takové míře nevěnují tématům, která lze označit za výhrůžná či jinak zaměřená proti Západu. Ve videích lze pozorovat snahu o jakési lidštější zobrazení dětí, kterému bude věnována pozornost níže, kdy se bude autorka věnovat realitě *spojitostí*. Vztah dítě–otec je budován především mluveným slovem, a to jak ze strany dítěte, tak ze strany otce:

„Pokračuj synu. Dostaň se do ráje dřív než já“ (mluvčí; 7).

Vysledovat lze i vyložený apel na rodiče, který jim naznačuje, jak by měli správně postupovat:

„Každý rodič, který má starost o své dítě, by jej měl zachránit před pekelným ohněm“ (mluvčí; 7).

„Miluji tě synu, ale má láska k náboženství Alláha je ještě větší“ (mluvčí; 7).

V realitě sociálních statků také nedošlo k výraznější změně motivů, pozorujeme spíše jejich tematické prohloubení. Stále se opakujícím konstruktem je **chladnokrevnost** jednotlivých dětských vojáků, která je však ve videích z druhého zkoumaného období mnohem akcentovanější.

Za nově se vyskytující sociální statek lze označit **překonávání vlastního strachu**, neboť poprvé vidíme dítě, které svým způsobem váhá, než někoho zabije. Video je proloženo dalšími záběry nešťastného dítěte, nicméně tato mezi část bohužel zůstala nepřeložena a význam celkového sdělení tak nelze jednoznačně rozluštit. Dítě nakonec zajatce zabije a celá frekvence působí jako příběh, který se snaží zahrnout pochyby hlavního hrdiny, ale jeho čest a vnímání předurčení nakonec zvítězí, a on tak dostojí svému osudu bojovníka. Tento vzorec lze v podstatě přirovnat ke konstrukt, na kterém jsou postaveny pohádkové příběhy, kdy musí nezkušený hrdina překonat mnohé peripetie, aby se poté mohl poučit a projít onou proměnou z obyčejného chlapce v hrdinu.

S tímto tématem částečně souvisí záběry z videa č. 4, konkrétně scéna zabírající první ze dvou vykonaných poprav. V záběru vidíme dva chlapce, přičemž jeden z nich je v pozici mluvčího a tlumočí jednu z klasických výhrůžných zpráv západu. Budeme-li věnovat pozornost mladšímu chlapci vedle něj, lze si povšimnout, že vypadá lehce zmateně. Když dojde na popravu, starší z chlapců si drží neutrální výraz, který jsme mohli do teď sledovat u většiny popravčích, zajímavé však je, že u mladšího chlapce zaznamenáváme výraz vyděšení až znechucení – tuto reakci dříve Islámský stát do propagandy neumístoval²⁷. Otázkou tak je, zda už nepovažuje za tak podstatné budovat neochvějnou agresivní image generace budoucích bojovníků a na podobných detailech už jim nesejde. Mezi další možná vysvětlení lze zařadit i prostý fakt, že si toho propagandisté prostě nevšimli, či hypotetickou situaci zahrnující nedostatek zajatců i dětí, které by daný úkol neochvějně splnily, a tvůrci propagandy tak musí vyjít s tím málem, které mají k dispozici.

První nastíněné možnosti by nahrával fakt, že v jiných videích byl u vybraných realit zaznamenán trend cílící na rodiče islámských dětí, který se snaží motivovat je k tomu, aby své děti poskytli armádě chalífátu.

V poněkud specifické realitě *spojitostí*, můžeme zmínit například ve videu č. 7, kde nechávají chlapce, jemuž je medailonek věnován, mazlit se s bílým králíkem. Toho lze označit za artefakt vytvářející most mezi obrazem neohroženého válečníka, který je propagandou primárně vytvářen, a realitou běžného chlapce v tomto věku. Můžeme tak v tomto kroku pozorovat snahu naznačit divákovi (video je s největší pravděpodobností směřováno na domácí publikum), že hrdinové podobných příspěvků jsou normální děti. Podíváme-li se na bílého králíka jako na symbol určité nevinnosti, celý klip v nás může vyvolat pocit, dětské nevinnosti. Jedná se tak o další snahu IS přesvědčit vlastní přívržence, že i jejich „obyčejné dítě“ se může dát na tu „správnou“ cestu?

²⁶ Podpora ze strany věřících je další podstatnou součástí rekrutování, propaganda se proto zaměřuje také na rodiče, a snaží se i je přesvědčit, že osud chalífátu leží v rukou budoucí generace (Benotman a Malik 2016: 33). V jednom z vydání magazínu Dabiq můžeme například najít článek věnovaný matkám, které jsou v něm přesvědčovány, že podpořit dítě na jeho cestě stát se mučedníkem je z náboženského hlediska jedna z jejich povinností a zároveň nejlepší věc, jakou mohou pro budoucnost svého dítěte udělat (Denby 2015). Internetem koluje také samostatná příručka s touto tematikou (Joshi 2014).

²⁷ Naopak, často byl u chlapců zaznamenán radostný a vítězný výraz ve tváři (Sušovská 2016). Děti jsou také častými přihlížejícími u veřejných poprav, během výuky je jim připomínáno, že samotný akt popravy je prezentován jako privilegium a čest (Benotman a Malik 2016: 42).

3.3. Kvantitativní zhodnocení

Celá druhá sada byla poté analyzována podle stejného kvantitativního klíče jako v případě bakalářské práce. K rozdílu došlo v případě videí, ke kterým se autorce nepodařilo získat přístup. Tyto videa tak byla zařazena jen do první tabulky zkoumající typ videí, neboť ten se dalo odhadnout z popisku videa. Celkový počet videí se za obě, přibližně stejně dlouhá, období moc nezměnil, v druhém sledovaném období byl zaznamenán jen mírný pokles z 15 na 12 videí. Zásadně se však změnila tematická náplň jednotlivých příspěvků. Nejpočetnější kategorií se stávají videa videí obsahující explicitní násilí, razantně naopak ubyla videa věnující se výcviku či výuce.

Za tímto vývojem můžeme nalézt dvě odlišné příčiny. První koreluje se zjištěními studie Miliona, jež byla zpracována v rámci Combating Terrorism Center na West Pointu. Ten se v rámci studie zaměřuje na kvantitativní i obsahový vývoj propagandy IS do října 2016, a mezi jeho hlavní zjištění patří nejen to, že množství propagandy klesá, ale také že dochází k obsahovému posunu. Ten vidíme především u omezení témat věnujících se náboženství či státní správě. Pokles byl dlouho dobu sledován i u vojenské tematiky, nicméně ta zaznamenala zlom a následný nárůst v červnu 2016 (Milton 2016). Přestože z podstaty věci budou tato videa spadat do kategorie „vojenská“ sama o sobě, lze i v samotném složení analyzovaného vzorku identifikovat posun k militantnějším tématům.

Druhá předpokládaná příčina leží v samotném záměru propagandy IS, která dlouhodobě leží především na snaze šokovat. Publikovala-li organizace video, v němž účinkuje dítě coby popravčí, definitivně překonala hranici šoku, na kterou byl svět do té doby zvyklý. Nicméně chtěli-li udržet krok s touto vlastní laťkou, bylo jasné, že bude potřeba tento druh videí produkovat stále častěji. A proto výcviková videa, jež tvořila podstatnou část původního korpusu, již neupoutávají takovou pozornost.

Tabulka č. 3 Typ videa – srovnání v čase

Typ videa				
Číslo videa	Výcvik	Výuka	Násilí	Celkem
1. období	8	5	5	15
2. období	4	2	9	12

(zdroj: autorka)

Co se týče vyobrazování jednotlivých rolí, jejich výskyt je logicky ovlivněn poměrem výše zmíněných typů videí. Oproti bakalářské práci byla přidána pouze jedna nová kategorie, a to mučedník.

Tabulka č. 4 Identity vystupujících dětí – srovnání v čase

Zobrazení dítěte									
	Bojovník	Cvičenec	Student	Popravčí – hrdý	Popravčí – neutrální	Mluvčí	Kazatel	Mučedník	Celkem
1. období	5	6	4	3	2	4	1	0	15
2. období	2	1	2	5	3	5	1	1	7

(zdroj: autorka)

4. Shrnutí

Cílem toho příspěvku byla snaha definovat vývoj propagandy Islámského státu, konkrétněji segmentu věnujícímu se dětským vojákům. K popsaní tohoto vývoje bylo využito srovnání dvou časových úseků, kdy první z nich mapoval období 29. červen 2014–31. říjen 2016, a již byl zpracován v rámci autorčiny bakalářské práce. V návaznosti na to začíná druhý zkoumaný úsek 1. listopadem 2016 a končí 31. březem 2017, analyzovány tedy byla dvě v podstatě stejně dlouhá období. V prvním zkoumaném období bylo do vzorku zařazeno 15 videí, v druhém 12, a přestože lze sledovat úbytek, nelze jej označit za nijak razantní. V porovnání s celkovým úbytkem množství propagandy, na které Milton upozorňuje, tak v tomto segmentu nedochází k očekávanému propadu. Podíváme-li se na data vydání jednotlivých videí, můžeme také poznamenat, že materiály jsou vydávány na poměrně kontinuální bázi²⁸. Nelze však určit, zda jde o materiály, které má IS k dispozici dlouhodobě, či jsou vyráběna aktuálně.

Obecné závěry se neliší od zjištění, která byla prezentována v rámci bakalářské práce, tedy že se videa dají rozdělit do tří základních tematických kategorií na videa výcviková, výuková a násilná.

Závěry diskurzivní analýzy lze shrnout do následujících faktů. Realitami, kterým se IS v propagačních materiálech nejvíce věnuje, a které jsou také nejasněji konstruovány, jsou reality identity a akce. Z analýzy dále vyplývá, že stěžejními sděleními, která se IS snaží podsunout obecnstvu je charakteristika dětí, jakožto nejen budoucích, neohrožených bojovníků, ale také jako aktérů, kteří jsou již nyní schopni dostát svým závazkům, co by členům chalífátu. Během prvního studovaného období nebyla upozadována ani úloha náboženské výchovy, neboť má vychovat správné a zodpovědné muslimy, schopné vést chalífát. V druhém sledovaném období tento apel téměř vymizel, a prostor byl dán především videím propagujícím násilí a odvahu dětí.

Obě analýzy potvrdily, že IS používá dětské vojáky ve třech odlišných typech videí – výcvikovém, výukovém a násilném. Co se týče tematického rozložení, lze mezi dvěma sledovanými obdobími nalézt určité změny, a to především v nárůstu násilných videí. V jejich rámci se pak Islámský stát více soustředí na zobrazení excesivního násilí, videa jsou protkána mnohem explicitnějšími a brutálnějšími záběry. V první setu dat byla nejčastěji přítomná videa výcviková, což bylo přikládáno tomu, že IS klade důraz na prezentaci své ideologické vize, která stojí především na vybudování chalífátu, který bude schopen dobýt zbytek světa.

Samotné role dětí se v obou sledovaných obdobích zásadně neliší a obecně odpovídají tomu, jakým způsobem jsou děti využívány i v realitě – nejčastěji tedy jako vojáci, popravčí či kazatelé (Benotman a Malik 2016: 45).

V bakalářské práci kladla autorka otázku, jakým způsobem se bude propaganda toho tématu vyvíjet a kam je IS schopen posunout hranice, aby i nadále splňoval jeden z primárních účelů, kterým je v jejich případě snaha šokovat. Posun lze sledovat hned na několika frontách. Kromě zmíněného nárůstu explicitního zobrazování násilí, které lze sledovat ve videích zaznamenávajících popravu, se posunulo i věkové rozložení využívaných dětí. Především u zmíněných poprav dochází k posunutí spodní věkové hranice využívaných dětí, a to v podstatě až na maximální možnou mez. Jde o případ videa č. 4, v němž vidíme přibližně tříleté dítě zastřelit omráčeného zajatce. Dále se zvýšil nejen počet videí spadající do kategorie násilná videa, ale také počet jednotlivých poprav, neboť videa se již nesoustředí na zaznamenání jedné popravu, ale často jsme svědky buďto hromadných poprav (video č. 5), či je v rámci jednoho videa prezentováno poprav vícero.

Autorka během analýzy v jednotlivých realitách identifikovala i několik nových tematických celků. V realitě identit šlo především o vyobrazení nepřítele coby slabocha a zbabělce. Také byla zaznamenána zcela nová identita připsána samotným vojákům, a to sebevražedný mučedník. V realitě vztahů byl pak nově prezentován vztah otec–dítě, který taktéž v původní sadě zkoumaných videí zcela chyběl.

²⁸ Sekvence vydávání: 2015: prosinec 1x; 2016 únor 3x, duben 1x, srpen 1x, září 1x, listopad 1x, prosinec 1x; 2017 leden 1x, únor 1x, březen 1x.

Zdroje

- Anderson, Kara. 2016. „Cubs of the Caliphate“. *International Institute for Counter-Terrorism*. Dostupné z (<https://www.ict.org.il/UserFiles/ICT-Cubs-of-the-Caliphate-Anderson.pdf>)
- Beneš, Vít. 2008. „Diskurzivní analýza“. In: *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Ed. Petr Drulák. Praha: Portál
- Benotman, Noman a Malik, Nikita. 2016. The Children of Islamic State. Quilliam. Dostupné z (<https://f.hypotheses.org/wp-content/blogs.dir/2725/files/2016/04/the-children-of-islamic-state.pdf>)
- Bloom, Mia a Horgan, John a Winer, Charlie. 2016. Depictions of children and youth in teh Islamic State ´s martyrdom propagand, 2015-2016. Combating Terrorism Center. Dostupné z : (<https://www.ctc.usma.edu/posts/depictions-of-children-and-youth-in-the-islamic-states-martyrdom-propaganda-2015-2016>)
- Denby, David. 2015. The Perfect Children of ISIS: Lessons from Dabiq. *The New Yorker*. Dostupné z (<http://www.newyorker.com/culture/cultural-comment/the-perfect-children-of-isis-lessons-from-dabiq>)
- Drulák, Petr. 2008. *Jak zkoumat politiku: kvalitativní metodologie v politologii a mezinárodních vztazích*. Praha: Portál
- Gee, James Paul. 2014. *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and method*. New York: Routledge
- Grimley, Naomi. 2017. *The boys made to fight for IS*. BBC. Dostupné z (http://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/yazidi_boy_soldiers)
- Hájek, Martin. 2014. *Čtenář a stroj: Vybrané metody sociálněvědní analýzy textů*. Praha: Sociologické nakladatelství
- Joshi, Priya. 2014. *Isis: Jihadi mother ´s guide book rteaches women how to raise future terrorists*. *International Business Times*. Dostupné z (<http://www.ibtimes.co.uk/isis-jihadi-mothers-guide-book-teaches-women-how-raise-future-terrorists-1481486>)
- Milton, Daniel. 2016. *Communication Breakdown: Unraveling the islamic state ´s media efforts*. Combating terrorism center. West Point.
- Montgomery, Katarina. 2014. ISIS Sets a „New Paradigm“ for Child Soldiers: Ideology, Combat and Forced Marraige. *Syria Deeply*. Dostupné z (<https://www.newsdeeply.com/syria/articles/2014/11/27/isis-sets-a-new-paradigm-for-child-soldiers-ideology-combat-and-forced-marriage>)
- Office of the United Nations Hight Commissioner for HUman Rights. 2015. *Report on the Protection of Civilians in the Armed Conflict in Iraq: 11 December 2014 – 30 April 2015*. Dostupné z (http://www.ohchr.org/Documents/Countries/IQ/UNAMI_ohchr_4th_POReport-11Dec2014-30April2015.pdf)
- Reuters. 2014a. Islamic State says beheads U.S. journalist, holds another. 19.8.2014. Dostupné z: (<http://www.reuters.com/video/2014/08/20/islamic-state-says-beheads-us-journalist?videoId=340547198>)
- Reuters. 2014b. U.S. hostage Peter Kassing is koled by Islamic state. 16.11.2014. Dostupné z: (<http://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-beheading-idUSKCN0J008W20141116>)
- Schiffrin, Deborah a Tannen, Deborah a Hamilton, Heidi. 2001. *The Handbook of Discourse Analysis*. Blackwell Publishing Ltd.
- Singer, Peter. 2006. *Children at war*. Berkeley: University of California Press
- Stern, Jessica a Berger, J.M. 2015. *ISIS: the state of terror*. William Collins: London
- Sušovská Patricie. 2016. *Děťští vojáci v propagandě Islámského státu*. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Brno.
- The Economist. 2017. Tomorrow ´ lions? What to do with Islamic State ´s child soldiers. Dostupné z (<https://www.economist.com/news/middle-east-and-africa/21723416-cubs-caliphate-are-growing-up-what-do-islamic-states-child>)

Varghese, Johnlee. 2015. Syria Report: Isis Child Soldiers Died Fighting in 2015; 19 Under-16 Jihadists Used as Suicide Bombers. International Business Times. Dostupné z (<http://www.ibtimes.co.in/syria-report-52-isis-child-soldiers-died-fighting-2015-19-under-16-jihadists-used-suicide-639451>)

Privatizace bezpečnosti na Ukrajině

Alexandra Šmídová

Abstrakt

Tento příspěvek se zabývá problematikou privatizace bezpečnosti na Ukrajině a má za úkol systematizovat veškeré dostupné informace, propojit je a analyzovat v kontextu ukrajinské krize. Autorka rovněž seznámí čtenáře především s legislativním rámcem, ve kterém se soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti na Ukrajině pohybují. Dále bude popsán stav privatizace bezpečnosti před konfliktem na Donbasu a samozřejmě i v jeho průběhu. Z pilotního výzkumu existujících dat je zajímavou otázkou financování dobrovolnických jednotek, a to jak na straně Ukrajiny, tak i bojujících za de facto státy DLR a LLR. Financování daných ozbrojených složek ze strany nejvlivnějších a nejbohatších občanů Ukrajiny a následující používání daných praporů pro své osobní cíle vyvolává otázku ohledně skutečného účelu budování daných ozbrojených složek.

Abstract

This paper examines with the issue of privatisation of security in Ukraine and it aims to systematize all available informations, joins them and analyze it in the context of the Ukrainian crisis. The author will also familiarise the reader with the legislative framework in which private military and security companies in Ukraine are operating. She will also aim to describe the status of privatisation in security before the Donbas conflict and consequently during its course. The initial examination of all existing data brings an interesting question of financing volunteer units, both on the side of Ukraine and those fighting for the de facto states of DPR and LPR. The reality of various armed forces being financed by the most influential and richest citizens of Ukraine and the subsequent usage of these battalions for their own personal goals raises the question about the true purpose of constructing such armed military units .

Úvod

Válka přestává být výhradní záležitostí státu. Vlády, mezinárodní organizace či nadnárodní korporace využívají pro prosazování svých zájmů v konfliktech různé intenzity služby soukromých vojenských a bezpečnostních společností. Ukrajinská krize se, s následující anexí Krymu a samotným konfliktem na Donbasu, nestala výjimkou. Od začátku nepokojů na podzim roku 2013 se rozšířily debaty ohledně účasti soukromých vojenských společností v střelení aktivistů Euromajdanu (Svargaman 2014). Dále pozornost celého světa vyvolala přítomnost takzvaných *zelených mužičků* na Krymu. V době před a po anexi poloostrova příslušníci soukromých vojenských firem plnili na poloostrově celé spektrum úkolů. Co se týče ukrajinských společností, příkladem může být nouzový přesun ukrajinských podnikatelů z okupovaného území ukrajinskou firmou *Omega Consulting Group* (Reznik 2014).

Během vypuknutí války na Donbasu, kde proti regulérní armádě Ukrajiny bojovali takzvaní povstalci z domobrany čerstvě vzniklých Doněcké a Luhanské lidových republik, na obou stranách začaly bojovat dobrovolnické jednotky a zahraniční bojovníci. Právě konflikt na východní Ukrajině stal příležitostí pro vytvoření nestátních ozbrojených jednotek a započaly diskuze o zneužívání dobrovolnických jednotek pro osobní zájmy ukrajinských oligarchů (Pysarjeva 2014). Zároveň se začala měnit role ukrajinských soukromých vojenských a bezpečnostních firem.

Tento příspěvek stojí na následujících výzkumných otázkách:

- 1) Jak se proměnilo postavení ukrajinských PMCs v kontextu ukrajinské krize?
- 2) Je možné označit zaměstnance ukrajinských PMCs za žoldnéře?
- 3) Jaký vliv mají na fungování dobrovolnických praporů jejich sponzoři?

Práce je rozdělena na tři základní části. První bude věnovaná legislativnímu rámci a právním normám s problematikou privatizace bezpečnosti spojeným. Následující část se zabývá historickým pozadím

privatizace v období po rozpadu Sovětského svazu se vznikem nezávislé Ukrajiny. Poslední část bude věnována změnám vyplývajícím z kontextu současné války na Donbasu, dobrovolnickým armádám a jejich roli v otázce privatizace bezpečnosti.

Teoretický rámec

Tato práce se bude zabývat privatizací bezpečnosti na Ukrajině. Důležité je na začátku vymezit hlavní koncepty, se kterými budeme pracovat. Podstatná je pro nás role soukromých bezpečnostních společností neboli Private Security Companies (PSCs) a soukromých vojenských společností čili Private Military Companies, (PMCs). Definice PMCs je rozmanitá a problematická. Například Peter W. Singer ve svém díle *Corporate Warriors* používá termín Private Military Firms – PMFs namísto PMCs a definuje tyto firmy jako „obchodní organizace, které nabízejí profesionální služby spojené s oblastí vojenství. Jedná se o právní osoby, které se specializují na poskytování vojenských dovedností, včetně bojových operací, strategického plánování, zpravodajských služeb, zvládání rizik, operační podpory, výcviku a technických dovedností“ (Singer 2003: 8).

Singer rozlišuje soukromé vojenské a bezpečnostní společnosti na: Military Provider Firms, Military Consulting Firms, Military Support Firms. Každý z těchto podtypů má svůj specifický účel. Military Provider Firms poskytují své služby především pro primární potřeby na frontové linii boje, zapojují se do bojových operací. Military Consulting Firms poskytují výcvik, poradenství a analytické služby pro reorganizaci struktury klientské instituce. Military Support Firms poskytují služby logistiky, správy a údržby objektů zakázky. V praxi však tyto ideální typy firem nejsou dodržovány a hranice mezi nimi je nejasná. Soukromé bezpečnostní a vojenské společnosti jsou multifunkční a jejich úkoly jsou rozmanité. Například firma poskytující dle smlouvy pouze logistickou podporu bude muset v případě útoku na chráněný objekt jej bránit, a tím pádem se zapojí do ozbrojených střetů. Podle Singerovy klasifikace může být zařazena pod MPF, i když by byla najata jako MSF (Singer 2003: 92–100).

Dalším problémem je překlad daných termínů do ruštiny a ukrajinštiny, a hledání ekvivalentu těchto firem na území Ukrajiny. PMCs rusky – *částnaja vojennaja kompanija*, ukrajinštiny – *pryvatna vijskova kompanija*. PSCs – rusky – *časťnoje ochoronoje predprijatije*, ukrajinštiny – *pryvatne ochoronne pidpryjemstvo*²⁹. Ovšem zařazení a shoda termínů s existujícími na Ukrajině je problematická přinejmenším z důvodu slabého legislativního rámce s privatizací bezpečnosti spojenou.

Kromě ukrajinských a zahraničních PMCs je nutné také upozornit na fungování takzvaných dobrovolnických jednotek, fungujících na Donbasu jak na straně ukrajinské armády, tak i na straně republikánských domobran (Šmídová 2016). Proto bychom měli rozlišit dobrovolníky a žoldněře. Za dobrovolníka je považovaná osoba, která vstoupila do vojenské služby ze svého vlastního rozhodnutí, motivovaná politickými, ideologickými, nacionalistickými nebo osobními důvody (Malet 2013:9). Na druhou stranu žoldněř je osoba, která je účelově rekrutována v místě bojů nebo v zahraničí za účelem účasti v konfliktu; účastní se přímo bojů a není občanem stran účastnících se konfliktu. Klíčovým pro žoldněře je finanční odměna za účast v bojových operacích (Ženevské úmluvy 1977). *Kontraktoři* jsou také motivováni ziskem a pracují podle smlouvy, ovšem v ukrajinském právním kontextu jsou to na rozdíl od žoldněřů občané státu, ve kterém bojují (Boval 2013). Definování kombatantů v konfliktu na východní Ukrajině je zcela komplikované. Vojáci, kteří se označují za dobrovolníky, mohou být neoficiálně posláni bojovat za konkrétním účelem a hlavní motivací může být právě finanční odměna (Pysarieva 2014:30). Najatí kombatanti, dostávající za účast v bojových střetech plat, mohou být za určitých okolností také považováni za žoldněře. Nejčastěji tito bojovníci před nebo po zaměstnání ve firmě, která působí na území jejich mateřského státu, získávali zkušenost v ozbrojených konfliktech mimo své rodné území (Reznik 2014). V tomto momentě kontraktor začíná plnit podmínky pro označení ho za žoldněře – stává se cizincem bojujícím na území cizího státu, přímo se účastní bojových střetů a dostává za to materiální odměnu (viz výše).

Konkrétně pro zaměstnance PMCs a PSCs užíváme následující klasifikaci. Žoldněřství může být:

- 1) Zločinné – ve formátu účasti v konfliktu na území cizího státu za účelem získání finanční odměny.
- 2) Mezinárodně legální – účast v humanitárních, antiteroristických, peacekeepingových misi. Zajištěna legislativou OSN a OBSE.

²⁹ Překlad autorky.

- 3) Legální součástí ozbrojených sil jiných států – v případě vícenásobného občanství, nebo po souhlasu vlády své mateřské země a to na základě smluv se státem, ve kterém občan bude bojovat.
- 4) Legální vojenské konzultace
- 5) Ozbrojené dobrovolnictví (viz výše)
- 6) Mezinárodní privátní ochranná spolupráce (Naden 2005).

Legislativní rámec

Vše je dovoleno, co není výslovně zakázáno.

Obecné zásady soukromého práva

Soukromé bezpečnostní firmy vznikly de facto bez jakéhokoliv právního rámce, což podstatně zkomplikovalo jejich vztah s justičními orgány. Oficiální status PSCs získaly až v roce 1994 na základě nařízení Ministerství vnitra Ukrajiny № 112. Na základě daného dokumentu lze definovat soukromou bezpečnostní společnost jako *firmu, která na základě smlouvy poskytuje služby fyzickým a právnickým osobám za cílem zajištění ochrany života, zdraví a bezpečí majetku na základě zákona a právního řádu* (Ministerství vnitra Ukrajiny 1994ab). Dané nařízení je ovšem nedostatečné a nutnost přijetí zákonů pro fungování PSCs v kontextu ukrajinské krize se stává velice aktuální. Slabý právní rámec dává prostor pro zneužívání daného nařízení a fungování soukromých bezpečnostních a vojenských firem v šedé zóně.

Nedá se říct, že na území Ukrajiny fungují pouze soukromé bezpečnostní firmy, ale vojenské nikoliv. Právě nedostatečnost zákona v otázkách fungování PSCs a PMCs dovolují obcházet veškeré existující právní normy. Ukrajinské PMCs nejsou legislativně zakotveny, proto ještě před několika lety společnosti poskytující služby, které by spadaly pod definici PMCs, se jmenovaly PSCs, a oficiálně nabízely pouze logistickou a konzultační funkci³⁰. Od roku 2012 i na Ukrajině vznikají firmy, které otevřeně mluví o sobě jako o soukromých vojenských společnostech. Firmy jako *Omega Consulting Group, Tamplier, Vega Strategic Services* už neskrývají, že kromě výcviku a podpory svých klientů ve sféře bezpečnosti se zúčastňují konfliktů i přímo na bojišti. Naopak, každá z nich zdůrazňuje legalitu svého působení. Například ředitel Omega Consulting Group – A. Kebkalo trvá na tom, že jeho firma dělá všechno v souladu se zákony (Reznik 2014). Svě zaměstnanci nepovažuje za žoldnéře, protože z hlediska Trestního zákoníku Ukrajiny čl. 447 žoldněrem musí být cizinec, a on do své firmy nabírá pouze specialisty držící ukrajinské občanství (Kriminalnyj kodex Ukrajiny 2001). Nepopírá ale, že jeho firma je schopná vyslat své zaměstnance na kterékoliv místo na zemi. Jeho podřízení prošli Irákem, Afghánistánem, Jugoslávií, Kavkazem, Podněstřím a Libyí, atd. V tuto chvíli si musíme položit otázku, proč osoba, motivovaná finančním ziskem, účastníci se vojenských operací na území cizího státu není považovaná za žoldnéře a není trestně stíhána? Kebkalo upozorňuje, že prokázat žoldněřství a udělit za něj trest je velmi obtížné. Rovněž v rozhovoru naznačuje, že je klíčová koordinace se státními bezpečnostními složkami – dokud je domluva s nimi, zákon se dá snadno a zcela „legálně“ obejít (Reznik 2014, OCG 2015ab).

Další vojenská bezpečnostní společnost *Tamplier* na svých internetových stránkách ani neodkazuje na ukrajinskou legislativu. Řídí se převážně rezolucí Rady bezpečnosti OSN N1816 a N1838, její statutem a Úmluvou OSN o mořském právu (Art. 105). PMC *Tamplier* oznamuje, že poskytuje vojenské konzultace a výcvik vojáků v zóně Antiteroristické operace, zpravodajské a analytické služby. Dále upozorňuje na to, že nepracuje na území států, na které OSN uložilo sankce či embarga a které porušují mezinárodní humanitární a lidská práva. Nespolupracují s teroristickými organizacemi a drogovými kartely, skupinami organizovaného zločinu a neprodávají nelegální zbraně a munici. Nerekrutují a nebojují na teritoriu cizích států a nespolupracují s nestátními ozbrojenými organizacemi (Tamplier 2015a).

Praxe však ukazuje, že nastavení legislativního rámce je natolik slabé, že existuje spousta způsobů jak ho obejít a v případě porušení zákonů, nemožnosti viníka potrestat. Ukrajínští právníci i představitelé PMCs a PSCs trvají na tom, že je nutné prosadit návrh zákona o fungování a povinnostech soukromých bezpečnostních a vojenských služeb a zákonu *O používání zbraní*. V současnou dobu lobování zákona

³⁰ Ve skutečnosti ale poskytovaly větší spektrum služeb.

o PMCs provádí poslanec a lídr Pravého sektoru D. Jaroš. Aktivní účast o přijetí toho zákona berou i právníci společnosti *Privat* patřící sponzoru ukrajinských dobrovolnických praporek I. Kolomojskému (Korrespondent 2015).

Vývoj privatizace bezpečnosti na Ukrajině do roku 2013

Samotné žoldnéřství je jedním z nejstarších válečných jevů. Po skončení bipolárního uspořádání světa se žoldnéřství transformuje do nové podoby, kterou známe dnes. Dvě bývalé soupeřící velmoci najednou přestávají poskytovat prostředky slabším státům pro udržení světové rovnováhy. Hrozba globální války byla minimalizovaná. Potřeba udržovat rozsáhlé vojenské síly poklesla. Rozdělení sovětské armády mezi nově vzniklé postsovětské republiky a rozpuštění vojenských jednotek vedlo k tomu, že stovky tisíc vycvičených profesionálních vojáků zůstali bez práce. Vypuknutí konfliktů na Balkánu, Kavkazu, Blízkém východu, ve střední Asii a Africe zvýšilo poptávku po bojovnících v těchto oblastech (Fes'kov 2012).

První vlna: PSCs

První soukromé bezpečnostní firmy vznikaly ještě během perestrojky na základě zákona № 8998-XI *O spolupráci* v SSSR. První společností tohoto typu se stala firma *Alex*. Na začátku 90. let se PSCs zakládaly jako akciové společnosti. Na konci 80. a začátku 90. let nepotřebovaly PSCs v postsovětském prostoru licenci. První vlna privatizace bezpečnosti a vzniků soukromých bezpečnostních společností se konala právě po rozpadu Sovětského svazu. Monopol na násilí, kterým disponovala vláda SSSR, byl rozptýlen i do soukromého sektoru (Chel.ru 2007).

Ukrajinská armáda jako nástupkyně sovětské zmenšila počet svých vojáků téměř na polovinu. Ve velkém rozsahu začínaly vznikat firmy, které poskytují bezpečnostní služby. V 90. letech, s růstem kriminality a banditismu, se zájem o podobné společnosti zvýšil. I přes dlouhodobou absenci právního rámce na území Ukrajiny začaly v masovém rozsahu vznikat PSCs. To vyvolovalo nedůvěru milicijních složek, které neměly zájem se dělit právo na poskytování bezpečnostních služeb s někým jiným. Soukromé bezpečnostní firmy primárně poskytovaly celé spektrum služeb: od bodyguardů pro VIP osoby až po hledání ztracených dětí. Zaměstnanci ukrajinských PSCs byli bývalí vojáci, v pozdějších letech bývalí členové Služby bezpečnosti Ukrajiny a Ministerstva vnitra (MV). Nabytí ukrajinské nezávislosti ovšem neprospěla rozvoji trhu bezpečnostních služeb (El'cov 2005).

Z důvodu zavedení zákona o *Operativno-rozysknoj dejatělnosti* velký počet společností zkrachoval. Pátrání a zpravodajská činnost se staly podle zákona prerogativou státu a detektivní agentury přišly o možnost fungovat. Problém vznikl i po vyhlášení *Zákonu o zbraní*, který zakazoval nošení zbraní zaměstnanci PSCs. Dalším milníkem se stal vznik Státní služby ochrany pod vedením MV na základě nařízení № 615 ukrajinské vlády z roku 1993 (Kabinet ministrů Ukrajiny 1993). Tato služba měla by plnit ochranu důležitých státních objektů, bytů a majetku. Státní služba ochrany (GSO) dělala důstojnou konkurenci PSCs a fakticky odebrala veškeré zakázky na trhu bezpečnosti. GSO je financovaná samostatně a proto svoje služby poskytuje na komerčním základu. Při tom užívá veškeré výsady, které vyplývají z toho, že GSO spadá pod MV – klienty, poskytnutí lepšího technického základu, podpora ze strany státních orgánů a větší zdroje pro svoje fungování. Tím pádem takového silného konkurenta přežily pouze ty nejsilnější společnosti (MVS 2015).

Koncem 90. let je vidět i zvýšení napětí mezi ukrajinskými PSCs a MV, které na ně dohlíželo. Licence, které byly v tom období zavedeny, začalo MV rozdávat selektivně, pravděpodobněji na základě praxe charakteristické pro svou dobu – přes známosti a úplatky. To výrazně zmenšilo počet zahraničních bezpečnostních společností na území Ukrajiny (Gunmagazine 2015).

Ukrajinská federace pracovníků nestátních bezpečnostních služeb vznikla v roce 1995 a stala profesním svazem soukromých bezpečnostních firem, které pracovaly na území Ukrajiny. V současné době se skládá ze 149 firem z 35 ukrajinských měst. Federace provádí monitoring svých členů, zda splňují veškeré zákony a neposkytují nelegální služby. Teoreticky je to funkce státu, jenže stát i nadále pokračoval v ignoraci existenci PSCs na svém území, nezřídil žádné kontrolní orgány a nezajistil legislativní základ pro fungování těchto firem (Gunmagazine 2015).

Druhá vlna: PMCs

Kromě vzniku PSCs na území Ukrajiny vyvolávala nestabilní bezpečnostní situace v 90. letech nové výzvy a požadavky. Ozbrojené konflikty v Gruzii vypukly v letech 1991-1992 a 1992-1993. Protože ukrajinský trh se soukromou bezpečností v té době procházel velkou krizí a stagnací, velká část zaměstnanců se rozhodla zúčastnit přímo bojových operací v pozici žoldnéřů. Následující války na Náhorním Karabachu, v Podněstří, Jugoslávii a Čečensku přetransformovaly PSCs na zvláštní druh PMCs. Někteří zaměstnanci, aby nezískali status žoldnéře, šli jako dobrovolníci do bojových jednotek typu *Argo* a *Viking*, reprezentující nacionalistické UNA-UNSO (UNA-UNSO 2010, Kipiani 2011). Z hlediska nedostatku zdrojů je náročné identifikovat konkrétní počet ukrajinských soukromých bezpečnostních firem, které se na konfliktech podílely. To samé platí i pro služby, které na bojišti poskytovaly: zda byly pouze konzultační a logistické nebo požadavkem klienta byl i přímá vstup do ozbrojených střetů.

Mnoho vojáků vystoupilo ze svých mateřských firem a začalo pracovat v rámci zahraničních PMCs v konfliktech v Africe a na Blízkém východu. Takový přechod byl motivován především možností většího finančního zisku, než ukrajinské PSCs mohly v postsovětském prostoru nabídnout. Tohle období můžeme považovat za další etapu stagnace privatizace bezpečnosti na Ukrajině, protože soukromé bezpečnostní firmy se začaly soustředit na spolupráci s vnějšími aktéry (Reznik 2014).

Stále však neexistovala podpora ze strany legislativy. V tomhle ohledu jsou ukrajinské společnosti jakýsi hybridem PSCs a PMCs. Na jednu stranu poskytují služby PMCs a de facto jsou jimi. Absence příslušného zákona je nechává de iure v pozici obyčejné PSCs. Otevřeně o sobě jako PMCs v posledních letech mluví pouze ty firmy, které usilují o poskytování svých služeb státním organům. Mezi ně patří výše uvedené *Tamplier* a *Omega Consulting Group* (OMG 2015a, Tamplier 2015b).

Privatizace bezpečnosti v kontextu ukrajinské krize

Ukrajina se od momentu získání nezávislosti neúčastnila žádného ozbrojeného konfliktu. Proto události roku 2014 trvající dodnes ukázaly nepřípravenost ukrajinské armády během bojových operací na východní Ukrajině. I přes neúspěch na bojišti, ukrajinská vláda nespěchá s tím, aby veřejně používala služby PMCs, především z ekonomických důvodů. Jednou z mála PMCs, které se podílely na výcviku ukrajinských vojáků v zóně ATO, je *Tamplier*. Vypuknutí války mobilizovalo bývalé aktivisty Euromajdanu a vytvořilo podmínky pro založení dobrovolnických jednotek, které za svoji činnost nevyžadují finanční odměnu od vlády. Nemůžeme však považovat dobrovolnické prapory za entity patřící do podkategorie PMCs, protože jejich činnost primárně není motivovaná ziskem. Na základě zákona Ukrajiny „*Pro obranu Ukrajiny*“ (VRU 1992) byly v roce 2014 založeny čtyři typy dobrovolnických vojenských útvarů - prapory teritoriální obrany (BTRO), rezervní prapory Národní gardy (Nacionál'noj gvardii), prapory speciálního nasazení ministerstva vnitřních věcí (MV), dobrovolnický ukrajinský korpus Právého sektoru (DUK) (Butusov 2014). Mezi nejznámější dobrovolnické bataliony patří BRTO Ajdar, Batalion Národní gardy Donbas, prapor Azov, Dnipro-1, které patří pod MV a dobrovolnický korpus Právého sektoru. Dobrovolníci bojující na straně Ukrajiny se hlásí ke službě na základě idejí patriotismu a nacionalismu. Velký počet rekrutů jsou krajně pravicoví aktivisté, členové fotbalových fanklubů ULTRAS a bojovníci Sebeobrany Majdanu (Pysarieva 2014:6-20, Karpyak 2014).

Financování dobrovolnických praporů ze strany politických elit a podnikatelů dává těmto ozbrojeným jednotkám rysy soukromých bojových uskupení. Každý prapor byl založen a prosazován v parlamentu některým ze známých politiků a podnikatelů. Například Ajdar vznikl z iniciativy velitele jednotky Sebeobrany Euromajdanu S. Melničuka, velitelem praporu Donbas je současný poslanec Verchovne Rady S. Semjončenko. DUKa – lídr politické strany Právý sektor – D. Jaroš, velitelem Azova je poslanec Rady Kyjeva za Radikální stranu I. Mosijčuk (Korrespondent.net 2014). Konflikt zájmů se týká nejenom vedení, ale i financování. Převážnou většinu dobrovolnických praporů financuje bývalý gubernátor Dněpropetrovské oblasti a zároveň jeden z nejbohatších mužů Ukrajiny I. Kolomojskij (ICTV 2014, EspressoTV 2014, Cullison 2014).

Soukromé armády

V podmínkách války se bývalé ochranné firmy staly základem pro formování ozbrojených praporů jak na straně Ukrajiny, tak i na straně nově vzniklých lidových republik. Poskytnutí sponzorských příspěvků pro fungování batalionů můžeme považovat za investici, která dovoluje donorům posílit svou pozici

nejen v politické rovině. Dobrovolnické jednotky se v době války staly nástrojem i pro přerozdělení sféry vlivu na ukrajinském trhu. V poslední době je zřejmé zneužívání těchto ozbrojených jednotek pro soukromé účely nejvlivnějších ukrajinských podnikatelů R. Achmetova a I. Kolomojského. Právě tomu bude věnována následující podkapitola.

Privat Group

Privat je jeden z největších ukrajinských finančně-průmyslových koncernů. Jedním z majitelů této společnosti je právě I. Kolomojskij. Tento sponzor dobrovolnických praporů byl nejen gubernátorem Dněpropetrovské oblasti, ale i majitelem řady médií, vlastníkem jedné z největších ukrajinských bank – Privatbanka a významnou postavou postmajdanovské politické éry. I přesto, že sám Kolomojskij se od financování praporů distancuje, události kolem Ukrnafty³¹ ukazuje na kontrolu činnosti dobrovolníků z jeho strany (Dialog 2014).

Verchovna Rada 19. března 2015 přijala novelu zákona o akciových společnostech, která zbavila Kolomojského kontroly nad Ukrnaftou (Prezident Ukrajiny 2015a). Dokument snížil kvorum rady akcionářů do 50 % + 1 akce, což vrátilo kontrolu nad společností státu. Kromě toho dozorčí rada Ukrtransnafty³² odstranila z funkce předsedy A. Lazorka, protéze Kolomojského z Privatu. V noc po přijetí těchto úprav před budovou Ukrtransnafty, 100% akce, které náleží Naftogazu Ukrajiny³³, Kolomojskij spolu s ozbrojenými dobrovolníky praporu Dněpr-1 zablokovali vstup do budovy, která je státním majetkem (Segodnya 2015). Na otázku novináře, co gubernátor dělá v noci ve státní budově, Kolomojskij na něj vulgárně slovně zaútočil (Youtube 2015).

Poslanci od bloku Petra Porošenka a Opoziční blok žádaly od Kolomojského odstoupení z funkce gubernátora (Ukrajinska pravda 2015, Prezident Ukrajiny 2015b). Vnitropolitický konflikt mezi vládou a gubernátorem tím pádem dosáhl do svého vrcholu. Kolomojskij, který vlastní 30 % všech ukrajinských benzinek a může ovlivňovat ceny pohonných hmot na Ukrajině, využil svého postavení pro řešení této krize. Růst cen benzínu, který doprovodil celou tuto kauzu, předcházela přijetí úprav k již zmíněnému zákonu, což můžeme považovat za důsledek ovlivnění zákonodárského procesu ze strany Kolomojského (Minfin 2015).

Skandál kolem Ukrnafty nebyl prvním případem zneužití dobrovolnických praporů. Během ukrajinských parlamentních voleb se dobrovolníci Dněpra-1 spolu s jednotkami milicí snažili ovlivnit proces voleb v několika volebních místnostech Doněcké oblasti vyhrožováním členům komisí (Petriv 2014). Tento batalion je nejen financován Kolomojským, ale byl rovněž založen za využití lidských zdrojů z jedné z bezpečnostních společností, kterou oligarcha vlastní. Soukromá bezpečnostní společnost B.O.G³⁴ byla založena magnátem v 90. letech. Tato společnost nejen poskytovala ochranné služby samotnému Kolomojskému a jeho partnerům. Byla zapojena do řady incidentů spojených s násilným raidingem – skoupení obchodní společnosti a následné uplatnění hlasovacích práv s cílem zvýšit hodnotu akcií (Gazeta.dp.ua 2010). Převážná většina členů současného Dněpra-1 jsou bývalí zaměstnanci B.O.G (Radio Svoboda 2015).

Metynvest

Holding nejbohatšího Ukrajince R. Achmetova, během začátku nepokojů v jeho rodném městě – Doněcku, založil lidové družiny pro zajištění bezpečnosti (Šylin 2014). Nepočetné a bez výrazných pravomocí tyto jednotky z obyvatel města a členů milice se nemohou měřit s prapory I. Kolomojského. Zajímavé je spíš propojení Achmetova SKM Holdingu s financováním lidové republikánské gardy a povstaleckého praporu Vostok. Po pádu Janukovyčova režimu, R. Achmetov ztratil svůj vliv na ukrajinské politické scéně. Velitel praporu Vostok a předseda Rady bezpečnosti DLR – A. Chodakovskij uvádí, že ozbrojené síly lidové republiky byly použity Achmetovem pro boj o sféry vlivu a vládu v Kyjevě proti Kolomojskému (Džemal' 2015, Radio Svoboda 2015). Postupem času se situace vymkla kontrole a vojenské křídlo separatistů získalo reálnou politickou moc na Donbasu. Poté započal proces znárodnování soukromého podnikání orgány DLR. V tomto okamžiku se Achmetovova situace a chování

³¹ Největší společnost pro těžbu ropy a plynu Ukrajiny, dceřiná společnost Naftogazu Ukrajiny.

³² Operátor systému magistrálních ropovodů Ukrajiny, dceřiná společnost Naftogazu Ukrajiny.

³³ Největší společnost energetického komplexu Ukrajiny.

³⁴ BOG - Bezopasnosť, ochrana, garantia, dohromady tvoří zkratku, která by v překladu do češtiny znamenala „Bůh“.

změnily. Oligarcha začal apelovat na jednotu Ukrajiny, po celém Doněcku byly na billboardech rozvěšeny patriotická hesla odmítající rozdělení země. Ze strany Achmetova to nebyl první pokus o propojení svých zájmů s bezpečnostním sektorem. Dříve hlava jeho Služby bezpečnosti V. Malyšev byl ředitelem oblastní pobočky ministerství vnitra Doněcké oblasti. Během svého zastoupení Malyšev údajně *kryševa*³⁵ kriminální skupiny působící v Doněcké oblasti. Dalším důkazem propojení jeho podnikání a politického vlivu bylo jeho lobbování a iniciativa za zavedení zákonů, které by rozšířily pravomoci soukromých bezpečnostních služeb a včetně práva na použití násilí, zbraně atd. (Podrobnosti 2005).

V současné době kromě konfrontací mezi nejvlivnějšími ukrajinskými oligarchy dochází k přímým bojům mezi vládou a majiteli soukromých armád za udržení monopolu na násilí. Vláda se snaží zmenšit vliv soukromých společností i zákazem soukromé ochrany státních objektů (Cenzorov.net 2015).

Závěr

Tato práce se zabývá privatizací bezpečnosti na příkladu Ukrajiny. Autorka dochází k závěru, že podstatným problémem je slabá legislativní úprava této problematiky. Klíčoví aktéři privatizace bezpečnosti jsou proto v situaci, kdy musejí zákon obcházet, zneužívat či deklarovat svoje činnost jinak. To se týká především PMCs, které vznikly na území Ukrajiny v posledních několika letech. Neexistuje žádný zákon vymezující pravomoci, povinnosti a hranice působení daných společností. Z toho vyplývá, že většina firem se identifikuje jako PSCs, i když jsou de facto PMCs.

Stejně problematická je role žoldnéřů. I ty zaměstnance, které firmy považují za kontraktory, bychom teoreticky mohli považovat za žoldnéře. Tito zaměstnanci, i přesto, že jsou občané Ukrajiny, se účastnili/zúčastňují se/budou se účastnit v konfliktech i mimo území své rodné zemi za finanční ohodnocení, a proto je lze považovat za žoldnéře. Zákon je však nastavený takovým způsobem, že prokazování viny a vymáhání zákona je velmi obtížné. O tom mluví i sami zaměstnanci ukrajinských PMCs.

Velký vliv na vývoj privatizace má současná ukrajinská krize a válka na Donbasu. Bývalé PSCs se už nebojí přihlásit ke statusu PMCs, rozšiřují své služby a účastní se ATO na východní Ukrajině. Ukrajinské vládě ještě před rokem přišlo využívání PMCs na bojišti jako zbytečná investice. Události Euromajdanu a anexe Krymu mobilizovaly společnost, což vedlo k tomu, že mnoho aktivistů vstoupilo do dobrovolnických praporů. Vládě podobný krok přišel vhod, protože doplnil nedostatečné počty vojáků na bojišti bez vysokých investic. Za financováním těchto praporů, mimo charitativní příspěvky Ukrajinců, stojí především ukrajinští podnikatelé a politici. Časem se ukázalo, že dobrovolníci jsou mimo kontrolu ozbrojených sil Ukrajiny, nemají disciplínu a jsou zneužíváni ze strany svých sponzorů pro ekonomické a politické cíle.

Příkladem může být především dobrovolnický prapor Dněpr-1, který byl složen ze zaměstnanců jedné dněpropetrovské PSCs a financován bývalým gubernátorem Dněpropetrovské oblasti I. Kolomojským. Tento prapor byl zapojen do skandálu kolem Ukrnafty, kdy jej Kolomojskij použil ve svém zájmu proti ukrajinské vládě. Stejná situace se objevila i na straně povstalců. Nejbohatší člověk Ukrajiny R. Achmetov byl obviněn z financování praporu Vostok, který oligarcha zneužíval pro boj o udržení kontroly nad ukrajinskou politickou arénou a v konfliktu s I. Kolomojským o rozdělení trhu. Ukrajinská vláda ztratila monopol na násilí ve prospěch soukromých armád oligarchů a PMC, nemluvě o nestátních ozbrojených aktérech, kteří mají pod kontrolou území východní Ukrajiny. V současné době se Kyjev snaží omezit jejich vliv upravením legislativy a zavedením některých omezení, ovšem efektivita podobných kroků je sporná.

³⁵ Pojem označující ochranu businessu ze strany milicejních organů nebo kriminálních skupin za finanční odměnu.

Seznam literatury

1. Boval, V. (2013): Komplektovaniye armii – najovniki ili prizyvniki. Armejskij vestnik., online text: (<http://army-news.ru/2013/01/komplektovanie-armii-nayomniki-ili-prizyvniki/>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
2. Butusov, Y. (2014): Dobrovolčeskije batal'jony: struktura, strachi, problěmy bojevogo primeneniya., online text: (<http://gazeta.zn.ua/internal/dobrovolcheskie-batalonystruktura-strahi-problemy-boevogo-primeneniya-.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
3. Cenzorov.net (2015): Avakov predlagaet vzjat' strategičeskije objekty pod ochranu MVD., online text: (http://censor.net.ua/news/329849/avakov_predlagaet_vzyat_strategicheskie_obekty_pod_ohranu_mvd), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
4. Cullison, A. (2014): Ukraine's Secret Weapon: Feisty Oligarch Ihor Kolomoisky. New Governor of Dnipropetrovsk Takes on Pro-Russia Separatists, but Critics Worry About Growing Power of Oligarchs. The Wall Street Journal., online text: (<http://www.wsj.com/articles/ukraines-secret-weapon-feisty-oligarch-ihorkolomoisky1403886665>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
5. Dialog (2014): Kolomojskij prekratil finansirovat' batal'jonov Azov a Šachtěrsk – zajavlenie., online text: (http://www.dialog.ua/news/11609_1407010542), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
6. Džemal', O. (2015): Sekretar' Sovbeza DNR: Strelkov rešyl zadaču po vtjagivaniyu Rossiji v vojnu. Forbes., online text: (<http://www.forbes.ru/sobytiya/vlast/284617-sekretar-sovbeza-dnr-strelkov-reshal-zadachu-po-vtyagivaniyu-rossii-v-voinu>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
7. El'cov, O. (2005): Deŋgi trebujut bezopasnosti. Bezopasnost' stoit deneg. Ukrajina kriminal'naja., online text: (<http://www.cripo.com.ua/stati/rub-1/r1-s3.htm>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
8. Feš'kov, J. (2012): Sovětskaja armija v gody Cholodnoj vojny (1945-1991). Samizdat. In: Loginov A.A. Spravočnik: Istorija, online text: (http://samlib.ru/l/loginow_a_a/sa.shtml), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
9. Gazeta.dp.ua (2010): Privat zametajet slědy: pochyščen byvšyj glavbuh JUGOSa, online text: (http://gazeta.dp.ua/read/_privat_zametaet_sledi_pohishen_bivshiy_glavbuh_ugoka), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
10. Gunmagazine (2015): Est' v Ukrajině takaja rabota „storozh“ – a v drugih stranách „security“. Oružejnyj magazin. č. 36, online text: (<http://www.gunmagazine.com.ua/index.php?id=354>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
11. Chel.ru (2007): Chastnyje ochrannyje predpriyatija., online text: (<http://chel.ru/text/belong/516271-full.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
12. Kabinět ministrov Ukrajiny (1993): O porjadkě prodazy, priobretěniya, registracii, učeta i priměněniya speciálních sredstv samooborony, zarjažennyh veščestvami slězotočivogo i razdražajušego dejstvija. Postanovlenije №706 ot 7.3.1993.
13. Karpyak, O. (2014): Stanut li dobrovolčeskije batal'jony jadrom novoj armii., online text: (http://www.bbc.co.uk/ukrainian/ukraine_in_russian/2014/08/140806_ru_s_volunteer_batalions), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
14. Kipiani, V. (2011): Jak kozaky Kavkaz vojuvaly. Ščodennyk sotnyka Ustyma. UNSO v Gruzii. Ukrajinska pravda. Istoryčna pravda., online text: (<http://www.istpravda.com.ua/reviews/2011/05/26/40452/>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
15. Korrespondent (2015): Svoja armija. V Ukrajině mogut pojavit'sja častnyje vojennyje kompanii., online text: (<http://korrespondent.net/ukraine/politics/3509370-svoia-armyia-v-ukrayne-mohut-poiavytsia-chastnye-voennye-kompanyy>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
16. Korrespondent.net (2014): Voennyje v ceně. Kak bojcy ATO učavstvujut v vyborach Verhovnoj Rady., online video: (<http://korrespondent.net/ukraine/politics/3416947-voennye-v-tsene-kak-boitsy-ato-uchastvuut-v-vyborakh-verkhovnoi-rady>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.

17. Kriminal'nyj kodex Ukrajiny (2001): Najmanstvo. Stattja 447., online text: (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page13?text=447>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
18. Malet, D. (2013): Foreign fighters: Transnational Identity in Civil Conflicts. Oxford University Press., p. 9.
19. Minfin (2015): Stoimost' topliva na AZS Ukrajiny, online text: (<http://index.minfin.com.ua/fuel/chart/?a95>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
20. Ministerství vnitra Ukrajiny (1994a): Pro umovy i pravyla zdijsnennya pidpryemnyckoji dijat'nosti z nadannya posluh po ochoronni kolektyvnoji i pryvatnoji vlastnosti, a takož ochoroni gromad'an, montažu, remontu i profilaktyčnomu obsluhovuvannju zasobiv ochoronnoji sygnalizaciji ta kontrol' za jich dotrymannyam.
21. Ministerství vnitra Ukrajiny (1994b): Pro porjadok vydači subjektam pidpryemnyckoji dijat'nosti licenzii na nadannja posluh po ochoroni kolektyvnoji i privatnoji vlastnosti, a takož ochoroni gromad'an, montažu, remontu i profilaktyčnomu obsluhovuvannju zasobiv ochoronnoji sygnalizacij.
22. MVS (2015): Gosudarstvennaja služba ochrany. Online stranka: (<http://ru.dso.gov.ua/>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
23. Naden, O. (2006): Mižnarodno-pravove vyznačennja ta problémy kriminalizaciji. Pravo Ukrajiny č. 3. s. 92, online text: (<http://www.univer.km.ua/visnyk/1054.pdf>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
24. OCG (2015a): Oficiální facebooková stranka Omega Consulting Group and Specialized Training Center Octagon, (<https://www.facebook.com/pages/Omega-Consulting-Group-and-Specialized-Training-Center-Octagon/239389416186049?fref=ts>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
25. Petriv, O. (2014): Bijci batal'onu Dnipro-1 systematično destabilizirujut' vybory, online text: (<http://www.unn.com.ua/ru/news/1400118-biytsi-batalyonu-dnipro-1-sistematično-destabilizuyut-vibori-na-59-tiy-dilnitsi-chleni-ovk>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
26. Podrobnosti (2005): MVD: Načal'nik ochrany Achmětova i glava UMVD v Donětskoj oblasti Malyšev ignoriroval zakaznyje prestuplenija., online text: (<http://podrobnosti.ua/205352-mvd-nachalnik-ohrany-ahmetova-i-glava-umvd-v-donetskoj-oblasti-malyshev-ignoriroval-zakaznyje-prestuplenija.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
27. Prezident Ukrajiny (2015a): O vnesenii izmenenij v Zákon Ukrajiny „Ob akcioněrných obšestvach“, online text: (<http://www.president.gov.ua/ru/news/32542.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
28. Prezident Ukrajiny (2015b): Ukaz Prezydenta Ukrajiny № 173/2015. Pro zvil'nennja I. Kolomojskogo z posady holovy Dnipropetrovs'koji oblasnoji deržavnoji administraciji.,online text: (<http://president.gov.ua/documents/19133.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
29. Pysarieva, O. (2014): Dobrovolnické jednotky v konfliktu na východní Ukrajině. Seminární práce do předmětu BSS404 Výzkum konfliktu. Katedra politologie. Masarykova univerzita.
30. Radio Svoboda (2015): Privatni armii oligarchiv i vijna na Donbasi., video: (<http://www.radiosvoboda.org/media/video/26961600.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
31. Reznik, S. (2014): Privatizacija vojny – neizbežno i dorogo. Spravočnik 2000., online text: (<http://www.2000.ua/v-nomere/forum/mnenie/privatizacija-voyny--neizbezno-i-dorogo.htm>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
32. Segodnya (2015): Skandal vokrug Ukrnafty: kompaniju zablokirovali bojcy Dněpra-1, eto vyzov prezidentu Porošenko – nardep., online text: (<http://www.segodnya.ua/economics/enews/skandal-vokrug-ukrnafty-kompaniju-zablokirovali-bojcy-dnepra-1-eto-vyzov-prezidentu-poroshenko-nardep-601862.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
33. Singer, (2003): Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry.

34. Šmídová, A. (2016): Bezpečnostní systém Doněcké lidové republiky. Brno, 2016. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, online text: (http://is.muni.cz/th/386262/fss_m/).
35. Svargaman (2014): Snajpěry na Majdaně., online text: (<http://voprosik.net/snajpery-na-majdane/>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
36. Šylin, D. (2014): DNR vozbrašaetsja. Pressa Ukrajiny., online text: (<http://uapress.info/ru/blog/show/oZSqGV5SmazmHet/>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
37. Tamplier (2015a): Oficiální internetové stránky soukromé vojenské společnosti Tamplier: <http://private-military.company/#service>, otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
38. Tamplier (2015b): Oficiální facebookové stránky soukromé vojenské společnosti Tamplier (<https://www.facebook.com/pages/Приватна-військова-компанія-Тамплиер>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
39. Ukrajinska pravda (2015): Kolomojský bolšše ne gubernátor. online text: (<http://www.pravda.com.ua/rus/news/2015/03/25/7062571/>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
40. UNA-UNSO (2010): Dobrovol'cy v Gruzii. Načalo 90-ch. Batal'on Argo. Ren TV., online video: (<http://my.mail.ru/mail/bobci/video/2055/2059.html>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
41. Verchovna Rada Ukrajiny (1992): Zákon „O vojennoj objazanosti i vojennoj službě“. online text: (http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T223200.html), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
42. VSS (2015): Oficiální stránky Vega Strategic Services (<http://www.vegacyltd.com/ru/8-main/1-vega-strategic-services>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
43. Youtube (2015): I. Kolomojský o rejderskom zachvatě Ukrtransneft'h, video: (<https://www.youtube.com/watch?v=dftRTyG1uA0>), otevřeno ke dni 4. 5. 2015.
44. Ženevské úmluvy (1977): Článek 47. Žoldněři. Doplňující protokol 1.

Seznam analyzovaných videí

Video č. 1

Clarion project. 2017. *ISIS Child Fighters*. Dostupné z (<https://clarionproject.org/isis-child-fighters/>)

Clarion project. 2017. *The Tragic Story of Child Terrorist Abd el Aziz*. Dostupné z (<https://clarionproject.org/the-tragic-story-of-child-terrorist-abd-el-aziz/>)

Prince, Sam J. 2016. *New ISIS Video Shows Child Soldiers Mass Executing Tied-Up Prisoners*. Dostupné z (<http://heavy.com/news/2016/12/isis-islamic-state-amaq-news-my-father-told-me-video-syrian-arab-army-saa-turkey-turkish-soldiers-mass-execution-gay-man-thrown-full-roof-execution-full-uncensored/>)

Video č. 2

Clarion project. 2016. *Small Child Executes „UK Spies“ in Latest Islamic State Clip*. Dostupné z (<https://clarionproject.org/young-child-executes-uk-spies-latest-islamic-state-clip-16/>)

Video č. 3

Clarion project. 2016. *ISIS Children Execute Prisoners*. Dostupné z (<https://clarionproject.org/isis-children-execute-prisoners/>)

Video č. 4

Clarion project. 2017. *Warning Graphic Video: ISIS Children*. Dostupné z (<https://clarionproject.org/warning-graphic-video-isis-children-4/>)

Video č. 5

Clarion project. 2016. *Video: Five ISIS Children Execute Kurdish Prisoners*. Dostupné z (<https://clarionproject.org/video-five-isis-children-execute-kurdish-prisoners/>)

Video č. 6

Middle East Media Research Institute. 2016. *ISIS Video Features Children Who Aspire to Martyrdom, Says They Are Being Prepared to Conquer Rome, Spain*. Dostupné z (<https://www.memri.org/tv/isis-video-features-children-who-aspire-martyrdom-says-they-are-being-prepared-conquer-rome-spain>)

Video č. 7

Middle East Media Research Institute. 2016. *15-year-old Syrian ISIS Member Talks about His Decision to Become a Suicide Bomber: My Father Encourage Me*. Dostupné z: (<https://www.memri.org/tv/15-year-old-syrian-isis-member-talks-about-his-decision-become-suicide-bomber-my-father>)

Video č. 8

Middle East Media Research Institute. 2016. *Exclusive: Viewer Discetion Advised: Children Execute Captives in New ISIS Video*. Dostupné z (<https://www.memri.org/reports/jihad-and-terrorism-threat-monitor-jttm-weekend-summary-172>)

Video č. 9

Middle East Media Research Institute. 2016. *ISIS Video Criticizes Islamist Union In Aleppo, Features Young Boy Beheading A Union Member, Threatening U.S. That ISIS Will Destroy Rebels It Supports*. Dostupné z (<https://www.memri.org/reports/jihad-and-terrorism-threat-monitor-jttm-weekend-summary-181>)

Video č. 10

Middle East Media Research Institute. 2016. *Children of French ISIS „Martyr“ Execute Prisoners, Vow: Today in Syria, Tomorrow in Paris*. Dostupné z (<https://www.memri.org/tv/children-french-isis-martyr-execute-prisoners-vow-today-syria-tomorrow-paris>)

Video č. 11

Middle East Media Research Institute. 2017. *Dozens Of Uyghur Fighters In ISIS Video Vow To Conquer U.S. China, And Russia; Children Shown Receiving Military Training, Threatening Jews*. Dostupné z (<https://www.memri.org/jttm/dozens-uyghur-fighters-isis-video-vow-conquer-us-china-and-russia-children-shown-receiving>)

Video č. 12

Middle East Media Research Institute. 2017. *ISIS Al-Raqqa Video Extols ISIS's Child Indoctrination, Features French ISIS Fighter And His Children*. Dostupné z (<https://www.memri.org/jttm/isis-al-raqqa-video-extols-isis-child-indoctrination-features-french-isis-fighter-and-his>)

O autorech

Zuzana Buroňová studuje navazující magisterský obor Bezpečnostní studia na Univerzitě Karlově, bakalářské studium absolvovala na Metropolitní univerzitě Praha, o.p.s. V současné době se zabývá především terorismem, radikalizací a problematikou hate crimes. E-mail: Zuzana.buronova@gmail.com

Iveta Hloučová je bezpečnostní konzultant a analytik zaměřující se na problematiku vojenských strategií a postupů, privatizace bezpečnosti, zástupné válčení a povstalectví. Doktorát získala v oboru Politologie na Masarykově univerzitě v Brně. Disponuje dlouho a rozsáhlou zkušeností z působení v civilně-vojenském prostředí, kdy dlouhodoběji spolupracuje s americko-německým vzdělávacím institutem George C. Marshall European Center for Security Studies v německém Garmisch-Partenkirchenu, kde v roce 2014 také úspěšně absolvovala kurz Program on Terrorism and Security Studies. V roce 2016 působila jako stážistka v NATO ACT v Norfolku, USA, a to v Oddělení pro obranné plánování Sekce rozvoje kapacit, kde jí byla Pomocným náčelníkem štábu pro obranné plánování v NATO ACT udělena za její výkony pochvala. E-mail: IvetaHloucova@gmail.com

Silvie Janičatová studuje magisterské obory Bezpečnostní a strategická studia a Mezinárodní vztahy na Fakultě sociálních studií v Brně. Primárně se věnuje obranné politice zemí NATO se speciálním zaměřením na Velkou Británii. Absolvovala stáž na britské ambasádě v Praze či v crowdsourcingové společnosti Wikistrat. E-mail: s.janicatova@seznam.cz

Jan Smetana je důstojníkem Agentury logistiky AČR, nicméně uvedený příspěvek je součástí jeho výzkumu zbývajících se informační válkou na Ukrajině a jejím dopadem na civilní obyvatelstvo, který realizuje v rámci doktorského studia na FBMI ČVUT v Praze. Zároveň je členem Centra bezpečnostních studií MUP, kde vystudoval Mezinárodní vztahy a evropská studia. Článek je však výsledkem autorova vlastního akademického výzkumu a vyjadřuje tak jeho závěry, nikoliv oficiální stanoviska AČR nebo ministerstva obrany, se kterými se může i rozcházet. E-mail: smetana@c4ss.cz

Patricie Sušovská je absolventkou bakalářských oborů Politologie a Bezpečnostní a strategická studia a studentkou magisterského programu Bezpečnostních a strategických studií. Již dva roky se podílí se na organizování cyklu přednášek „Bezpečnostní večery“, vznikajících pod hlavičkou studentského portálu Security Outlines, momentálně na pozici zástupkyně šéfredaktora pro organizační záležitosti. Zajímá se především o blízkovýchodní problematiku, terorismu a působení extrémistických skupin na internetu. E-mail: susovska.patricie@gmail.com

Alexandra Šmídová je studentkou doktorského studijního programu na katedře politologie FSS MU. Rodačka z Doněcku se zabývá především konfliktem na východní Ukrajině, problematikou selhávání států a politikou postsovětských zemí. E-mail: smidova.alexandra@mail.muni.cz

Vydalo	Metropolitan University Prague Press
Název	Sborník vybraných příspěvků z 9. výroční studentské konference bezpečnostního výzkumu
Sestavil	doc. Mgr. Oldřich Bureš, M.A., Ph.D.
Recenze	Mgr. Kateřina Krulišová, Ph.D., PhDr. Radana Makariusová, Ph.D., prof. PhDr. JUDr. Miroslav Mareš, Ph.D., Dagmar Rychnovská, Ph.D., LL.M. M.A., a Mgr. et Mgr. Petra Vejvodová, Ph.D.
Jazyková korektura	Mgr. Stanislava Zahálková

První vydání, povoleno rektorátem MUP, stran 69.

2017, Metropolitan University Prague Press, 100 31 Praha 10, Dubečská 900/10.

www.mup-press.cz

ISBN 978-80-87956-61-8

© Zuzana Buroňová, Iveta Hloučová, Silvie Janičatová, Jan Smetana, Patricie Sušovská, Alexandra Šmídová